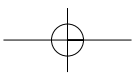
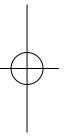
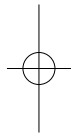

**Forskningskortlægning
og forskervurdering
af skandinavisk forskning
i året 2007 i institutioner
for de 0-6-årige
(førskolen)**

Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2007 i institutioner for de 0-6-årige (førskolen)

af

Sven Erik Nordenbo

Katrin Hjort

Bente Jensen

Inge Johansson

Michael Søgaard Larsen

Thomas Moser

Niels Ploug

Dansk Clearinghouse
for Uddannelsesforskning
&
Danmarks Pædagogiske
Universitetsforlag

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning
er en enhed ved DPU, Aarhus Universitet

Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2007 i institutioner for de 0-6-årige (førskolen)

Af Sven Erik Nordenbo, Katrin Hjort, Bente Jensen, Inge Johansson, Michael Søgaard Larsen, Thomas Moser, Niels Ploug

Redaktion ved Sven Erik Nordenbo

© 2009 Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning og
Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag

1. udgave, 1. oplag
ISBN 978-87-7684-291-8
Sats: Schwander Kommunikation
Tryk: Schultz Grafisk
Omslag: Designkolonien, Louise Glargaard

Reviewgruppe
Professor Katrin Hjort, Syddansk Universitet
Lektor Bente Jensen, DPU, Aarhus Universitet
Professor Inge Johansson, Stockholms Universitet
Professor Thomas Moser, Høgskolen i Vestfold, Oslo
Direktør Niels Ploug, Danmarks Statistik

Rådgivende gruppe hos Clearinghouse
Professor Sven Erik Nordenbo
Souschef Michael Søgaard Larsen
Kommunikationskonsulent Mette Thornval
Studentermedhjælp Karen Agnild

Sektion
Teknisk rapport

Dansk Clearinghouses referencenummer
Projekt nr. 95200833

Marts, 2009

Nordenbo, S.E., Hjort, K., Jensen, B., Johansson, I., Larsen, M.S., Moser, T. & Ploug, N. (2009) Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2007 i institutioner for de 0-6-årige (førskolen). I: Evidensbasen. København: Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, DPU, Aarhus Universitet

Kopiering fra denne bog er kun tilladt ifølge aftale med Copydan

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning
DPU, Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV
Telefon: 8888 9980
clearinghouse@dpu.dk
www.dpu.dk/clearinghouse

Forord

Hermed udsender vi den anden forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i institutioner for de 0-6-årige (førskolen), der er gennemført ved *Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning*. Den første kortlægning blev offentliggjort i marts 2008 og vedrører skandinavisk forskning i året 2006. Denne anden kortlægning vedrører skandinavisk forskning i året 2007. Projektet har *Danmarks Evalueringsinstitut* som opdragsgiver og er udført i perioden 5.5.2008-15.11.2008.

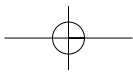
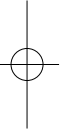
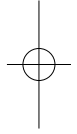
Clearinghouse ønsker at udtrykke sin store tak til reviewgruppen, der ikke alene straks accepterede henvendelsen om at deltage i projektet, men også – trods store arbejdsmæssige forpligtelser til anden side – på afgørende tidspunkter ydede en ekstraordinær arbejdsindsats under de givne tidsrammer. Clearinghouse ønsker også at takke *Danmarks Pædagogisk Bibliotek* for en forbilledlig hjælp og betjening med fremskaffelse af de mange dokumenter, som undersøgelsen bygger på. Ligeledes ønsker Clearinghouse at takke docent Sven Persson, Malmö Högskola, for hjælp i tilknytning til kortlægningsarbejdet af den svenske førskoleforskning.

Endelig ønsker Clearinghouse at takke *Enheden for Dagtilbud for Børn, Danmarks Evalueringsinstitut*, for den tildelte opgave og specielt samarbejdet med specialkonsulent Anne Kjær Olsen.

Redaktionen er afsluttet november 2008.

Sven Erik Nordenbo

København, 15. november 2008

Resultaterne af denne forskningskortlægning fås i fem formater

SAMMENFATNING

Forklarer formålet med kortlægningen og hovedbudskaberne

FAKTAARK

Beskriver delementer fra den tekniske rapport

RAPPORT

Beskriver resultaterne uden at gå i tekniske detaljer

TEKNISK RAPPORT

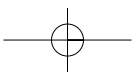
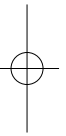
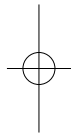
Beskriver detaljeret baggrund, metoder, undersøgelser og resultater

DATABASE

Adgang til den database, hvor de enkelte studier er beskrevet og kategoriseret

Man kan få adgang til alle formater på

www.dpu.dk/clearinghouse

Sammenfatning

Hvad ønsker vi at få at vide?

Arten og kvaliteten af skandinavisk forskning i året 2007 i institutioner for de 0-6-årige (førskolen) gennem en forskningskortlægning og forskervurdering.

Hvem ønsker at vide det og hvorfor?

Opgaven er bestilt af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA). EVA skal på basis af den gennemførte forskningskortlægning og -vurdering anvende resultatet til udarbejdelse af en årsrapport om dagtilbudsområdet i Danmark, hvor især nye forskningsmæssige udviklingslinjer og fund betones. Samtidig ønsker EVA på længere sigt at opbygge en database om forskning i institutioner for de 0-6-årige (førskolen). Data fra det her gennemførte projekt vil efter nærmere aftale indgå i denne base.

Hvad fandt vi frem til?

At der i år 2007 blev publiceret 54 undersøgelser om institutionsforskning for de 0-6-årige, nemlig i Danmark 10, Norge 14 og Sverige 30 – deraf 46 som værende af god videnskabelig kvalitet.

Kun få studier fokuserer på, hvad man traditionelt har set som kerneopgaverne for institutioner for de 0-6-årige, nemlig leg og omsorg, mens interessen for at studere læring blandt mindre børn tilsyneladende er i vækst. Sidste års store interesse for det professionelle personale i institutionerne er stadig levende, men i år er opmærksomheden på børnene og interessen for at studere samspil, sammenhænge eller relationer styrket.

Et flertal af undersøgelserne er kvalitative, mens en mindre del inddrager kvantitative metoder. Anvendelsen af mere

avancerede statistiske metoder er sjældent og longitudinelle undersøgelser mangler i udpræget grad. I år angives langt færre studier end sidste år at interessere sig for "what works", ligesom antallet af interventions- og implementeringsstudier (programevalueringer) er ringe.

Hvad er implikationerne?

Forskningen: For de kvalitative studiers vedkommende ligger udfordringerne i at være mere eksplicit ved valg af *forskningsdesign og metodologiske vinkler*. For kvantitative studier gælder, at de kunne reflektere nærmere over, hvilke *perspektiver og interesser*, der er repræsenteret i studierne, og hvor *detaljeret og nuanceret* et billede af forskningsgenstanden, der konstrueres. Kompetencen til at arbejde med *mixed method* er en oplagt udviklingsopgave.

Forskningspolitikken: Der er stadig behov for undersøgelser, der tager udgangspunkt i børnenes liv og samliv med hinanden og med de voksne i institutionerne. Der er også behov for undersøgelser om børns sundhed og trivsel og for undersøgelser, der inddrager forældrene. Endvidere for undersøgelser om udsathed, social selektion, in- og eksklusion, og for undersøgelser, der også mere langsigtet kan vise konsekvenserne af bestemte indsatstyper. Endelig ønskes flere *longitudinelle undersøgelser* og *flere større og længerevarende forskningsprojekter*. I 2007 som i 2006 repræsenterer førskoleforskningen i meget høj grad forskning udført af enkeltforskere.

Forskningskortlægningen: Der ønskes en fortsat udvikling af forskningsvurderingssystemer, som *dynamisk* kan rumme en bred vifte af forskningstemaer og forskningsdesign, der er *sensitive* over for såvel kvalitative som kvantitative studier og *mixed method*, og som er i stand til at gribe forandringer af forskningsmæssig, metodisk, teoretisk og videnskabsteoretisk art.

Hvordan kom vi frem til disse resultater?

Projektet har haft tre hovedfaser: Først søgte vi i alle relevante kilder efter forskning, som er udkommet i året 2007. Derpå sorterede vi de fundne undersøgelser for at sikre, at kun relevante undersøgelser blev medtaget. Så trak vi de relevante data ud af undersøgelseerne bl.a. ved hjælp af et it-software

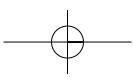
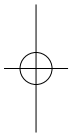
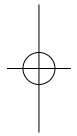
udviklet ved London Universitet. Endelig blev de relevante undersøgelser sorteret og sammenlignet og på den måde kortlagt og vurderet.

Hvor kan man finde mere information?

Undersøgelsen indgår i *Evidensbasen*, som Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning har etableret, se:

www.dpu.dk/clearinghouse.

Her kan man også finde et link til det forskningsgrundlag, *Konceptnotatet*, som styrer forskningsprocessen i Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning.

Indhold

- 1 Baggrund 17**
 - 1.1 Baggrund og problemfelt 17
 - 1.2 Formål 17
 - 1.3 Reviewgruppe 18
 - 1.4 Rapportens opbygning 18

- 2 Metoder anvendt i forskningskortlægningen 21**
 - 2.1 Design og metode 21
 - 2.2 Begrebmæssige afgrænsninger 21
 - 2.3 Søgning 22
 - 2.3.1 Anvendte søgeprofiler 24
 - 2.4 Screening 25
 - 2.4.1 Fase 1: Reference-screening 25
 - 2.4.2 Fase 2: Fuldtekst-screening 26
 - 2.5 Genbeskrivelse af studier 26
 - 2.6 Samlet oversigt over reviewprocessen 28

- 3 Almen karakteristisk af forskningen i 2007 31**
 - 3.1 De kortlagte undersøgelsers oplysninger om overordnede hensigt, teoritilknytning, finansiering og gennemførelsestidspunkt 33
 - 3.2 Hvad drejer undersøgelse om? 34
 - 3.3 Forskningsgenstand eller undersøgelsesgrupper og institutioner 42
 - 3.4 Forskningsdesign 44
 - 3.5 Forskningsmetoder og kvalitetsvurdering 46

- 4 Udvalgte resultater af forskningen i 2007 51**
 - 4.1 Leg, læring og omsorg – læreplaner 51
 - 4.2 Udsathed, sociale forskelle, in/eksklusion og daginstitution 55

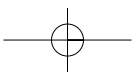
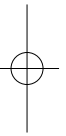
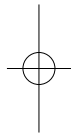
- 4.2.1 Udsatte børn i et samfundsmæssigt perspektiv 56
 - 4.2.2 Udsatte børn i et individorienteret pædagogisk og psykologisk perspektiv 57
 - 4.2.3 Eksklusionsmekanismer – barn og børnehave/ førskole 59
 - 4.3 Pædagoger 62
 - 4.3.1 Introduktion 62
 - 4.3.2 Mænd i daginstitutioner 63
 - 4.3.3 Ledelse og pædagoger som faggruppe 65
 - 4.3.4 Udviklingsarbejder i praksis 67
 - 4.3.5 Det daglige arbejde med nye udfordringer til pædagogfaget 69
 - 4.4 Forældre og institution 70
 - 4.4.1 Specialpædagogisk fokus 71
 - 4.4.2 Veje til forældreindflydelse 71
 - 4.4.3 Påvirkningsprocesser i mødet mellem forældre og institution 72
 - 4.4.4 Børn i grænselandet mellem forældre og skole 72
 - 4.5 Implementering af lovgivning og læreplan 73
 - 4.6 Sundhed 75
- 5 Perspektiver og implikationer 77**
- 5.1 Perspektiver 78
 - 5.2 Implikationer 84
 - 5.2.1 Forskningen 84
 - 5.2.2 Forskningspolitikken 85
 - 5.2.3 Forskningsformidlingen 86
 - 5.2.4 Forskningskortlægningen 86
- 6 Appendiks 1: Et eksempel på en genbeskrivelse 89**
- 6.1 EPPI-Centre data extraction and coding tool for education studies V2.0 89
 - 6.2 DEC 3 Review specific keyword guideline 101
- 7 Appendiks 2: Abstract af 46 undersøgelser omtalt i kapitel 4 103**
- 8 Samlet oversigt over kortlagte undersøgelser 121**

Tabeller

- Tabel 2.1: Foretagne søgninger 23
- Tabel 2.2: Oversigt over den samlede screening 26
- Tabel 3.1: Inkluderede undersøgelser fordelt på de tre skandinaviske lande 32
- Tabel 3.2: Formål med undersøgelsen 36
- Tabel 3.3: Overordnede emner eller fokusområder 37
- Tabel 3.4: Træk ved den pædagogiske virksomhed, som bliver belyst gennem undersøgelserne 39
- Tabel 3.5: Aspekter ved børnehaven som social institution/organisation, der indgår i undersøgelserne 40
- Tabel 3.6: Børnehaven i et samfundsperspektiv 41
- Tabel 3.7: Undersøgelsesgruppe eller hovedaktører som undersøgelserne er rettet mod 42
- Tabel 3.8: Forskningsdesign 44
- Tabel 3.9: Forskningsmetoder anvendt til dataindsamling 46
- Tabel 4.1: Læreplanområder som undersøgelserne er relateret til 54

Figur

- Figur 2.1: Processen fra søgning til kortlægning 29

1 Baggrund

1.1 Baggrund og problemfelt

I august 2007 henvendte *Danmarks Evalueringsinstitut* (EVA) sig til *Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning* med ønsket om at få en bedre indsigt i den eksisterende forskning i institutioner for de 0-6-årige (førskolen). Denne bedre indsigt kunne opnås gennem løbende forskningsoversigter (forskningssmapping) over relevant og kvalificeret forskning i området.

Den første forskningsoversigt blev gennemført 2007-08 og vedrører skandinavisk forskning publiceret i året 2006. Undersøgelsen er udsendt som:

Nordenbo, S.E. et al. (2008): *Forskningsskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2006 i institutioner for de 0-6 årige*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag, ISBN 978-87-7684-249-9, og vil i denne rapport blive omtalt som Nordenbo et al., 2008.

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning har nu gennemført en lignende opgave, denne gang med fokus på skandinavisk forskning i året 2007 i institutioner for de 0-6-årige (førskolen). Den forskningsmæssige ramme, der blev udviklet og anvendt i arbejdet med 2006-forskningsskortlægningen er i alle væsentlige dele uforandret i arbejdet med denne rapport, der kortlægger forskningen publiceret i 2007.

1.2 Formål

Opgaven har været at udarbejde en forskningsskortlægning og forskervurdering af al relevant og kvalificeret forskning

på området fra året 2007 i Danmark, Norge og Sverige for på denne baggrund at realisere to primære formål:

(1) EVA skal på basis af den gennemførte forskningskortlægning og -vurdering anvende resultatet til udarbejdelse af en årsrapport om dagtilbudsområdet i Danmark, hvor især nye forskningsmæssige udviklingslinjer og fund betones.

(2) EVA intenderer på længere sigt at opbygge en database om forskning i institutioner for de 0-6-årige (førskolen). Data fra det her gennemførte projekt vil efter nærmere aftale indgå i denne base.

1.3 Reviewgruppe

Til løsning af opgaven har Clearinghouse nedsat en *reviewgruppe* med følgende medlemmer:

Professor *Katrin Hjort*, Syddansk Universitet

Lektor *Bente Jensen*, DPU, Aarhus Universitet

Professor *Inge Johansson*, Stockholms Universitet

Professor *Thomas Moser*, Høgskolen i Vestfold, Oslo

Direktør *Niels Ploug*, Danmarks Statistik

Denne rapport er udarbejdet i et samarbejde mellem reviewgruppen og Clearinghouse. Der har ikke været interessekonflikter for noget reviewmedlems vedkommende i forbindelse med udarbejdelsen af denne forskningskortlægning. Har et reviewmedlem deltaget i udarbejdelsen af en undersøgelse, som indgår i denne kortlægning, er genbeskrivelse og forskningsvurdering af dette arbejde gennemført af andre reviewmedlemmer.

1.4 Rapportens opbygning

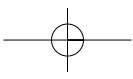
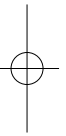
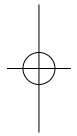
I rapportens kapitel 2 beskrives først de fremgangsmåder, som er blevet anvendt til fremfindning af de relevante undersøgelser, der er publiceret i de tre skandinaviske lande: Danmark, Norge og Sverige i året 2007, og dernæst den måde, data er blevet uddraget af det relevante materiale.

Kapitel 3 giver en almen karakteristisk af alle de undersøgelser, som er fundet ved hjælp af fremgangsmåderne, som er anvendt i kapitel 2. De karakteriseres uden skelen til deres forskningskvalitet.

I kapitel 4 omtales en række temaer, der optræder i de i 2007 publicerede, relevante undersøgelser. Kapitlet omtaler – i modsætning til det forrige – alene undersøgelser, hvis resultater af reviewgruppen er vurderet til at være pålidelige, det vil sige er blevet tillagt en høj eller middel forskningskvalitet. Kapitel 5 fremdrager forskningsmæssige perspektiver, som fremstillingen i kapitel 3 og 4 inspirerer til, og forsøger at drage nogle implikationer af relevans for den pædagogiske forskning, for forskningspolitikken på området, for formidlingen af denne forskning og for fremtidige forskningskortlægninger.

Desuden indgår der to appendikser i rapporten. I kapitel 6 gengives et eksempel på, hvordan en genbeskrivelse af en undersøgelse er gennemført, og kapitel 7 giver kortfattede beskrivelser af indholdet af alle de undersøgelser, som er omtalt i kapitel 4.

Endelig finder man i kapitel 8 en samlet oversigt over de undersøgelser, der indgår i denne forskningskortlægning. Da alle referencer, der indgår i denne kortlægning, vedrører undersøgelser publiceret i året 2007, markeres alle henvisninger alene med forfatternavn.

2 Metoder anvendt i forskningskortlægningen

2.1 Design og metode

Denne forskningskortlægning er gennemført efter en fastlagt arbejdsproces, der er beskrevet i det konceptnotat, der er udarbejdet af *Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning*: www.dpu.dk/clearinghouse.

Processen er dokumenteret i en protokol, som er oprettet ved projektets start. Processen er præget af, at der anvendes transparente og eksplicite metoder i en række trin, som nærmere vil fremgå af denne rapport og som kort er beskrevet i konceptnotatet.

Der er anvendt et særligt software udviklet specielt til formålet, EPPI-Reviewer. Softwaren er omtalt på producentens hjemmeside: eppi.ioe.ac.uk (se også s. 24)

Dataekstraktionen af relevante, kvalificerede dokumenter er foretaget metodisk i overensstemmelse med EPPI-reviewerens systematik, (se eppi.ioe.ac.uk/cms/Default.aspx?tabid=1913). Denne systematik er udarbejdet af *EPPI-Centre* ved *Institute of Education, University of London*.

Forskningskortlægningen er sket på basis af reviewgruppens genbeskrivelse og kvalitetsvurdering af undersøgelser. Undersøgelserne er blevet karakteriseret, ligesom tematiske sammenhænge er betonet.

2.2 Begrebsmæssige afgrænsninger

Den begrebsmæssige afgrænsning følger af den stillede opgave "at foretage en *forskningskortlægning og forskervurdering*

af skandinavisk forskning i året 2007 i institutioner for de 0-6-årige (førskolen)”.

Ved “skandinavisk” forstår vi undersøgelser udført i ét eller flere af de tre skandinaviske lande: Danmark, Norge og/eller Sverige.

Ved “forskning” forstår vi primær forskning, der er afrapporteret i overensstemmelse med sædvanlige forskningsmæssige fremgangsmåder med det formål at afdække ekspliciterede forhold. Undersøgelser, der er udført som led i et uddannelsesforløb i form af en eksamensopgave, for eksempel opgaver på seminarie-, BA-, Master- og kandidatniveau, er ikke inkluderet.

“Året 2007” skal være anført som publiceringsår for afrapporteringen af undersøgelsen, mens tidspunktet for den faktiske gennemførelse af den afrapporterede undersøgelse ikke lægges til grund.

Ved “daginstitutioner” mener vi i denne rapport altid “institutioner for de 0-6-årige børn”. Desuden forstår vi ved “institutioner” og “førskoler” i Danmark: “dagpleje, vuggestue og børnehave”, i Norge: “daghem, barnehage og familiebarnehage”, og i Sverige: “daghem, familjedaghem, lekskola og förskola”.

Vi benytter dansk terminologi og begreber i denne forskningskortlægning.

2.3 Søgning

På basis af den begrebsmæssige bestemmelse af denne forskningskortlægning emne er der foretaget et valg med hensyn til, hvilke ressourcer og databaser der skal afsøges, og med hvilke profiler.

Søgninger er foretaget af Clearinghouse, hvor reviewgruppen har haft lejlighed til at drøfte og korrigere både søgesteder og søgeprofiler. Fra starten har der ligeledes været mulig-

hed for, at reviewgruppen kunne foreslå yderligere referencer.

Søgekilder og hits fremgår af tabel 2.1. Alle søgninger er uploadet i softwaren EPPI-Reviewer.

Ressource	Søgedato	Hits
Bibsys Forskdok publikasjoner (Norge)	22/4 2008	199
Norbok (Norge)	28/4 2008	28
Libris (Sverige)	25/4 2008	147
www.skolporten.com (Sverige)	28/4 2008	7
Dansk pædagogisk base (Danmark)	25/4 2008	177
Forskningsdatabasen (Danmark)	25/4 2008	11
Hand search of Scandinavian Journal of Educational Research and		
Nordisk Pedagogik	28/4 2008	2
References from Review Group		1
ERIC (CSA)	29/4 2008	3
Sven Persson (Sverige)	25/4 2008	7

Tabel 2.1: Foretagne søgninger

De valgte ressourcer er dels den norske og svenske nationalbibliografi, dels dansk pædagogisk base. Disse tre baser burde, når der kun søges på 2007 litteratur, indeholde alle bogudgivelser på vort emnefelt. Dette er imidlertid ikke tilfældet. Derfor er der suppleret med de nationale forskningsdokumentationssystemer: Bibsys Forskdok (Norge), Forskning.se (Sverige) og Forskningsdatabasen (Danmark). Desværre viste det svenske system, Forskning.se, sig i år at være uegnet til dette formål, dels fordi det ikke muliggjorde årstalsbestemt søgning, dels fordi det primært registrerede projekter, ikke forskningsrapporter. Derfor er der for Sveriges vedkommende søgt i www.skolporten.com, der indeholder beskrivelser af svenske doktorafhandlinger i pædagogik. Desuden er der indhentet oplysninger fra en svensk forsker, Sven Persson, docent på Malmö Högskola, der var midt i et kortlægningsarbejde af den svenske førskoleforskning.

Ud over de faktisk anførte søgesteder, overvejede vi at søge i den danske (Artikelbasen), norske (Norart) og svenske (Artikelsök) artikeldatabase. Men vi har fravalgt disse, da vi skønner, at forskning i dagtilbud for 0-6-årige ikke publiceres i skandinaviske tidsskrifter. Det forholder sig snarere sådan, at der i de skandinaviske lande primært publiceres i rapport eller bogform, og der derefter eventuelt formidles sekundært i de skandinaviske tidsskrifter. En undtagelse herfra er *Scandinavian Journal of Educational Research* og *Nordisk Pedagogik*, der er hånd søgt særskilt for året 2007. Endelig er ERIC (CSA) ligesom sidste år blevet afsøgt for bidrag på feltet fra Skandinaviske forfattere.

2.3.1 Anvendte søgeprofiler

Dansk Pædagogisk base:

ul=dk og år=2007 og (dk=37.21 eller dk=37.22 eller dk=37.24 eller dk=37.28 eller daginstitution? eller børnehave? Eller dagpleje? eller vuggestue? eller førskole? eller småbørnspædagogi? eller dagtilbud?)

Forskningsdatabasen (Betaversionen):

Med filtret år=2007 for alle dokumenttyper og alle leverandører: daginstitut\$on*=børnehave*=dagpleje*=vuggestue*=førskole*=småbørnspædagogi*=dagtilbud*

Norbok:

((Daginstitution? OR barnehage? OR familiebarnehage? OR daghjem? OR førskole?) OR D=(372.2? OR 372.11? OR 643.5? OR 362.712?)) AND år=2007

Bibsys Forskdok:

sprak = "norsk" AND aar = 2007 AND (tittel-ord = daginstitution? OR tittel-ord = barnehage? OR tittel-ord = familiebarnehage? OR tittel-ord = daghjem? OR tittel-ord = førskol? OR tittel-ord = dagt?)

Libris (Betaversionen):

Kun böcker

ÅR:2007 AND land:sw AND (kl:Em-c.01 OR kl:Eab.01 OR förskolan OR daghem OR leksskola OR förskolepedagogik OR familjedaghem)

Skolporten.com

Under: Forskning & Utveckling

Under: Avhandlingar

Under: 2007

Handsøgning af alle nævnte titler.

ERIC (CSA)

py=2007 and (PT=(142 reports: evaluative) or PT=(143 reports: research)) and (norway* or norwegian or denmark* or danish or sweden? Or swedish or scandinavia* or nordic)

Limited to: Education Level is Early Childhood Education

2.4 Screening

Der er, som det fremgår, søgt på en måde, der sikrer, at litteraturen om dagtilbud for 0-6-årige i Skandinavien findes, men ikke al den fundne litteratur kan være relevant. Alle hits er derfor screenet, det vil sige, at de er sorteret efter relevans. Genstandsfeltet har været i fokus for overvejelser om eksklusion/inklusion, ikke studiernes forskningsmæssige kvalitet. Vi søger viden om, hvordan daginstitutioner virker – ikke om børn eller pædagoger generelt. Barne- eller pædagogperspektivet skal derfor være eksplicit diskuteret i forhold til en førskolekontekst.

Ved screeningen har der ligeledes været fokus på, om der er tale om rapportering af primær forskning. Populære fremstillinger, ren forskningsformidling, videnskabelige metode-diskussioner etc. er ikke blevet inkluderet.

Forud for screening er der fjernet dubletter. Den måde, der er søgt på, gør at der må forventes dubletter, men antallet af dubletter (27) er faktisk lille. Selve screeningen er sket som en proces i to faser:

2.4.1 Fase 1: Reference-screening

På basis af de uploadede referencer i EPPI-Reviewer er alle ikke-dubletter sorteret i de nedennævnte fire kategorier, se tabel 2.2. Alle referencer, der blev angivet at have utilstrækkelige informationer, blev løbende søgt suppleret med *abstract* eller anden information via ekstra søgning. På grund af den relativt ringe datamængde i de referencer, der er til rådighed

hed om skandinavisk litteratur, var dette et betydeligt arbejde. Alt hvad der *med sikkerhed* kunne inkluderes er inkluderet, men også alt der derefter kunne være tvivl om er inkluderet i denne fase.

2.4.2 Fase 2: Fuldtekst-screening

På basis af fremskaffelse af den bog eller rapport, som referencen viser hen til, er der foretaget endnu en screening med de samme kriterier.

Det er i øvrigt i forbindelse med screeningen vigtigt at understrege, at rapporter fra evaluering eller fra forsøg ikke er blevet ekskluderet.

I det hele taget er den forskningsmæssige kvalitet eller rapporteringskvalitet ikke en del af inklusion/eksklusionsbeslutningerne.

Begrundelse for eksklusion/inklusion	Begrundelsen ekspliciteret	Antal
Eksklusion: Forkert institution	Ikke om aktiviteter i dagtilbud for 0-6-årige	13
Eksklusion: forkert dokumenttype	Ikke primær forskning: fx debatlitteratur, lærebøger, policy dokumenter, undersøgelses-metodisk litteratur, eksamensopgaver på niveau under PhD.	485
Inklusion	Undersøgelser, evalueringer, rapporter fra forsøgs- og udviklingsarbejder	57
Markering: utilstrækkelig information nu	Referencen giver en beskrivelse der ikke er tilstrækkelig til at retfærdiggøre inklusion/eksklusion	0

Table 2.2: *Oversigt over den samlede screening*

2.5 Genbeskrivelse af studier

På basis af en mangeårig erfaring med udarbejdelse af systematiske reviews på uddannelsesområdet, har *EPPI-Centre* ved

Institute of Education, London University, skabt et alment genbeskrivelsessystem for pædagogisk forskning. Det hedder: *EPPI-Centre data extraction and coding tool for education studies V2.0*. Dette er uden redigering anvendt til alle genbeskrivelser og indgår som en del af den såkaldte EPPI-reviewer.

Der er i EPPI-reviewer foretaget en genbeskrivelse eller dataekstraktion af de 54 inkluderede undersøgelser.

Genbeskrivelserne (dataekstraktionen) er foretaget af reviewgruppens medlemmer på en måde, hvor en enkelt person har været ansvarlig for specifikke studier. Peer review princippet er, især systematisk i forbindelse med de første genbeskrivelser, anvendt så flere af reviewgruppens medlemmer har haft lejlighed til at se og kommentere allerede foreliggende genbeskrivelser, jf. dog bemærkningen om mulige interessekonflikter i afsnit 1.3.

Forudsætningen for at skabe overblik over eller syntese på tværs af studier er, at alle studier er genbeskrevet med samme system. Princippet om *tertio comparationis* bringes her i anvendelse. Det vil sige, at sammenligning mellem to forhold muliggøres ved anvendelsen/indførelsen af et tredje (fælles) element.

Genbeskrivelse handler om at besvare spørgsmål om studierne på en måde, så relevante data med henblik på komparation ekstraheres. Systemet er opbygget strukturelt i sektioner, der er underdelt i spørgsmål, der igen er underdelt i multiple choice svarmuligheder. Der er overalt mulighed for at koble noter og uddybende kommentarer sammen med givne afkrydsningssvar. Indholdsmæssigt dækker systemet en undersøgelses formål, kontekst, design, metode, resultater, forsknings- og rapporteringskvalitet. Hovedparten af spørgsmålene er rettet mod forskning af mere kvantitativ art, men der er også spørgsmål rettet specifikt mod kvalitativ forskning. Det er væsentligt at understrege, at genbeskrivelsen både omfatter et beskrivende og et vurderende moment. Som tidligere nævnt er al rapportering af primærforskning, uanset kvalitet, inkluderet og genbeskrevet, men for at et studie kan indgå i de tematiske analyser og konklusioner skal det være rapporteret med kvalitet. Det vil sige, som minimum

skal der være ekspliciterede forskningsspørgsmål, eksplicit teoretisk forankring og eksplicit metodefremstilling.

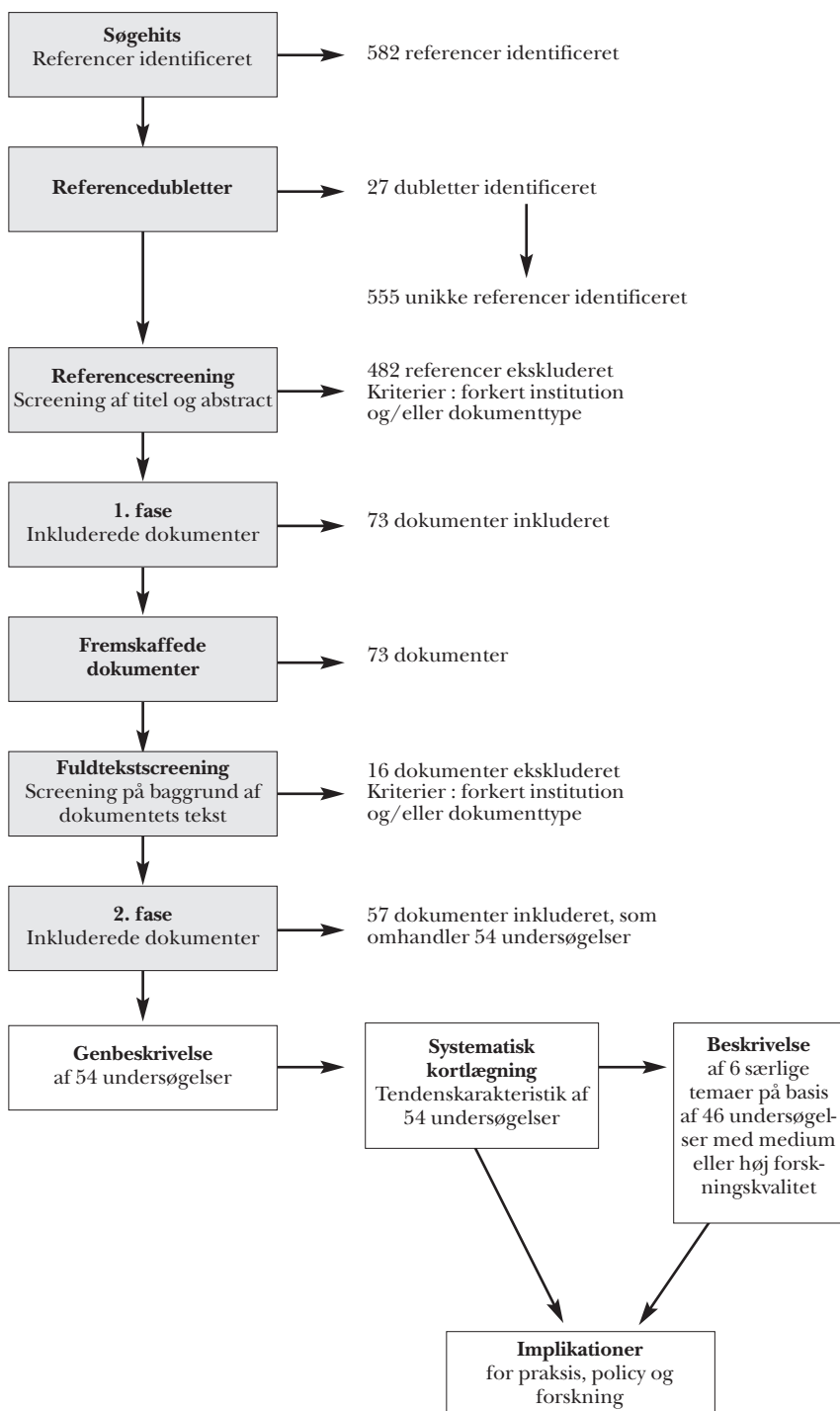
I overensstemmelse med traditionen inden for systematiske review vedrører en hel del spørgsmål intervention. Sammenholdes dette med, at reviewets indholdsmæssige side ikke rammes tilstrækkelig præcist med EPPI-reviewerens almene system, er der til denne forskningskortlægning udviklet og anvendt et kortfattet review-specifikt genbeskrivelsessystem. Det er strukturelt opbygget på samme måde som EPPI-reviewerens system og dækker følgende: Aktører, pædagogiske aktiviteter, institution, institution i samfundet, alder.

Reviewgruppen har nøjere undersøgt og drøftet genbeskrivelsessystemet og har valgt at bruge samme system, som det der blev anvendt i analysen af forskningen fra 2006. For dette talte ikke mindst, at denne fremgangsmåde muliggør sammenholdning af analyserne af forskningen fra 2006 og 2007. Genbeskrivelserne er meget omfattende (ca. 700 sider). Et eksempel på en genbeskrivelse findes i kapitel 6: Appendiks 1.

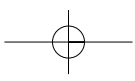
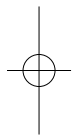
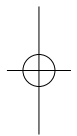
På baggrund af reviewgruppens genbeskrivelser foretaget i EPPI-reviewerens almene og review-specifikke system og under anvendelse af systemets søge-, rapport- og analysefaciliteter, har reviewgruppen foretaget en *forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2007 i institutioner for de 0-6-årige (førskolen)*.

2.6 Samlet oversigt over reviewprocessen

I figur 2.1 på følgende side gengives grafisk vejen *fra søgning til forskningskortlægning og forskervurdering*. Figuren angiver også, hvilke delprocesser Clearinghouse primært har varetaget – bokse gengivet med grå baggrund – og hvilke delprocesser reviewgruppen og Clearinghouse i fællesskab har ansvaret for – bokse gengivet med hvid baggrund.

Figur 2.1: Processen fra søgning til kortlægning

3 Almen karakteristisk af forskningen i 2007

Dette kapitel har til hensigt at give en almen karakteristisk af skandinavisk forskning i året 2007 i institutioner for de 0-6-årige (førskolen). Kapitlet omtaler følgelig alle relevante undersøgelser, der er publiceret i året 2007 i de skandinaviske lande: Danmark, Norge og Sverige. Kapitlet gengiver således resultatet af reviewgruppens arbejde med genbeskrivelsen af de undersøgelser, der er fundet inden for forskningskortlægningens område, som omtalt i kapitel 2. Som led i karakteriseringen af denne forskning foretages der undervejs, hvor det er muligt, en løbende sammenligning med resultaterne fra den tilsvarende kortlægning om skandinavisk forskning i året 2006 i institutioner for de 0-6 årige (førskolen), jf. Nordenbo et al., 2008.

I 2007 opfylder 54 undersøgelser inklusionskriterierne, se tabel 2.2. på s. 26. Det er omtrent det samme antal undersøgelser som i 2006 (52), jf. Nordenbo et al., 2008, 23.

Af de 54 undersøgelser, som indgår i denne kortlægning, er 30 svenske, 14 norske og 10 danske. To undersøgelser, der er publiceret på svensk, er blevet inkluderet under Sverige, skønt forfatterne kommer fra henholdsvis Finland og Island. Tabel 3.1 giver en oversigt over undersøgelsesernes antal og herkomst, samt en første kvalitetsvurdering.

	Undersøgelser totalt ¹⁾	Undersøgelser med lav "overall weight of evidence" ²⁾	Undersøgelser som inkluderes i de videre analyser ³⁾
Danmark	10	2	8
Norge	14	2	12
Sverige	30	4	26
Totalt	54	8	46

¹⁾ Antal undersøgelser, der indgår i drøftelserne i kapitel 3

²⁾ Antal undersøgelser, der ekskluderes fra drøftelserne i kapitel 4

³⁾ Antal undersøgelser, der indgår i drøftelserne i kapitel 4

Tabel 3.1: Inkluderede undersøgelser fordelt på de tre skandinaviske lande

Alle 54 undersøgelser er vurderet med hensyn til forskningsmæssig kvalitet ud fra forskellige, mest metodisk orienterede, kriterier. Disse kriterier er gengivet i Kapitel 6. Når vi i det følgende taler om kvalitet i resultater og rapportering, er det imidlertid væsentligt at understrege, at kvaliteten alene angår indholdet af de dokumenter, som er undersøgt, det vil sige forskningsrapporteringen. Vi kan ikke udtale os om kvaliteten af selve forskningsindsatsen eller forskningsprocessen, som ligger bag denne rapportering.

Otte undersøgelser er samlet set vurderet til ikke at være på et tilstrækkeligt forskningsmæssigt kvalitetsniveau ("overall weight of evidence"), nemlig to fra Norge, to fra Danmark og fire fra Sverige. De otte undersøgelser, som er blevet karakteriseret som værende af lav forskningsmæssig kvalitet, kan ikke uden videre betegnes som dårligt videnskabeligt håndværk. Nogle af dem er forskningsrapporteringer af pilotundersøgelser, mens andre forskningsrapporteringer mangler oplysninger, som ikke har muliggjort en vurdering af deres forskningskvalitet.

I de følgende tre kapitler omtales forskellige aspekter ved undersøgelserne. I dette kapitel giver vi en almen karakteristik med udgangspunkt i alle 54 *relevante* undersøgelser. Kapitel 4 omtaler udvalgte resultater af forskningen i 2007, men

alene baseret på de 46 undersøgelser (85 %), der samlet set er vurderet med en "overall weight of evidence" af enten høj kvalitet, i alt 29 (54 % af undersøgelserne), eller af medium kvalitet, i alt 17 (31 % af undersøgelserne). Begrundelsen herfor er, at kun undersøgelser, hvor den forskningsmæssige kvalitet kan anses for at være på et tilstrækkeligt niveau, kan have pålidelige forskningsresultater, mens dette ikke er tilfældet med undersøgelser med lav forskningskvalitet. Endelig omtaler vi i kapitel 5 nogle perspektiver og implikationer, som gennemgangen i dette kapitel og kapitel 4 inspirerer til.

3.1 De kortlagte undersøgelser oplysninger om overordnede hensigt, teoritilknytning, finansiering og gennemførelsestidspunkt

I dette afsnit omtales forhold, der er af betydning for undersøgelsernes tilrettelæggelse og gennemførelse: Målformulering, teoritilknytning, finansiering og tidspunktet for deres gennemførelse.

49 undersøgelser (91 %) har en eksplicit *målformulering* og tre (6 %) en implicit. For de resterende to undersøgelser vedkommende (4 %) foreligger der ingen tilstrækkelige informationer. Det gælder (Härnsten og Sandberg & Vuorinen). Denne fordeling svarer nogenlunde til den, som blev fundet for 2006 (Nordenbo et al., 2008, tabel 3.1), men med en noget større andel eksplicite målformuleringer i 2007 (91 % sammenlignet med 80 % i 2006). Spørger vi i denne sammenhæng efter, hvem der bliver konsulteret i forbindelse med udformningen af målet eller af undersøgelsernes indhold, viser det sig, at forskerne med 72 % repræsenterer den største gruppe (2006: 47 %), fulgt af opdragsgiverne med 22 % (2006: 13 %) og det pædagogiske personale med 17 % (2006: 17 %). For 17 % af undersøgelsernes vedkommende foreligger der ingen oplysninger herom (2006: 28 %).

45 undersøgelser (84 %) anfører eksplicit *forskningsspørgsmål* eller hypoteser, mens disse for syv undersøgelser vedkommende (13 %) alene fremgår implicit. I 2006 var disse tal henholdsvis 80 % og 11 % (ibid., 25).

Et stort flertal af undersøgelserne er eksplicit (91 %) eller implicit (4 %) relateret til foreliggende *teori* og/eller empirisk forskning, mens der mangler tilstrækkelig information for tre undersøgelser vedkommende. Også her ligger antallet af undersøgelser, som indeholder eksplicit information noget højere i 2007 end det i 2006 (80 %) (ibid., 25-26).

I alt 37 undersøgelser (69 %) giver oplysninger om, hvordan de er blevet *finansieret* (28 eksplicit og 9 implicit), mens dette ikke er tilfældet for 15 undersøgelser vedkommende (28 %). De finansierende institutioner er ministerier, regionale og lokale myndigheder, offentlige og private forskningsstiftelser og -organisationer, interesseorganisationer (fagforeninger) og universiteter (ph.d-projekter).

37 undersøgelser (69 %) oplyser enten eksplicit (56 %) eller implicit (13 %) om, hvornår de er *gennemført*, mens 16 (30 %) af undersøgelserne ikke giver denne oplysning. Af de kortlagte undersøgelser angiver 26 (48 %) eksplicit og yderligere 8 (15 %) implicit, hvorfor de blev gennemført på dette tidspunkt, hvilken kontekst de indgår i og med hvilke valgte personer og/eller institutioner.

3.2 Hvad drejer undersøgelserne sig om?

Ser man på de 54 undersøgelser indholdsmæssige fokus, blev det allerede konstateret i 2006-undersøgelsen, at det er vanskeligt at nå frem til en entydig karakteristik. Den følgende karakterisering baserer sig i overvejende grad på publikationernes titel og deres overordnede målsætninger. I kapitel 4 vil indholdsbestemmelsen også bygge på andre kategorier.

Det er overraskende, at kun få undersøgelser fokuserer på helt fundamentale emner i børnehavepædagogikken, såsom leg (Johansson & Pramling Samuelsson, Sandseter, Öman) og omsorg (Halldén). Når det gælder omsorgen, så forsøger Halldén i sit bidrag "Omsorgsbegrepet og bilden af barnet" at genindsætte omsorg, som et helt grundlæggende tema i børne- og børnehaveforskningen. Også et så aktuelt tema som børns medvirkning (*participation*) er forholdsvis lidt

repræsenteret. I kun fem bidrag får dette en central placering (Engdahl, Haldén, Löfdahl & Hägglund, Ødegaard, Öman). Som allerede fastslået i 2006-undersøgelsen er der også i 2007 en stor andel af undersøgelseerne, som omtaler forskellige sider ved det professionelle personale i børnehaven. Således er der 12 publikationer, som fokuserer på professionel identitet og udvikling i bred forstand (Ekström, to bidrag af Haldén, Hansen, Jørgensen, tre bidrag af Lysklett og Emilsen, Olesen, Olsen, Sparrlöf, Strand).

Ellers kan det konstateres, at læringstematikken står ganske centralt placeret i 11 undersøgelser (Bartholdsson, Björklund, Fast, Häikö, Johansson & Pramling Samuelsson, Kibsgaard, Petersen, Rydland, Samuelsson, Olsson, Wadsworth et al., Simonsson; Tyrén). Et flertal af disse bidrag drejer sig om sprogindlæring og *literacy*.

Køn bliver behandlet i fire undersøgelser (Härnsten, Lysklett og Emilsen, Sparrlöf), herunder tre undersøgelser om mandlige førskolelærere (Lysklett og Emilsen; Sparrlöf).

Fire undersøgelser drejer sig i særlig grad om børns skabelse af og søgning efter mening (Ångård, Klerfelt, Ødegaard, Østrem). Tre andre undersøgelser har børns fysiske miljø som et hovedtema (Halldén, Simonsson, Thörner), mens forskellige sundhedsrelaterede aspekter tages op i yderligere tre undersøgelser (Grønfeldt et al., Madsen, Wilhelmsen), se i øvrigt afsnit 4.6 nedenfor.

Ser man på, hvad undersøgelserne har til formål at belyse, tilbyder det anvendte EPPI-system fem kategorier: "Beskrivelse", "Undersøgelse af sammenhænge", "Spørgsmål om hvad som virker", "Metodeudvikling" og "Forskningsoversigter, herunder systematiske". Tabel 3.2 giver en oversigt over, hvordan undersøgelserne fordeler sig på disse kategorier både i 2007 og 2006:

Svarkategori	Antal publikationer totalt ¹⁾		Antal publikationer kun kodet i denne ene svarkategori ²⁾	
	2007	2006	2007	2006
Udforskning af relationer	31	23	20	8
Beskrivelse	25	32	12	11
Hvad virker?	7	14	2	6
Forskningsoversigter, herunder systematiske	4	2	3	2
Metodeudvikling	3	5	0	0

(N=54 undersøgelser i 2007 og N= 52 i 2006; flere kodninger per undersøgelse er mulig)

¹⁾ Det totale antal publikationer, som falder ind under den respektive kategori, er enten udelukkende kodet i denne kategori eller kodet flere gange, altså i kombination med andre kategorier.

²⁾ Tallene angiver hvor mange publikationer, der udelukkende er kodet i den ene svarkategori (kun én kodning på spørgsmålet om undersøgelsens formål)

Tabel 3.2: Formål med undersøgelsen

Det er interessant, at der i 2007 – sammenlignet med 2006 – er et mindre antal undersøgelser, som er blevet kodet som deskriptive (henholdsvis 25 og 32), mens der begge år er omtrent det samme antal undersøgelser, som udelukkende er af beskrivende karakter (henholdsvis 12 og 11). Andelen af undersøgelser, som beskæftiger sig med relationer, er øget fra 23 (44 %) til 31 (57 %). Der er kun halvt så mange undersøgelser, som behandler spørgsmålet om “Hvad virker?” i 2007 sammenlignet med 2006 (henholdsvis syv og 14), mens der kun findes en mindre forskel i det antal undersøgelser, som også fokuserer på metodeudvikling (2007:3, 2006:5) og forskningsoversigter (2007:4, 2006:2).

I 2007 kan det således ikke længere hævdes, at et flertal af undersøgelserne har deskriptiv karakter. Andelen af undersøgelser om relationer er øget betragteligt, hvad der gør det rimeligt at påstå, at der derved kompenseres for, at det omvendte forhold blev konstateret i 2006. Indtrykket af, at kun få af de skandinaviske undersøgelser sigter mod en form for effekt- eller virkningsforskning, bliver derimod yderligere

forstærket i 2007. Kun syv undersøgelser (mod 14 i 2006) falder indenfor denne kategori, mens to (mod seks i 2006) er blevet kodet udelukkende som "Hvad virker?".

Vender man derefter opmærksomheden mod reviewkategorien "What is/are the topic focus/foci of the study?", giver tabel 3.3 følgende fordeling:

Svarkategori	Antal undersøgelser (frekvens)		Andel undersøgelser (procent)	
	2007	2006	2007	2006
Undervisning og læring	12	11	22 %	21 %
Vurdering (assessment)	8	8	15 %	15 %
Lige muligheder (Equal opportunities)	5	8	9 %	15 %
Læreplan (curriculum)	5	6	9 %	12 %
Organisation og ledelse	5	5	9 %	10 %
Politik (Policy)	3	7	6 %	13 %
Klasseledelse (classroom management)	1	4	2 %	8 %
Lærerkarriere	1	3	2 %	8 %
Metodologi	1	3	2 %	8 %
Andet	25	16	46 %	31 %

(2007: N=54; 2006: N=52; flere kodninger per undersøgelse er mulig)

Tablet 3.3: *Overordnede emner eller fokusområder*

Tabellen viser, at næsten halvdelen af de 54 undersøgelser (46 %) ikke kan tilordnes en af de foreslåede kategorier. Cirka en fjerdedel af undersøgelseerne (22 %) falder ind under kategorien "Undervisning og læring" og otte undersøgelser (15 %) er blevet tilordnet kategorien "Vurdering". Næsten 10 % af undersøgelseerne fordeler sig henholdsvis på kategorierne "Læreplan", "Lige muligheder", samt "Organisation og ledelse". Tre af undersøgelseerne falder under kategorien "Politik" (policy), og der er én undersøgelse (2 %) i

hver af kategorierne “Klasseledelse”, “Metodologi” og “Lærer-karriere”.

Forskellen mellem 2006 og 2007 synes i dette tilfælde ikke så store, mest iøjnefaldende er en øgning i antal af de undersøgelser, som er kategoriseret som “Andet” – fra 16 til 25 – og en reduktion i forhold til “Politik” – fra syv til tre. Ellers udgør forskellene i antal undersøgelser i kategorierne: “Klasseledelse” og “Lige muligheder”, tre eller færre.

Det kan synes overraskende, at kun fem undersøgelser er blevet kategoriseret under “Læreplan (curriculum)”. Sammenligner man imidlertid dette resultat med fundene på spørgsmålet: I hvilken grad de 54 undersøgelser i 2007 forholder sig til et eller flere læreplanområder, ændrer dette billede sig. For 21 undersøgelses vedkommende (39 %) finder man, at de på en eller anden måde berører læreplanområdet, mens der i 33 af undersøgelserne (61 %) ikke fokuseres herpå. I 2006 er det henholdsvis 26 undersøgelser (af 52), som retter sig mod læreplanområdet, mens den anden halvdel ikke gør det.

Den høje andel af undersøgelser, som ikke lader sig tilordne i en af de forud opstillede kategorier, gør det nødvendigt at bruge en anden fremgangsmåde til at indkredse 2007-undersøgelsesernes indholdsmæssige orientering. Det kan gøres ved hjælp af de *review specific keywords*, der er anvendt i denne analyse, se afsnit 6.2.

Således har vi i den review specifikke del blandt andet defineret seks didaktiske kategorier, der skal belyse forskellige aspekter ved den pædagogiske virksomhed i institutionerne. En kortlægning af de undersøgelser, som indgår i 2007 og 2006, viser følgende fordeling i tabel 3.4:

Svarkategori	Antal undersøgelser (frekvens)		Andel undersøgelser (procent)	
	2007	2006	2007	2006
Indhold	22	13	41 %	25 %
Grundlæggende værdier og etik	16	16	30 %	30 %
Hensigt og mål	13	4	24 %	8 %
Vurdering, evaluering, kvalitetssikring og -udvikling	8	23	15 %	43 %
Metoder og arbejdsmåder	7	10	13 %	19 %
Arbejde med/baseret på styringsdokumenter (børnehavelov; læreplan; etc.)	5	5	9 %	9 %

(N=54 undersøgelser; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig; N=52)

Tabel 3.4: *Træk ved den pædagogiske virksomhed, som bliver belyst gennem undersøgelse*

Mens det i 2006 er "Vurdering, evaluering, kvalitetssikring", som samler de fleste undersøgelser, er det tilsvarende antal i 2007 tydeligt mindre. Derimod er der langt flere undersøgelser i 2007 (næsten en fjerdedel), som orienterer sig mod "Hensigt og mål", mens den tilsvarende andel i 2006 kun ligger på 8 %. Tyngdepunktet i 2007-undersøgelserne ligger imidlertid helt klart på "Indholdet" (41 % af undersøgelserne scorer her).

Sammenlignet med 2006 er der en lige stor andel undersøgelser, som fokuserer på grundlæggende "Værdier og etik" og "Arbejde baseret på styringsdokumenter". Der er heller ikke, når det gælder "Metoder og arbejdsmåder", nogen særlig forskel mellem 2006 (19 %) og 2007 (13 %). En tydelig mindre andel undersøgelser har "Vurdering, evaluering, kvalitetssikring og -udvikling" som hovedtema – 43 % af undersøgelserne i 2006 blev kodet her, mens det i 2007 kun er 15 %. I 2007 er det dermed børnehavens indhold, dens grundlæggende værdier og etiske spørgsmål, som sammen med under-

søgelses som gælder hensigten og målet, der udgør et flertal. Den lave andel af undersøgelser, som fokuserer på vurdering og kvalitet, kan synes noget overraskende. Om dette er udtryk for en tilfældig variation i forskningsinteresse eller om det genspejler en større vægtning på indhold, hensigt og mål vil først kunne besvares, når de systematiske kortlægninger spænder over et længere tidsrum.

Et andet aspekt i forbindelse med de review specifikke kategorier gælder børnehavens som social organisation. Her vurderes det, om de inkluderede undersøgelser berører institutionelle sider ved børnehaven som et socialt system. Tabel 3.5 giver en oversigt over, hvilke aspekter 2007-undersøgelsen behandler sammenholdt med resultaterne fra 2006-kortlægningen:

Svarkategori	Antal undersøgelser (frekvens)		Andel undersøgelser (procent)	
	2007	2006	2007	2006
Relationer og kommunikation	18	23	33 %	43 %
Socialt system	16	9	30 %	17 %
Lærende organisation	11	18	20 %	30 %
Inklusion/eksklusion	5	10	9 %	19 %
Ledelse og organisation	3	9	6 %	17 %
Fysisk miljø	3	6	6 %	11 %
Kategorien kan ikke anvendes	10	6	19 %	11 %

(2007: N=54; 2006: N=52; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)

Tablet 3.5: *Aspekter ved børnehaven som social institution/organisation, der indgår i undersøgelserne*

Det mest påfaldende træk ved denne tabel er, at mens kategorien "Socialt system" er den eneste indholdskategori, der øges (fra 17 % til 30 %), så bliver alle øvrige indholdskategorier scoret lavere i 2007-undersøgelsen. Skønt "Kategorien kan ikke anvendes" ganske vist har en højere score i 2007, kan denne øgning dog ikke forklare de øvrige kategoriers tilbagegang.

I den review specifikke kortlægning udvider vi også perspektivet ud over selve institutionen som et socialt system ved at se nærmere på, om undersøgelserne er optaget af forhold, som ligger uden for selve institutionen. Kort sagt drejer det sig her om spørgsmålet, om undersøgelserne sætter institutionen i et bredere samfundsmæssigt perspektiv. Tabel 3.6 giver en sammenlignende oversigt over resultaterne for 2007 og 2006.

Svarkategori	Antal undersøgelser (frekvens)		Andel undersøgelser (procent)	
	2007	2006	2007	2006
Institutionens position i samfundet	16	15	30 %	28 %
Historiske og kulturelle betingelser og kontekster	6	3	11 %	6 %
Politisk og økonomisk baggrund og kontekst	2	12	4 %	23 %
Kategorien kan ikke anvendes	32	25	59 %	48 %

(2007: N=54; 2006: N=52; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)

Tabel 3.6: *Daginstitutionen i et samfundsperspektiv*

I 2007 er det langt over halvdelen af undersøgelserne (59 %), som ikke tematiserer børnehaven i et samfundsperspektiv. Det er en klar øgning sammenlignet med 2006. Den tydeligste forskel kan henføres til, at en meget mindre andel undersøgelser tematiserer børnehavens politiske og økonomiske baggrund og kontekst. Her reduceres andelen af undersøgelser fra 23 % i 2006 til 4 % i 2007. Den eneste kategori som

øges i 2007, er historiske og kulturelle betingelser og kontekster, som bliver taget op i dobbelt så mange undersøgelser – seks i 2007 – mens antallet i 2006 er tre.

3.3 Forskningsgenstand eller undersøgelsesgrupper og institutioner

Tabel 3.7 giver en oversigt over, hvilke aktører eller grupper af personer, der behandles i undersøgelserne.

Svarkategori	Antal undersøgelser (frekvens)		Andel undersøgelser (procent)	
	2007	2006	2007	2006
Personale 1: I institutionerne	40	39	74 %	74 %
Børn	36*)	21*)	67 %	40 %
Forældre/foresatte	8	11	15 %	21 %
Personale 2: "Uden for" institutionerne (administration og forvaltning, kommunale, regionale og statlige myndigheder, fagforeningsrepræsentanter, politikere, konsulenter, etc.)	5	9	9 %	17 %
Ikke nærmere specificeret eller andre aktører	2	3	4 %	6 %

(2007: N=54; 2006: N=52; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)

*) Kun tre undersøgelser i 2006 og ni i 2007 har alene børn som undersøgelsesgruppe, dvs. ingen af de andre grupper var genstand for forskningsinteresse i disse undersøgelser.

Tabel 3.7: *Undersøgellesgruppe eller hovedaktører som undersøgelserne er rettet mod.*

Næsten tre fjerdedele af undersøgelserne har personalegruppen i institutionerne som centrale aktører, mens kun noget mere end en tredjedel også retter sig mod børn. Der er kun et mindre antal undersøgelser i 2007, som udelukkende fokuserer på børn (9) og ikke på nogen af de andre aktørgrupper. Det er for øvrigt tre gange så mange undersøgelser som i 2006. Hvis vi ved personale 1 forstår "pædagoger og pædagogmedhjælpere, det vil sige de som til daglig har deres omgang og kontakt med børnene" er den hyppigste kombination, der undersøges, den der alene består af personale 1 og børn. Denne kombination forekommer 19 gange, altså i 35 % af undersøgelserne, og dermed dobbelt så ofte som i 2006.

Forældrene indgår i to af undersøgelserne alene sammen med personale 1, mens de i yderligere fem undersøgelser indgår sammen med personale 1 og børn.

I forbindelse med 2006-kortlægningen har vi beklaget den ret så svage forskningsinteresse for børn, men dette billede har ændret sig noget i 2007. Børnene nævnes nu næsten lige så ofte som undersøgelsesgruppe som personale 1. I otte undersøgelser optræder den som eneste undersøgte gruppe. I yderligere fem tilfælde gælder undersøgelserne både personalegruppe 1 og 2, men ingen andre grupper.

I 2007 er der ingen undersøgelse, som kun er rettet mod forældre eller formyndere. I 2006 er der to undersøgelser, som henvender sig udelukkende til denne målgruppe.

Det er også værd at henvise til, at der kun er tre undersøgelser (6 %), som udelukkende retter sig mod børn under tre år, mens der i 2006 var fem undersøgelser (9 %), som alene sigtede mod denne aldersgruppe. Den yngste aldersgruppe omfattes imidlertid også af tre undersøgelser, som har henholdsvis 0-6-årige og 1-5-årige som målgruppe, og to undersøgelser retter sig mod 1-6-årige. Det betyder, at de yngste børn i børnehaven, altså børn under tre år, er repræsenteret i 11 af de 54 undersøgelserne (20 %).

3.4 Forskningsdesign

De forskellige undersøgelser anvender forskellige forskningsdesign. Klassificeres de 54 undersøgelser ud fra EPPI-reviewerens kategorisystem, kan man i tabel 3.8 se følgende fordeling:

Svarkategori	Antal undersøgelser	
	2007	2006
Action research*	4	5
Case study	10	11
Case-control study*	2	1
Cohort study*	1	1
Cross-sectional study	7	11
Document study	9	9
Ethnography*	22	20
Experiment with non-random allocation to groups*	1	0
One group post-test only*	3	2
One group pre-post test*	4	1
Other review (non systematic)	0	2
Random experiment with random allocation to groups*	0	0
Secondary data analysis	1	2
Systematic review	2	2
Views study	11	5

(2007: N=54; 2006: N=52; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)

Tabel 3.8: *Forskningsdesign. Designs mærket med * kan principielt indeholde en interventionskomponent.*

Der er ingen dramatiske forandringer med hensyn til forskningsdesign, når man sammenligner 2007 med 2006. En tyde-

lig større andel "View-studies", altså undersøgelser, hvor man ved hjælp af spørgeskema eller interview registrerer en bestemt persongrupperes meninger eller opfattelser, er fordoblet, mens fordelingen for de øvrige kategoriers vedkommende synes ret så ensartede.

37 undersøgelser kan indeholde en interventionsdel. I det anvendte kortlægningsværktøj findes der imidlertid ingen spørgsmål, som fokuserer direkte på dette aspekt. For at opnå en oversigt over, hvor stor en andel af undersøgelserne, som kan kategoriseres som interventionsundersøgelser, anvendes et spørgsmål i EPPI-revieweren, som vedrører navnet på et eventuelt interventionsprogram (Se spørgsmål E.1). Det viser sig, at kun otte af de 54 undersøgelser (15 %) er kodet i en af de relevante svarkategorier (yes; no; not stated/unclear). Det kan derfor antages, at materialet omfatter otte interventionsundersøgelser. Fire af disse undersøgelser kommer fra Sverige, to fra Norge og en fra Danmark. 44 af undersøgelserne (81 %) er kodet på en sådan måde, at de helt givet ikke falder ind under kategorien "Program eller interventionsundersøgelse". Det kan ikke afgøres, hvordan de resterende to undersøgelser (4 %) skal klassificeres.

I 2006-kortlægningen er der syv undersøgelser, der repræsenterer interventionsundersøgelser. Dermed bestyrkes den opfattelse, som blev fremsat i 2006-undersøgelsen, om at denne type undersøgelser ikke har særlig stor udbredelse i Skandinavien. Som allerede påpeget tidligere (Nordenbo et al., 2008, 33-34) kan dette synes noget overraskende, fordi de pædagogiske tilbud til børn under seks år i Skandinavien bygger på et konkretiseret samfundspålæg, som kommer til udtryk i de nationale lovgivninger og i de respektive, nationale læreplaner. Da der eksisterer et samfundspålæg, ganske vist med en ringe grad af konkrete mål, kunne man forvente, at der var flere undersøgelser med et design, der svarer til programmevalueringer eller interventionsundersøgelser.

Det er derfor fortsat legitimt at spørge, om forklaringen herpå skal søges i et specifikt skandinavisk værdisyn på børn under skolealderen og – ikke mindst – på forskning i disse børn. I de tre lande eksisterer der en ret skeptisk grundholdning til resultatmåling på individniveau i førskolealder-

ren, og programevalueringer eller interventionsundersøgelser indebærer som regel et sådant individuelt målingselement. Man kan derfor hævde, at interventionsforskning ikke har haft særlig stor tradition i nyere pædagogisk forskning i Skandinavien.

3.5 Forskningsmetoder og kvalitetsvurdering

Da spørgsmålet om en undersøgelses forskningskvalitet ikke kan diskuteres uden sammenhæng med de anvendte forskningsmetoder, behandles disse to temaer sammen i dette afsnit.

De forskningsmetoder, som de 54 undersøgelser har anvendt til dataindsamling, fremgår af tabel 3.9:

Svarkategori	Antal undersøgelser (frekvens)	Andel undersøgelser (procent)
Clinical test	2	4 %
Focus group interview	6	11 %
Observation	28	52 %
One-to-one interview (face to face or by phone)	18	33 %
Other documentation	18	33 %
Psychological test (e.g I.Q test)	2	4 %
School/ college records (e.g attendance records etc)	1	2 %
Secondary data such as publicly available statistics	3	6 %
Self-completion questionnaire	9	17 %
Self-completion report or diary	1	2 %
Not stated/ unclear (please specify)	2	4 %

(N=54; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)

Tabel 3.9: Forskningsmetoder anvendt til dataindsamling

Blandt de 54 undersøgelser er der fem prospektive, 16 retrospektive og 15 cross sectional studier, mens 16 undersøgelser (30 %) ikke kan tilordnes en af disse kategorier.

Dataindsamlingen er for 85 % af undersøgelsernes vedkommende foretaget af forskerne selv, mens den i de resterende undersøgelser er gennemført af enten pædagogisk personale (6 %), forældre (4 %) eller andre (6 %). Det er dog noget overraskende, at kun halvdelen af undersøgelserne (27) giver eksplicite informationer om dataindsamlingsmetoden og 10 undersøgelser gør dette implicit, mens de resterende undersøgelser forbliver uklare med hensyn til deres præsentation og diskussion af disse instrumenter.

Otte af reviewets studier anvender en eller anden form for *kvantitativ analyse* (Drugli et al., Grønfeldt et.al., Høgsbro, Jonsdottir, Jørgensen, Lysklett & Emilsen, Rydland, Samuelson et.al). I to af disse studier (Jørgensen, Rydland) anvendes alene deskriptiv statistik. I de resterende studier er der tale om en mere avanceret anvendelse af statistiske metoder i analysen af datamaterialet. Der anvendes således statistiske test til analyser af strukturen i undersøgelsernes datamateriale, og der gennemføres i et enkelt tilfælde (Drugli et.al) en relativt omfattende statistisk analyse af effekterne af de adfærdsmæssige forhold og problemer, der er i fokus i dette studie. Der er i det hele taget i netop dette studie tale om et meget omfattende og overbevisende statistisk testprogram med anvendelse af flere forskellige metoder til analysen af data. Men også i de øvrige fem studier, der bruger kvantitative metoder, bruges der mere eller mindre avancerede statistiske testværktøjer. Da disse studier geografisk er spredt på flere lande viser de, at der indenfor den skandinaviske forskning på området findes enkeltstående forskere og/eller forskergrupper, der mestrer brugen af relativt avancerede statistiske metoder i analysen af skandinaviske førskoleforhold.

Når det gælder beskrivelsen af den anvendte dataanalyse og beskrivelsen af data i det hele taget, viser der sig en række forskelle mellem studierne. Langt hovedparten af studierne (32) har ingen eller en meget begrænset beskrivelse af spørgsmålet om de anvendte datas troværdighed (*reliability*) og om muligheden for andre at replicere studiet (*repeatability*). Her

kan man diskutere, hvorvidt kategorien “*repeatability*” er relevant for studier, der ved hjælp af kvalitative metoder beskæftiger sig med kompleksiteten i specifikke situationer i konkrete kontekster, men interessant nok er 10 kvalitative studier blandt de 14 studier, der forholder sig til disse kriterier. (De resterende er fire af de seks studier, der anvender relativt avancerede statistiske analyser). Der er dog under alle omstændigheder en tendens til, at de studier, der gør brug af kvantitative analyser, også i højere grad rapporterer om datas troværdighed og desuden rapporterer på en måde, der gør det muligt for andre at efterprøve studiets resultater.

Med hensyn til de *mixed forskningsdesign*, der kombinerer kvantitative og kvalitative metoder, så benytter en del af de kvalitativt dominerede studier sig også af spørgeskemaer (9) og træk på offentligt tilgængelige statistikker (3), sammenlagt 10 studier. Her er dog sjældent tale om egentlige kvantitative studier, forstået som studier, der er baseret på datasæt af en vis størrelse, og hvor der i studiet vises analyser – deskriptive eller statistiske – hvor dette datasæt anvendes. Disse studier er derfor ikke blevet kategoriserede som benyttende sig af egentlige mixed forskningsdesign. I denne kategori optræder kun to – i øvrigt meget kvalificerede – studier (Drugli et al. og Høgsbro).

Med hensyn til de studier, der benytter sig af *kvalitative metoder*, så vurderes de generelt som værende af god kvalitet. 18 ud af 36 vurderes som højt placerede med hensyn til den overordnede tyngde af evidens, og 12 vurderes i kategorien middel. Kun seks studier placeres lavt med hensyn til den samlede kvalitet. Generelt stemmer vurderingerne i forhold til de forskellige kriterier overens: 31 studier vurderes for eksempel at have begrundet udførelsen af studiet tilstrækkeligt. Forskningsdesignet vurderes som adækvat i 30 tilfælde, validitet eller troværdighed af dataproduktionen vurderes som høj eller middelhøj i 34 tilfælde, og validitet eller troværdighed i den empiriske analyse vurderes høj eller middel i 33 tilfælde. 34 af de 38 kvalitative studier vurderes som havende høj eller middel troværdighed med hensyn til besvarelsen af de(t) stillede forskningsspørgsmål. Også med hensyn til de spørgsmål i kortlægningen, der specielt relaterer sig til de kvalitative dimensioner (diversitet i perspektiverne, detalje-

ringsgrad eller “dybde” i beskrivelserne, kontekstualisering af analyserne), er omtalen gennemgående positiv. I langt hovedparten af studierne er der med andre ord en tilfredsstillende redegørelse for valg og brug af metode(r) og en tilfredsstillende anvendelse af samme, men i en del tilfælde er der dog også tale om en meget begrænset redegørelse for metodevalg og dataproduktion. Overordnet set er de kvalitative studier af samme kvalitet som de øvrige, ligesom standarden er stabil i forhold til året før (2006).

Hvis man ser nærmere på de forskningsdesign, som de kvalitative studier rummer, så repræsenterer de en bred vifte af metodologiske tilgange. De mest anvendte metoder til produktion af empirisk materiale er som “de klassiske kvalitative metoder”, den etnografisk inspirerede (deltager-) *observation* og det kvalitative *forskningsinterviews*, individuelt eller i fokusgrupper. Men der inddrages også dokumentlæsning og litteraturstudier, og som nævnt suppleres i 9-10 tilfælde med spørgeskemaer og eksisterende statistisk materiale.

I flere studier tilstræbes triangulering ved hjælp af de forskellige metodiske indfaldsvinkler. Med hensyn til valgte analysemetoder er inspirationen også “klassisk”, hentet fra *fænomnologi* og *hermeneutik* til analyser af henholdsvis feltobservationer og interviews. Hvad angår teoretiske perspektiver, domineres billedet af *interaktionistiske* eller *kulturhistoriske* positioner med inspiration fra for eksempel H. Mead, E. Goffmann, M. Merley-Ponty eller L. Vygotsky. Mindre udbredte er mere konfliktorienterede teoridannelser, som repræsenteret eksempelvis af P. Bourdieu og M. Foucault, eller i det hele taget teoridannelser inspireret af aktuelle figurer inden for (uddannelses- og professions-)sociologien som N. Luhmann, A. Giddens eller A. Abbott.

Valget af de teoretiske perspektiver, der anlægges på de kvalitative analyser, kan muligvis forstås som forbundet til de genstandsområder, som forskningsinteressen i mange af studierne retter sig imod. I 17 af de 34 kvalitative studier, der vurderes som havende høj eller middel troværdighed, er ærinde på forskellig vis at forstå, hvordan *mening skabes i hverdagslivets* sociale, herunder sproglige interaktion mellem børn indbyrdes og mellem børn og voksne i førskolen

(“Sense-making”). Denne interesse for “mikro-livet” – relationer og kommunikation i de sociale systemer, som førskolen udgør – knyttes i stort omfang til en interesse for børnenes *etiske og æstetiske læreprocesser*. Begreberne etik og/eller æstetik optræder eksempelvis i 17 af de højst rangerede studier og i 24 af samtlige.

Til gengæld er studierne interesse for de mere makro-orienterede kontekstuelle forhold omkring daginstitutionslivet ikke fremtrædende. Kun seks af de 34 kvalitative studier beskæftiger sig eksplicit med den historiske, kulturelle, politiske eller økonomiske baggrund for de studerede fænomener. Tre af de kvalitative studier retter sig direkte mod arbejde baseret på officielle dokumenter. To studier har som hovedemne ledelse og organisation.

Det samlede billede af kvalitetsvurderingen af de kortlagte studier viser, at de i samme omfang og på samme niveau som studierne fra året før (2006) lever op til normerne for god videnskabelig kvalitet såvel med hensyn til resultater og konklusioner som med hensyn til afrapportering, herunder for redegørelse for produktion og bearbejdning af data, og for disse datas anvendelighed til analysen af studiets forskningsmæssige spørgsmål. Overordnet vurderes 46 af de behandlede 54 studier som nævnt at have høj eller middelhøj grad af troværdighed. Bemærkelsesværdigt er imidlertid, at kun 18 af de 46 studier eksplicit rummer etiske overvejelser, og at de etiske overvejelser – som sidste år – udelukkende findes i de svenske og de norske studier. Blandt de 16 studier, der inddrager brugerne i udformningen af forskningsdesign og/eller gennemførelse af forskningsprojekter, er der dog tre danske.

4 Udvalgte resultater af forskningen i 2007

I dette afsnit behandles tematisk en række af de vigtigste sider ved den kortlagte forskning, idet der alene tages hensyn til studier, hvis forskningsrapporteringskvalitet er blevet vurderet som høj eller medium. Hvor der i det forrige kapitel 3 er givet en kortlægning og vurdering af samtlige studier, behandles i dette kapitel 4 alene 46 af de 54 studier, idet undersøgelser, der vurderes at have en lav forskningskvalitet ikke kan siges at bidrage med pålidelige resultater. Som i forrige kapitel sammenholdes denne undersøgelses resultater, hvor det er muligt, med 2006-fortlægningen.

I alt omtales seks temaer. Første tema om “Leg, læring og omsorg – læreplaner” omhandler fem undersøgelser. Det andet tema om “Udsathed, sociale forskelle, in/eksklusion og daginstitutionen” berøres i syv undersøgelser. I tredje tema om “Pædagoger” indgår pædagoger karakteriseret som *personale 1* i 40 studier, mens der i fem studier også indgår andre personalegrupper, betegnet *personale 2*. Fjerde tema handler om “Forældre og institution” og vedrører otte studier. Femte tema handler om “Implementering af lovgivning og læreplan” og berører fire studier. Endelig behandler det sjette tema tre undersøgelser om “Sundhed”.

Da undersøgelser undertiden kan belyses ud fra forskellige perspektiver, medfører det, at de også behandles flere gange, nemlig under de respektive relevante temaer.

4.1 Leg, læring og omsorg – læreplaner

De tre skandinaviske lande har hver deres lovgivning for læreplaner for dagtilbudssektoren, og det kan hævdes, at de har valgt forskellige måder at udforme indholdet af de nationale

bestemmelser på. Fælles for de tre dokumenter er, at leg, læring og omsorg udgør nogle af de mest centrale momenter i førskolepædagogikken. I dette afsnit skal der først ses nærmere på, i hvilken grad de forskellige læreplandokumenter bliver gjort til genstand for forskning og derefter på, hvilke aspekter eller momenter ved læreplanen, som behandles i undersøgelseerne. De tre tematiske områder “leg, læring og omsorg” skal endeligt vies særlig opmærksomhed.

Som allerede nævnt i afsnit 3.1 er kun fem af undersøgelseerne blevet kategoriseret med “læreplan” som overordnet emneområde. De første to af disse fem undersøgelser vedrører “bog og skriftsprog”, én behandler den undervurderede betydning af billedbogen i dagtilbudet (Petersen) og én er et feltstudie af syv børns læringsprocesser i forhold til læsning og skrivning med vægt på mødet mellem familieliv og populærkultur på den ene siden og børnehaven og skole på den anden (Fast). I et andet feltstudie arbejder Björklund med ‘hållpunkter för lärande’, idet hun dokumenterer de yngste børnehalebørns møde med matematikken (Björklund). En mere overordnet, men alligevel tydelig læreplanrelateret tilgang har Ekström i sit arbejde med ‘förskolans pedagogiska praktik i ett verksamhetsperspektiv’. Den femte undersøgelse fokuserer på mad i børnehaven og børnehaven som arena for arbejdet med folkesundhed (Wilhelmsen). Ingen af disse fem undersøgelser tager eksplicit udgangspunkt i et konkret fagområde i de respektive læreplaner, men alle fem har en nær forbindelse til centrale momenter i planerne.

Wilhelmsen ligger generelt nært intentionerne udtrykt i fagområdet “kropp, bevægelse og helse” i den norske rammeplan for børnehavens indhold og opgaver, mens Petersen og Fast eksempelvis kan forbindes med den svenske læreplan for førskolen i sine formuleringer om, at barnet “känner delaktighet i sin egen kultur och utvecklar känsla och respekt för andra kulturer [...], får stöd och stimulans i sin språk- och kommunikationsutveckling [...] stimulera barns nyfikenhet och begynnande förståelse av skriftspråk och matematik” (Läroplan för förskolan Lpfö 98, Ändring införd t.o.m. SKOLFS 2006:22, s. 9 og 10). Björklunds finske undersøgelse beskæftiger sig med de yngste børns matematiske erfaringer i hverdagslivet og behandler altså et af de seks indholdsmæs-

sige emner i den finske læreplan, nemlig orienteringen om matematik. Endelig kan Ekstrøms virksomhedsteoretiske bidrag læses som et forsøg på at undersøge, hvordan læreplanen som politisk dokument påvirker pædagogernes (arbejdsgruppernes) udformning af den pædagogiske praksis i børnehaven.

Ud over disse fem undersøgelser, som er blevet tilordnet kategorierne "Læreplan" i forbindelse med deres overordnede tematiske orientering, er der flere undersøgelser som knytter sig til et bestemt læreplanområde. Dette gælder for 18 af de 46 undersøgelser med en middel eller høj forskningskvalitet i 2007, mens 28 undersøgelser ikke har denne tilknytning. I 2006 er en større andel undersøgelser blevet kategoriseret under "læreplanområdet", nemlig 26 af de 52 studier (50 %) som indgik i 2006. Følgelig er de andre 50 % uden en tilknytning til læreplanområdet. De 19 undersøgelser, som i 2007 forholder sig til et af læreplanområderne, fordeler sig som vist i tabel 4.1 (Tabellen viser både resultaterne for 2007 og 2006).

I 2007 er der tre læreplanområder, som er blevet behandlet i tre undersøgelser hver. Det drejer sig om læreplanområderne "kunst (art)", "generelle" og "andre". To studier beskæftiger sig med tre curriculære områder, henholdsvis førstesprogs-"literacy", "litteratur" og "gymnastik (physical education)". Det er altså klart under halvdelen af undersøgelserne, som beskæftiger sig med læreplanemner. Sammenlignet med 2006-kortlægningen giver det følgende fordeling for de tre helt uspecificerede kategorier: "Cross curricular" (nul i 2007 og seks i 2006), "Generelle" (tre i 2007 og syv i 2006) og "Other" (tre i 2007 og 10 i 2006). Dette kunne tyde på, at der er sket ændringer i den måde, reviewerne nu koder på. Tærsklen for at kode studier, som ikke drejer sig om et af de mere eksplicitte fagområder i læreplanen, har i 2007 måske været højere end i 2006.

Svarkategori	2007	2006	Studier i 2007
Art	3	0	Änggård, E. (2007) Platser för bildskapande: arenor för samspel och utforskande af gränser Häikiö, T. (2007) Børns estetiska läroprocesser: atelierista i förskola och skola Änggård, E. (2007) Förskolebarnens bildkulturer – om dialoger i børns bildskapand
Citizenship	1	3	Engdahl, I. (2007) Med barnens röst: ettåringar "berättar" om sin förskola
Cross-curricular	0	6	-
Design and Technology	1	0	Klerfelt, A. (2007) Børns multimediala berättande. En länk mellan mediakultur och pædagogisk praktik
Environment	0	2	-
General	3	7	Greve, A. (2007) Vennskap mellom små barn i børnehaven Ødegaard, E.E.; Göteborgs universitet (2007) Meningsskaping i børnehaven: indhold og bruk af børns og voksnes samtalefortellinger Johansson, E. (2007) Etiska överenskommelser i förskolebørns världar
Literacy – first languages	2	3	Samuelsson, Stefan; Olson, Richard; Wadsworth, Sally; Corley, Robin; DeFries, John C.; Willcutt, Erik; Hulslander, Jacqueline; Byrne, Brian (2007) Genetic and Environmental Influences on Pre reading Skills and Early Reading and Spelling Development Fast, C. (2007) Sju barn lär sig läsa och skriva. Familjeliv och populärkultur i möte med förskola och skola
Litterature	2	0	Petersen, A. (2007) Den tilsidesatte bog om den moderne billedbog i dagtilbud Simonsson, M. (2007) Barndom och kulturella artefakter: platsen som skapas runt bilderboken
Mathematics	1	1	Björklund, C. (2007) Hållpunkter för lärande. Om småbørns möte med matematik

Fortsættes næste side

Svarkategori	2007	2006	Studier i 2007
Other ²⁾	3	10	Olesen, J. (2007) Når loven møder børns institutioner Ekström, K. (2007) Förskolans pædagogiska praktik: ett verksamhetsperspektiv Halldén, G. (2007) Omsorgsbegreppet och bilden af barnet
Physical Education	2	2	Grønfeldt, V.; Nyboe, M.; Egberg Mikkelsen, B. (2007) Hvor sunde er de danske børnehaver resultater fra en spørgeskemaundersøgelse Wilhelmsen, B.U. (2007) Mat i børnehaven. Børnehaven som arena for folkehelsearbeid
PSE	0	1	-
Science	0	1	-
Vocational	1	4 ¹⁾	Wilhelmsen, B.U. (2007) Mat i børnehaven. Børnehaven som arena for folkehelsearbeid

(N=54 i 2007 og N=52 i 2006; flere kodninger pr. undersøgelse er mulig)

¹⁾ Ved kategorien "erhvervsrettet uddannelse" tyder kodningen på, at det sandsynligvis drejer sig om undersøgelser af personalet, og man må derfor vurdere, om uddannelse af personale bør placeres under spørgsmålet om "curriculumområder".

²⁾ "Other" er i de fleste tilfælde ikke specificeret: to gange nævnes mad og sundhed og en gang leg.

Tabel 4.1: Læreplanområder som undersøgelserne er relateret til.

4.2 Udsathed, sociale forskelle, in/eksklusion og daginstitution

I alt er der syv studier, som behandler problemer om udsatte børn i daginstitutioner, samfundsmæssige problemer om udsathed, eller daginstitutioners rolle i denne sammenhæng. Dette svarer til 2006-undersøgelsen. Der er dog dukket en ny dimension op i 2007, nemlig en mere diagnosepræget måde at se udsathed på ud fra et terapeutisk perspektiv. Disse undersøgelser stammer især fra Danmark og Sverige, mens der kun er en enkelt undersøgelse fra Norge. Undersøgel-

serne har meget forskellige karakterer og følgende kategorier optræder:

- Udsatte børn i et samfundsmæssigt perspektiv
- Udsatte børn i et individorienteret pædagogisk og psykologisk perspektiv
- Eksklusionsmekanismer – barn og børnehave/førskole.

De tre kategorier uddybes nedenfor gennem eksempler. Det skal understreges, at eksemplerne først og fremmest tjener til identifikation og uddybning af tendenser, og de skulle gerne på den måde udgøre en udtømmende, skønt ultrakort opsamling over emneområdet studier. Syv studier, der falder inden for kategorien middel og høj forskningskvalitet, inddrages i den sammenfattende analyse (Jensen, Drugli et al., Rydland, Bartholdson, Jonsdottir, Löfdahl, Høgsbro)

4.2.1 Udsatte børn i et samfundsmæssigt perspektiv

I denne kategori finder vi en svensk undersøgelse, der belyser, hvordan socialisation finder sted i førskolen, altså hvordan 'normalitet' indlæres (Bartholdsson). Den svenske lovgivning satser stærkt på demokratiske værdier og respekt for individet. Det betyder blandt andet, at førskolen har det erklærede mål at skulle være for alle børn. Fænomenet 'normalitet' undersøges i to førskoleklasser ved hjælp af en etnografisk tilgang. I den moderne barndom kræves det, at børn skal lære at blive 'sig selv' og dette forudsætter, at de lærer normer for, hvordan de udtrykker sig som sig 'selv'. Dette bliver da udgangspunktet for førskolens socialisationsstrategier. Børnene skal lære at balancere mellem de mangfoldige relationer, som livet i førskolen indebærer, og de forskellige sider af det at være en social person. Forfatteren finder, at normalitet er et komplekst fænomen, og at det følgelig kan være vanskeligt at give en formel på adfærd, som fører til 'normalitet'.

Et andet eksempel er en dansk analyse, der fokuserer på daginstitutioners muligheder for at 'gøre en forskel' med hensyn til socialt udsathed (Jensen). På baggrund af danske og internationale initiativer belyser undersøgelsen ved hjælp af repræsentative kvantitative og dybdegående kvalitative meto-

der den danske pædagogiske praksis dels til bekæmpelse af social ulighed og dels tiltag til at modvirke de mekanismer, der leder til eksklusion/marginalisering. Undersøgelsen påviser:

- At danske daginstitutioner ikke arbejder pædagogisk systematisk og målrettet med læring, der modarbejder social arv/ulighed
- At professionelle i dagtilbuddene ikke tror på langtidseffekterne af arbejdet med udsatte børn
- At der savnes viden, tid og ressourcer til at forbedre indsatsen
- At der er behov for at tage nye pædagogiske initiativer i en dansk kontekst.

Til forskel fra 2006-kortlægningen er der ikke fundet studier, der berører *etnicitet* som en særlig tematik i forbindelse med udsathed i daginstitutionslivet. Kun et enkelt eksempel på behandling af etnicitet er fundet i forbindelse med en norsk undersøgelse af, hvordan en tyrkisk pige gennem en 3-årig periode udvikler sit sprog i en børnehave. Studiet vil blive omtalt nærmere i afsnit 4.2.2.

Vi kan konkludere, at det stadig er et forholdsvis nyt forskningsområde at undersøge om og hvordan forskelle mellem børn fra tidligste alder genereres eller cementeres gennem samfundets institutioner.

4.2.2 Udsatte børn i et individorienteret pædagogisk og psykologisk perspektiv

Vi har identificeret tre studier inden for denne kategori (Drugli et al., Høgsbro og Rydland).

Et svensk studie undersøger, hvordan en intervention rettet imod børn med udbredte adfærdsproblemer er forbundet med børns sociale kompetencer og med muligheden for at opnå støttende sociale relationer i hverdagslivet (Drugli et al.). En hovedkonklusion er, at de børn, der har færre konflikter med pædagogerne, og derved får etableret støttende sociale relationer, også er mere accepteret af deres jævnaldrende. Dette viser ifølge forfatterne, at interventioner fremover skal rette sig imod at skabe positive og støttende rela-

tioner mellem pædagog og barn, frem for at barnet alene underkastes et terapeutisk forløb. Det kræver imidlertid, at pædagoger er i stand til at give positiv respons frem for kun at arbejde med barnets aggressive og negative adfærd. Den sikreste prædikator for udbredte adfærdsproblemer er lav score på social kompetence og egoisme i relationer mellem jævnaldrende. Undersøgelsen konkluderer, at disse fund har signifikans med hensyn til sociale problemer hos børn med højt aggressionsniveau i daginstitution og skole.

En anden undersøgelse er en forskningsbaseret evaluering af et rehabiliteringsforløb og træningsindsats for børn med autisme, herunder evaluering af behandlingsmetoden (ABA) (Applied behavior analysis) (Høgsbro). Studiet undersøger systematisk forskellige tilganges opnåede resultater ud fra "what works", og outcomes er børns IQ, sprogfærdigheder, hverdagskompetencer (hygiejne, tage tøj på etc.) og sociale kompetencer. Den indsats, der mere specifikt undersøges, er et eksperiment (særlig træning) med en coach i hjemmet og i det normale daginstitutionsmiljø. Denne indsats sammenlignes med andre offentlige miljøer for autistiske børn og specialinstitutioner for forskellige slags mentalt handicappede børn. Evalueringen har resultater på seks områder: 1) De økonomiske investeringer er højere i ABA studiet sammenlignet med andre tilbud; 2) børn, der er svage på de nævnte kompetenceområder visiteres i højere grad til specialinstitutioner end børn, der ikke er så svage på de udvalgte områder; 3) forældrene er ofte stressede af børnenes adfærdsproblemer, hvad der nogle gange reducerer forældrenes muligheder for at etablere sociale kontakter. Her viser evalueringen et hidtil underbelyst behov for information; 4) store forskelle på den pædagogiske praksis i ABA systemet og praksis i andre miljøer. ABA systemet er konsistent, hvad angår sammenhænge mellem ideologi, teori og praksis, mens de andre indsats er mere pædagogstyrede og eklektiske og pragmatiske; 5) pædagoger i ABA bliver mere udbrændte end i de andre miljøer, hvilket betyder større udskiftning; og endelig at 6) børns udvikling målt på udvalgte outcomes, nemlig IQ, sprog og hverdagskompetencer via forskellige tests viser, at børn i de ordinære tilbud klarer sig bedre end børn i ABA systemet. Men på ét kompetenceområde, nemlig sociale kompetencer, er det omvendt, her viser børn fra APA

højere score og forældrenes forventninger til progression er også større.

Evalueringen konkluderer, at APA, som det praktiseres i København-interventionen, ikke fremmer børns udvikling på de valgte områder mere end de ordinære tilbud, som er rettet imod børn med autistiske diagnoser. Dette peger på, at evalueringen efterlader spørgsmål om, hvad de forskellige modellers bidrag til børns udvikling af sociale kompetencer kan henføres til.

Et tredje eksempel, som retter sig imod intervention i et individperspektiv, er studiet af en tyrkisk piges sprog i en norsk børnehave (Rydland). Studiet undersøger, hvordan en tyrkisk pige lærer at udtrykke sin egen 'stemme' i en norsk-talende legegruppe i førskolen. Det tager sin begyndelse, da pigen starter i børnehaven og følger hende i 3 år. Resultaterne viser, at pigen kommunikerer på en måde, som kaldes "pretend talk", det vil sige en 'laden som om' hun fører samtale på lige fod med de andre. Samtidig øges hendes modsætningsforhold til de jævnaldrende. Studiet hævder, at der savnes viden om, hvilken betydning samtaler mellem jævnaldrende har for børns sproglige udvikling. Undersøgelsen slutter med at foreslå en mere stringent måde at arbejde systematisk med børns indbyrdes sprog ved at inddrage måling af effekten på børns kommunikative færdigheder.

4.2.3 Eksklusionsmekanismer – barn og børnehave/førskole

Et eksempel, der repræsenterer en helt anden retning inden for studierne, der er identificeret i denne kategori, sætter ved hjælp af et survey og observationsstudie målrettet fokus på eksklusionsmekanismer (Jonsdottir). Det sker ved hjælp af en undersøgelse af, hvori børns kammeratskabsrelationer består, hvordan de skabes og hvordan de vedligeholdes. Der skelnes mellem kammeratskab, samhørighed, tilhørsforhold og venskaber, samt disse begrebers modsætning 'udenfor-skab'. Studiet viser, at ikke alle børn har lige muligheder for at opnå disse forskellige, mere eller mindre, dybe former for kammeratskab eller tilhørsforhold. Nogle børn opnår dem ikke, så ensomhed og 'udenfor-skab' bliver konsekvensen. Ud fra teorier om sociale relationer blandt børn belyser under-

søgelsen ved hjælp af et righoldigt datamateriale spørgsmål om magt og det relationelles væsen.

Undersøgelsens resultater viser, at de fleste børn (89 % af i alt 353 børn) opnår følelsen af tilhørsforhold eller andre af de former for sociale relationer, som studiet uddyber og skelner imellem. Men pointen med hensyn til udsathed er, at 50 børn, det vil sige ca. 14 %, ikke kender til følelsen af 'at høre til'. Forfatteren tolkning er, at det ikke er lykkedes for førskolen, som det forventes i den svenske lovgivning (1998), at skabe et miljø, hvor alle børn har oplevelsen af tilhørsforhold. Undersøgelsen konstaterer eksistensen af fire mønstre:

- Et hvor alle børn er valgt som nogens ven
- Et hvor alle børn vælger en ven
- Et hvor et eller flere børn er valgt som nogens ven, og
- Et hvor et eller flere børn ikke betragter sig selv som én, der har en ven.

Der må således være en form for eksklusionsmekanismer på færde i dagligdagen.

Forfatteren finder også, at disse forskelle skal forklares ud fra forskelle mellem de enkelte førskoler, idet strukturelle betingelser eller baggrundsvariable knyttet til det enkelte barn ikke kan forklare de identificerede forskelle.

Et tredje eksempel finder vi hos Löfdahl & Hägglund, som belyser rum for deltagelse i førskolen. Studiet viser, hvordan børns delte viden om social status og sociale forskelle i en gruppe forstærkes eller fastholdes gennem traditionelle pædagogiske lege. Vi ser igen et eksempel på, at forskelle, som børn bringer med sig ind i førskolen som følge af forskellige forudsætninger i hjemmet, fastholdes eller endog forstærkes, hvorved de tillige risikerer at blive reproduceret. Det ser også ud til, at førskolen stadig savner redskaber til at ændre ved situationen på trods af, at lovgivningen kræver, at der skal arbejdes med at forbedre alle børns muligheder.

Sammenfatningen på de studier, der er identificeret inden for delområdet om udsatte børn i den skandinaviske forskning fra 2007, er at den første og den tredje tematik falder

inden for samme tilgang, det vil sige, at de repræsenterer grundlæggende det samme 'paradigme', fordi de ser på udsathed som en social og samfundsmæssig problemstilling, som både handler om systemers indbyggede magtforhold og om eksklusion og marginaliseringsmekanismer, som følger af forskelle, som produceres og reproduceres.

Studier, der falder inden for det andet tema under kategorien udsatte børn anvender en helt anden tilgang. Udsathed ses her som et 'problem', det enkelte barn er bærer af. Indikatorer på udsathed kan være børns indlæringsvanskeligheder, men også deres særlige behov og adfærdsproblemer som identificeret i 2006-kortlægningen. I 2007-kortlægningen er der kommet studier til med fokus på diagnoser og interventioner, der retter sig imod at behandle børnene for deres såkaldte 'fejl og mangler' – her ved hjælp af en terapeutisk indsatsform frem for en pædagogisk indsats. Dette grundsyn på problematikken adskiller sig fra det grundsyn, der ligger bag studierne i tema 1 og 3, hvor forskningen beskæftiger sig med de sociale og samfundsmæssige præmisser for udsathed. Der sigtes ud fra sidstnævnte tilgang imod at intervenere i den pædagogiske kontekst (eller i diskursen på flere niveauer, interaktions- og systemniveau), idet det er disse forhold, som anses for at være en del af problemet.

Der kan ikke påvises nogen *samlet* evidens for alle studier fundet inden for denne kategori, fordi undersøgelseskortlægningen og temaerne er så vidt forskellige. Tilsammen kan det – som i studierne fra 2006 – konstateres, at forskningen på området er under udvikling. Vi kan ikke på baggrund af studierne fra 2006 sammenholdt med studier fra 2007 være sikre på, at forskningsfeltet er på vej i retning af en kritisk vinkel på spørgsmålet om daginstitutionernes rolle i spørgsmålet om social udsathed, social arv og ulighed. Den nye tendens, som retter sig imod diagnoser og daginstitutioner som arena for terapeutisk interventioner, trækker i en modsat retning.

Sammenfattende konkluderes det på baggrund af forskningsskottlægningen af dette tema, at der er behov for at gå videre med at forske i

- interventionsformer, sammenhænge mellem social baggrund og udbytte, men også belyse effekter af forskellige pædagogiske tilgange under inddragelse af teorier om læring
- eksklusionsmekanismer, i tilknytning til betydningen af magtforhold, normalitetsbegreber, og hele spørgsmålet om, hvordan man skaber institutioner, som er for alle børn.

4.3 Pædagoger

4.3.1 Introduktion

I alt indgår pædagoger, karakteriseret som personale 1, i 40 studier ud af det samlede materiale, mens andre personalegrupper, karakteriseret som personale 2, indgår i fem studier. Personale 1 er pædagoger, pædagogmedhjælpere, det vil sige de som til daglig har deres omgang og kontakt med børnene. Personale 2 betegner de andre faggrupper uden for institutionen, som pædagoger og pædagogmedhjælperer samarbejder med.

I 2006-forskningskortlægningen er tallene nogenlunde de samme, men gruppen personale 2 er denne gang mere begrænset. Studierne fordeler sig mellem samtlige tre nordiske lande: Danmark, Norge og Sverige. Karakteren af de studier, som angiver, at pædagoger er aktører, er meget forskellige, og vi har derfor inddelt studierne i følgende grupper:

- Studier, som angår samspillet mellem pædagoger og børn, forældre og andre aktører. Disse studier sætter ikke direkte fokus på pædagoger som faggruppe, men er rettet imod studier af pædagogers interaktion med andre aktører i daginstitutionen som børn, forældre, se også afsnit 4.4
- Studier om pædagogers fagidentitet og herunder faggruppen set i et kønsperspektiv. En ny problemstilling er kommet frem inden for denne tematik i studierne i 2007, nemlig spørgsmålet om mænd som pædagoger, og hvorfor så få mænd arbejder i børnehaven, jf. afsnit 4.3.2
- Studier som fokuserer på forholdet mellem pædagoger, dels gennem et studie om ledelse, dels et studie om for-

holdet mellem pædagoger (det vil sige uddannet personale) og pædagogmedhjælpere (det vil sige uuddannet personale), og de to gruppers indbyrdes positioneringer og relationer til hinanden i hverdagens pædagogiske praksis, jf. afsnit 4.3.3

- Studier som berører, hvordan nye udfordringer til pædagogfaget påvirker pædagogernes daglige arbejde. Daginstitutionerne står over for helt nye kerneopgaver som følge af ny lovgivning om børns læring, læreplaner og kvalitet. Da kerneopgaverne er ændret betydeligt, ser vi i studierne fra 2007, at nye emner toner frem, såsom arbejdet med sundhed, se også afsnit 4.6
- Studier, som er direkte forbundet med pædagogers udviklingsarbejder i praksis, herunder studier af implementering af lovgivning (se her også afsnit 4.5) er også kommet i fokus. Det er et område, som sætter pædagogers hidtil erhvervede kompetencer på prøve, og studierne undersøger deres håndtering af de nye krav og udvikling af praksis set i et socialt systemperspektiv, se afsnit 4.3.4.

De fire sidstnævnte grupper af undersøgelser sætter i forskelligt omfang fokus på pædagogers faglighed, deres relation til andre professioner samt de deraf følgende behov for at beskæftige sig med andre former for kvalificeringsprocesser. 10 ud af de 40 studier er specifikt rettet imod pædagoger, deres profession og faglighed. Disse studier opfylder samtidig kriteriet om at være af middel eller høj forskningskvalitet. Indhold og resultater i studierne uddybes nedenfor.

4.3.2 Mænd i daginstitutioner

Der er fundet fem studier, der falder inden for denne kategori (Lysklett & Emilsen, 2007a, b, c, Hansen, Sparrlöf).

En norsk undersøgelse af mænd i daginstitutioner publiceret i tre arbejder, som tager forskellige dele af samme spørgsmål op, (Lysklett & Emilsen a,b,c) finder for det første, at det er vanskeligt for mandlige pædagoger at opnå integration i en kvindedomineret verden, som daginstitutioner/førskolen repræsenterer. For det andet, at de mænd, der trives med jobbet og er motiverede, er ansat i naturbørnehaver, hvor deres mandlige identitet bedre kommer til udfoldelse end i ordinære dagtilbud eller børnehaver.

Hos Hansen belyses samme overordnede spørgsmål om mænd, det vil sige deres fagidentitet i et 'kvindefag', men til forskel fra det forrige studie, der især har haft kortlægning som hensigt, er det overordnede mål hos Hansen at søge at forklare iagttagelserne. Dette gøres ved hjælp af en teoretisk ramme, der tolker deltagernes svar ud fra flere synsvinkler. Forfatteren stiller to spørgsmål: Hvad skal der til for at rekruttere mænd? Og, Hvad skal der til for, at mænd bliver i børnehaven? Resultaterne peger på, at det er vanskeligt både at rekruttere og fastholde mænd af følgende grunde:

- Pædagogfaget har lav social status og opleves som et lavlønsområde
- Mænd må forklare, nærmest undskyldte over for omgivelserne, at de er i et ikke maskulint job
- Kvindelige værdier dominerer i denne verden. Det er kvinders omsorgsbegreber, der er bærende idealer. Mændene oplever sig om 'gidsler'
- Der mangler mandlige rollemodeller
- For lave lønninger.

Hos Sparrlöf er mænd også omdrejningspunktet, men her set i et historisk perspektiv og ud fra en teoretisk tilgang forankret i Bourdieu. Det, der undersøges, er 'kampen' mellem kvindelige og mandlige pædagoger. Forfatteren konkluderer, at selv om man har gjort hvad man kunne i Sverige for at skabe lighed mellem kønnene på dette felt, er det stadig et problem.

Konklusionen er, at hvis mænd skal rekrutteres og fastholdes, kræver det, at mænd enten selv finder strategier, som skaber dem en position for eksempel som leder, ved at deltage i en mere maskulin position i naturbørnehaver eller ved, at området får en højere status og herunder, at kulturens kvindedominans ændres. Studierne viser også, at fagidentitet netop bliver til i et samspil mellem omgivelsernes værdisættelse, institutionskulturen og de individuelle forudsætninger. På baggrund af både kvantitative og kvalitative design kan vi konkludere, at et af de store problemer er, at traditioner i denne profession synes så fastlagte, at det kan være svært – for ikke at sige umuligt – at bryde dem.

4.3.3 Ledelse og pædagoger som faggruppe

I en undersøgelse belyses problematikken om ledelse af dagtilbud under forandring (Jørgensen) og i en anden er der fokus på arbejdsdelinger og opdragelsespraksis hos henholdsvis pædagoger og pædagogmedhjælperne (Olsen).

Studiet af ledelse af dagtilbud under forandring (Jørgensen) bygger på en repræsentativ tværsnitsundersøgelse suppleret med kvalitative interview rettet imod danske kommuners administrative ledere på børne- og ungeområdet, samt det administrative personale, daginstitutionsledere, professionelle og forældre.

Studiet finder, at to tredjedele af kommunerne har besluttet eller planlagt at implementere nye ledelsesstrukturer i daginstitutioner. En række modeller (idealtyper), som undersøgelsen indkredser, er på tale, men to tendenser er identificeret. For det første en tendens rettet imod ledelsen i den enkelte institution og for det andet en tendens, der går i retning af ledelse på kommunalt niveau, hvor man laver større ledelsesenheder, for eksempel dagtilbudsledere, områdeledere som både involverer dagtilbud, skoler og fritidscentre. Formålet er at professionalisere ledelsen og anvende de ressourcer, der investeres i førskolen, bedre. Udfordringen består ifølge forfatteren i, at institutionsledere udvikler nye ledelseskompetencer og indgår i innovationsprocesser, blandt andet gennem tværfagligt samarbejde.

Konklusionen på studiet er, at politiske krav om øget effektivitet og kvalitet i dagtilbud indebærer nye former for ledelse. Der påvises en hierarkisering af ledelsesopgaverne, og det konstateres, at de nye krav stadig opleves som en stor udfordring af de adspurgte. Undersøgelsen sætter fokus på såvel implementering af ny lovgivning som på implikationerne af den måde, kommunerne vælger at sætte ind med stærkere styringsmekanismer. De nye ledelsesstrukturer lader måske/måske ikke det enkelte dagtilbud tilbage uden selvstændig ledelsesmæssig magt.

Det andet studie, der er identificeret inden for denne kategori, drejer sig om forholdet mellem pædagoger, det vil sige

det uddannede personale, og pædagogmedhjælpere, det vil sige det uuddannede personale (Olsen).

Studiet viser, at de to grupper i lyset af Bourdieus teori om kapital ligner hinanden overraskende meget med hensyn til ensartet social, økonomisk og kulturel kapital.

Det, der adskiller de to grupper, er deres nuværende kulturelle kapital, idet pædagogerne har en højere uddannelse. Dertil kommer, at pædagoger er involveret mindre i det praktiske arbejde, end pædagogmedhjælpere er. Men i det store og hele er medhjælperen, som er autodidakt, med til at udføre mange af de samme arbejdsopgaver som pædagogen, idet medhjælperen udover de praktiske opgaver også arbejder med de mere pædagogiske opgaver.

De to grupper deler en lang række betingelser: De er i de samme rum, de har de samme arbejdsvilkår, de har samme rammer – også fysiske. Det betyder ifølge forfatteren, at der ikke er så store forskelle mellem grupperne med hensyn til arbejdsfordeling som forfatteren oprindeligt antog. Forfatteren fremhæver, at resultaternes troværdighed ville være større, hvis han havde suppleret med flere metoder som for eksempel observationer og videooptagelser. Derved ville andet end talehandlinger være inddraget i analysen, for eksempel kropslige handlinger og habitus. Studiets særlige bidrag til feltet er en analyse, som er stærkt teoretisk forankret.

Samlet set belyser undersøgelseerne i afsnittene 4.3.2 og 4.3.3 pædagogers position i et samfundsperspektiv ved at undersøge forholdet mellem de forskellige aktørgrupper. Positioner og positioneringer sættes i perspektiv i forhold til pædagogernes egen selvforståelse.

Et perspektiv vil være at gå videre både forskningsmæssigt og politisk med henblik på dels at undersøge det nye tema om mænd i børnehaven, dels med henblik på at sætte forandringer i spil. Kønsaspektet, som vi så det belyst i forskningen fra 2006, bidrog til at sætte fokus på spørgsmålet om omgivelsernes anerkendelse af pædagogfaget.

2007-forskningsoversigten fokuserer på kvinders dominans i faget, og mulighederne for at rekruttere og fastholde mænd i faget reduceres. I 2006 så vi, at pædagogprofessionen historisk set kun sjældent har rekrutteret mænd, og hvis mænd er i professionen, bliver de hurtigt ledere. Dette resultat både støttes og modsiges af de nyeste studier, der påpeger, at det er kulturen, der 'tvinger' mænd væk fra institutionerne, med mindre de skaber en fagidentitet i mere 'maskuline' roller. Studierne konkluderer, at der er behov for kritik af disse stereotyper, der tilsyneladende stadig kan identificeres. Ved at sætte denne nye problemstilling på den forskningsmæssige dagorden er det første skridt måske taget til forandringer.

4.3.4 Udviklingsarbejder i praksis

I alt to studier er identificeret i denne kategori (Højholt, Sheridan).

Et studie belyser henholdsvis erfaringer med udvikling af dagtilbud og det dertil knyttede kompetenceudviklingsprojekt om 'lærende netværk' (Højholt). Højholt viser gennem følgeforskning i forbindelse med et pædagogisk udviklingsarbejde initieret af institutionerne selv, at princippet om lærende netværk er produktivt og inspirerende og fremmer arbejde med børns læring. Studiet bygger mest på debatter om børns læringshistorier. Derved er studiet repræsentativt for de mennesker, der arbejder i de respektive fire børnehaver, der er involveret, men ikke nødvendigvis for andre. Et andet aspekt som studiet bidrager til at rette opmærksomheden imod, er at deltagerne selv tog initiativet til at arbejde med lærende netværk og til at få følgeforskning knyttet til. Dette kan i sig selv vise noget om, hvordan praksis udvikles og motivation fastholdes. Omvendt viser studiet ikke de eventuelle problemstillinger eller bias, som er knyttet til designet. En anden undersøgelse sætter fokus på praktikeres arbejde med kvalitetsmålinger i førskolen (Sheridan) ved brug af ECERS-metode (Early Childhood Educational Rating Scale). Studiet er baseret på teorier om kvalitet i førskolen og teorier om interaktion. Formålet er såvel studiet af kvalitet som af måling af kvalitet. Studiet baserer sig på fire undersøgelser: De to første inddrager 39 førskolepædagoger fra ni førskoler, det tredje inddrager selvevalueringer med ECERS i 14 førskoler og det fjerde inddrager 29 førskolebørn. Resultaterne

viser, at pædagoger, der bevidst arbejder med at identificere og udvikle kvaliteten i førskolen med ECERS-metoden, påvirker deres eget syn på begrebet og dets betydning for praksis. Til forskel fra kortlægningen i 2006, hvor denne tematik er belyst gennem studiet af en række norske udviklingsarbejder med fokus på kompetenceudvikling hos pædagoger, organisering og ledelse, er der her i 2007-kortlægningen kun identificeret ét studie som belyser spørgsmålet om udvikling af praksis (Højholt). Studiet af kvalitetsmåling drejer sig i mindre grad om udvikling af praksis, men mere om udvikling af et instrument til vurdering af kvalitet. Dette instrument er importeret fra en angelsaksisk tradition og må diskuteres og validitetstestes.

2006 kortlægningen peger på betydningen af pædagogers motivation, engagement, og tilfredshed med den faglige udvikling, herunder kurser. I dette års kortlægning finder vi hos Højholt resultater, der støtter disse tidligere fund. Det er vigtigt, at deltagerne selv oplever at være involveret fra starten af et projekt og oplever, at de bliver taget alvorligt i deres selvformulerede behov for kompetenceudvikling. Konklusionerne fra 2006 er, at følgende forudsætninger skal være til stede for et positivt resultat:

- at pædagogerne har de fornødne kompetencer
- at de reelt føler sig i stand til at implementere ideer i praksis
- at lederne af institutionerne og i den lokale myndighed har indsigt
- at der er tilvejebragt tilstrækkelig information om baggrunden for projektet og intentionen med de organisatoriske forandringer
- at der er tid og rum for refleksion, så nye erfaringer og oplevelser kan internaliseres.

Disse aspekter er implicit til stede i Højholts studie, fordi deltagerne selv har taget initiativet. I studiet savner vi dog mere viden om, hvordan de andre aspekter spiller ind og bidrager til henholdsvis at fremme eller måske hæmme udviklingsprocesser i de lærende netværk.

4.3.5 Det daglige arbejde med nye udfordringer til pædagogfaget

Den sidste tematik som er identificeret, er de ny udfordringer til pædagogernes kerneopgaver som følge af dagens politiske krav.

Ekström belyser, hvordan førskolen, mere og mere ses som en væsentlig del af velfærdssamfundets arbejdsmarkedspolitik. Formålet med undersøgelsen er at forstå, hvordan førskolens arbejdende teams skaber og realiserer den pædagogiske praksis, som retter sig imod læring. Men studiet belyser også, hvilke arbejdsbetingelser, der påvirker dette arbejde. Daglige rutiner både skaber og begrænser praksis. Studiet påviser, at der er forskelle mellem forskellige førskolers måde at arbejde med børns læring, selvstændighed, organiserede aktiviteter og fri leg. Forandringer både i de arbejdsbetingelser, pædagerne er underlagt, og forandringer skabt ved, at den nye kerneopgave stiller nye krav, har tilsammen skabt store udfordringer. Samtidig er ressourcerne reduceret. Det ser også ud til, at dette samlet set skaber frustration og lavere ambitionsniveau hos de professionelle, der deltager i denne undersøgelse.

De konklusioner, som vi har identificeret dels supplerer, dels stritter i hver sin retning. Det kan forklares med, at metoder og undersøgelsesspørgsmål er så forskellige. Omvendt kan vi stadig fastholde, at forskningen er optaget af tematikker, som handler om professionens faglige identitet, kønsperspektivet og – nu med studierne fra 2007 – at der er en række konflikter og magtforhold på færde også internt inden for professionen. Vi har set studier, der belyser magtforhold mellem mænd og kvinder i børnehaver, og vi har set et enkelt studie, der undersøger magtforhold mellem pædagoger og pædagogmedhjælpere. Studierne når på hver deres måde frem til, at pædagogers position, og positionering i samfundet fortsat kan være et problem. Det vil sige der er forskningsmæssigt belæg for at antage at magtforhold ikke blot er identificeret mellem pædagoger og omverden, men også inden for professionen internt.

Det skal understreges, at undersøgelsesspørgsmålene i de udvalgte studier er vidt forskellige, og at metoderne er en

blanding af kvantitative og kvalitative studier. Tilsvarende konklusion nåede vi også frem til i 2006-kortlægningen (Nordenbo et al, 2008) Der ser ud således til er et stærkt behov for at gå videre med at forske i:

- Baggrunden for opbygning og udvikling af fagidentitet. Hvordan denne udvikler sig i forskellige sammenhænge og med hvilke konsekvenser for udfoldelse af det pædagogfaglige arbejde, og professionsidentiteten, herunder kønsperspektivet og interne magtforhold mellem mandlige og kvindelige professionelle
- Pædagogisk udvikling, implementering af lovgrundlag, interventioner på efteruddannelsesområdet, herunder effekter set i lyset af forudsætninger, teorier om organisatorisk arbejdspladslæring, samt rammebetingelser og mere konkret forudsætninger for udvikling af pædagogfaget.

En række opgaver som daginstitutionerne er stillet over for som følge af lovgivning og kommunale reformer ser ud til at kræve forandringer i traditionelle samarbejdsrelationer.

4.4 Forældre og institution

Der er otte studier i dette tema fordelt på syv svenske og ét dansk. Det er noget færre end de 11 studier, der er i 2006-kortlægningen.

Vi kan opdele studierne i fire grupper efter deres formål og indhold. Disse er:

- Specialpædagogisk fokus
- Veje til forældreindflydelse
- Påvirkningsprocesser i mødet mellem forældre og institution
- Barndom i grænselandet mellem forældre og skole.

Nedenfor gennemgår vi kort de fire grupper.

4.4.1 Specialpædagogisk fokus

Her er der to studier, et dansk (Høgsgbro) og et svensk (O'Brien).

Det danske studie er en forskningsbaseret evaluering af rehabiliterings- og træningsindsatser for autistiske børn i overensstemmelse med en særlig behandlingsmetode, 'Applied Behaviour Analysis'. Kontakten mellem denne virksomhed og forældrene er en facet i undersøgelsen. Som del af evalueringen skulle forældrene svare på, hvordan de så deres situation i forhold til behandlingsmetodens indhold. Resultaterne viser, at deres barns autisme skaber en situation for forældrene som generelt set er klart stressende. I evalueringen peges på behovet for at give både god information og kurativ støtte til forældrene, se også afsnit 4.2.2.

I det svenske studie fokuseres på inklusion af børn, der har behov for særlig støtte i førskolen. Det drejer sig om børn med diagnosen ADHD. Studiet har karakter af "Case-study". Forholdet mellem førskolen og forældrene analyseres kritisk, og det viser sig, at forældrene føler sig udleverede og udelukkede fra muligheder for indflydelse over deres barns placering og udvikling i førskolen. Det lykkes for visse forældre at få indflydelse over deres børns forhold i førskolen, men først efter hårdt arbejde med at etablere en god relation med lærerne.

4.4.2 Veje til forældreindflydelse

I en interviewundersøgelse om relationen mellem forældre og førskole undersøger to svenske forskere (Sandberg & Vuorinen), hvordan førskolelærere ser på forældrene og egen gruppen og de respektive gruppers indflydelse. Studiet kortlægger situationer og aspekter, hvor forældrene kan have indflydelse, og hvor de interviewede giver praktiske eksempler derpå. Det drejer sig for eksempel om situationer og aspekter som "drop-in" møder, forældrebestyrelser, diskussion af roller og ansvar mellem førskolelærere og forældre samt forskellige former for interaktion mellem forældre og førskolelærere i praksis. Studiet har nærmest form af en idémæssig kortlægning af muligheder for dem, der vil etablere og udvikle forældreindflydelsen i førskolen.

4.4.3 Påvirkningsprocesser i mødet mellem forældre og institution

Kompleksiteten i mødet mellem forældrenes, familiens socio-kulturelle miljø og barnets første tid i førskole og skole studeres i to etnografisk orienterede svenske doktorafhandlinger (Fast, Markström).

Fast studerer, hvordan børn påvirkes af deres hjemmekultur, når de begynder at lære at læse i førskolen og i skolen. Under besøg i børnenes hjem opdagede Fast, at det sociale, kulturelle og religiøse miljø forsyner børnene med en mængde forskellige skriftsproglige aktiviteter. Samtlige syv børn i studiet havde en meget righoldig erfaring med læsning og skrivning, da de begyndte i førskoleklassen. Erfaringerne kom både fra hjem og førskole, hvor rim og remser, sange, højt-læsning og andet giver dem veje ind i skriftsproget. Alligevel måtte børnene i førskoleklassen lære sig bogstaverne i rette orden og ét ad gangen. I det hele taget tog førskoleklassen i sin undervisning meget lidt hensyn til børnenes faktiske kundskaber i læsning og skrivning. Fast slutter, at den officielle skolekultur ofte er en afspejling af en hvid middelklassekultur. En del af børnene færdes hjemmevante i en sådan, de ved hvilke typer viden, der præmieres, og kommer direkte ind i skolens måde at arbejde på. Andre må tilpasse sig og opgive egen identitet for at få fremgang. Studiets konklusion er, at børns identitet, kultur, sprog og erfaringer har en begrænset værdi for førskoleklassen og skolen.

Markström undersøger i sit studie, hvordan førskolelærere, børn og forældre sammen former førskolens hverdagspraksis. Forældrene påvirker førskolens udformning af det praktiske arbejde. Førskolen former også forældrene gennem implicite forventninger om forældres handlinger som 'forældre til førskolebørn'.

4.4.4 Børn i grænselandet mellem forældre og skole

Dette tema diskuteres af den svenske forsker Gunilla Halldén i tre artikler inden for rammerne af et forskningsprojekt. Halldén problematiserer omsorgsbegrebets forskellige indhold i den formelle respektive uformelle sfære, i familien og i skolen. Hun skelner også klart mellem de to begreber:

Læring og omsorg. Her har det også betydning, hvordan forældre ser på deres barn. Halldén ser to typer af forældresyn: 'Subjekt' og 'projekt'. Halldén drager den slutning, at førskolen ikke længere kan anses for at være et supplement til hjem og forældre, eftersom børnene tilbringer så stor del af deres tid i førskolen. Førskolen skal i stedet ses som en egen arena, der former børnene.

Sammenfattende kan det, om de studier, der er behandlet her, siges, at de kritisk analyserer forhold mellem forældre og institution. Forældres mulighed for virkelig indflydelse problematiseres.

4.5 Implementering af lovgivning og læreplan

Blandt de studier, som indgår i dette års skandinaviske forskning om daginstitutioner, er der fire, som i en vis udstrækning handler om implementering af lovgivning og læreplaner. Tre af disse er svenske, og ét er dansk.

Det arbejde, som klartest handler om implementering af lovgivning, er det danske, med titlen: 'Når loven møder børns institutioner' (Olesen). Sigtet er at studere implementeringsstrategier og -processer i forbindelse med den danske lovgivning om læreplaner. Implementeringsprocessen blev undersøgt gennem et nationalt kursusudbud fra Servicestyrelsen. Personale og ledelse ved to daginstitutioner som deltog i denne kursusvirksomhed blev spurgt om, hvordan de opfattede den nye læreplan og lovens gennemslagskraft i praksis. I resultaterne påpeges det, at den vigtigste faktor for lovens implementering er, hvordan de professionelle selv opfatter lovens principper og stræber efter at tillempe disse i deres egen virksomhed. Dette er kompliceret, fordi der er et krydspres mellem centrale principper og lokale traditioner og kulturer. Studiets kvalitative, etnografiske design og dets forholdsvis lille sample gør, at det i sin karakter bliver eksplorativt og problematiserende.

De tre svenske studier er doktorafhandlinger. To af dem har et etnografisk indhold og design. (Ekström og Bartholdsson).

Det tredje er et survey med et kvantitativt design (Jonsdottir). Ekström studerer daginstitutionens pædagogiske praktik ud fra et virksomhedsperspektiv. Daginstitutionens indhold og daglige praksis studeres i forhold til centrale myndigheders beslutning om tildeling af ressourcer og gennemførelse af en national læreplan for daginstitutionen i Sverige. Resultaterne viser, at daginstitutionens daglige virksomhed er påvirket af centrale beslutninger og læreplanens principper på en sådan måde, at der bliver mere arbejde for pædagogerne samtidigt med at forventningerne til arbejdets indhold bliver højere. Dette opleves af personalet som frustrerende.

Bartholdssons afhandling hedder, "Med facit i hand: normalitet, elevskap och vänlig maktutövning". Den handler om, hvordan børn socialiseres til at blive elever. Den svenske nationale læreplan indeholder principper om, at mellemmenneskelige relationer skal baseres på demokratiske værdier og respekt for den enkelte. Dette transformeres til, at eleverne i skolen må lære sig, hvordan de selv skal udtrykke sig i forhold til normerne om, hvordan selvpåfattelse skal gестaltes i sociale situationer. Undersøgelsen gennemføres indenfor den videnskabelige disciplin, socialantropologi, og har en eksplorativ karakter. Bartholdssons studie handler om, i hvilken udstrækning førskolen repræsenterer et miljø, som giver alle børn mulighed for at etablere gode relationer med andre børn. Dette princip har også en fremtrædende plads i den svenske læreplan. Resultaterne viser, at de fleste af børnene udvikler gode kammeratrelationer til andre børn i førskolen. Men der findes også variationer i antallet og måden, førskolebørnene udvikler sociale relationer på. Disse variationer kan ikke forklares af baggrundsfaktorer som for eksempel børnegruppens størrelse. Årsagerne til forskellene må findes i en mere dybdeborende analyse, mener Bartholdsson. Se også afsnit 4.2.1.

Jonsdottir anvender i sit bredt anlagte studie om børns kammeratrelationer i førskolen læreplanen som diskurs for at analysere, hvordan førskolelærere arbejder med og forstår kammeratrelationer. Hun finder, at førskolelæreres arbejde ligger godt på linje med principperne om gruppens betydning og kammeratrelationernes betydning, som dette er angivet i læreplanen for førskolen. Se også afsnit 4.2.3.

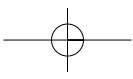
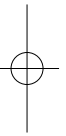
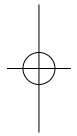
Sammenfattende er det kun det danske studie, som klart fokuserer på lokal implementering af lovgivning og lokale praksisformer. De tre svenske studier anvender den nationale læreplans principper først og fremmest som en baggrund for at forstå udviklingen i den lokale praksis i førskole og skole.

4.6 Sundhed

Sundhed er et tema, der i stigende grad er i fokus i forbindelse med børns opvækst. Det gælder ikke mindst i forbindelse med børns kost og motionsvaner. I denne kortlægning findes tre arbejder, der har særligt fokus på dette emne (Grønfeldt et al., Madsen og Wilhelmsen).

Det første studie (Grønfeldt et al.) er et klassisk epidemiologisk studie, der med omfattende spørgeskemamæssig information fra danske daginstitutionsledere sætter fokus på børns kost og motionsvaner. Formålet med studiet er at afdække om og i givet fald hvordan daginstitutionernes 'politikker' med hensyn til kost og fysisk aktivitet har indflydelse på den pædagogiske praksis. Studiet viser, at langt hovedparten af de danske daginstitutioner har en 'politik' på kost og motionsområdet (86 %), og at der er en klar sammenhæng mellem det at have en 'politik' og de typer af aktiviteter og arrangementer, der gennemføres som en del af det pædagogiske arbejde.

Det andet studie (Madsen) er et litteraturreview om betydningen af god håndhygiejne for bekæmpelsen af spredningen af infektioner. Konklusionen er, at der – baseret på den gennemgående litteratur – kan påvises en klar sammenhæng mellem god håndhygiejne og lille spredning af infektioner. Det sidste studie (Wilhelmsen) handler om et program i to norske børnehaver med det formål at sætte øget fokus på sund mad. Studiet følger de aktiviteter, der gennemføres for at øge dette fokus, og undersøger efterfølgende, hvordan det har påvirket de involverede parter. En spørgeskemaundersøgelse viser, at såvel personale som forældre og nogle studerende, der var involverede i implementeringen af programmet, alle giver udtryk for, at deres viden og bevidsthed om betydningen af sund kost er blevet øget.

5 Perspektiver og implikationer

Produktionsprocessen inden for forskning er så tidskrævende, at de udfordringer og anbefalinger, som Dansk Clearinghouse formulerede ved afslutningen af undersøgelsen af den skandinaviske forskning i institutioner for 0-6-årige fra 2006, næppe i betydelig grad har kunnet nå at påvirke forskning og forskningspolitik. Det spændende bliver, hvordan udviklingen kommer til at forløbe over en årrække. Men som nævnt er det alligevel allerede på nuværende tidspunkt muligt at beskrive visse mønstre, der både repræsenterer kontinuitet og en vis forandring. Det er disse mønstre, dette afsluttende afsnit vil tage afsæt i.

På samme måde som i forskningskortlægningen i 2006 rummer den skandinaviske forskning i institutioner for 0-6-årige fra 2007 omkring et halvt hundrede forskningsprojekter, der ved læsning af afrapporteringen vurderes som værende af god videnskabelig kvalitet. Blandt disse forskningsprojekter er den overvejende del ganske som sidste år baseret på kvalitative metoder, mens en mindre del inddrager kvantitative metoder. Det er stadig overraskende få studier, der fokuserer på, hvad man traditionelt har set som “kerneopgaverne” for 0-6-års institutionerne, nemlig omsorg og leg, mens interessen for at studere læring blandt mindre børn tilsyneladende er i vækst. Sidste års store interesse for “de voksne” i institutionerne, det professionelle personale er stadig levende, men i år er opmærksomheden på børnene – og på børnenes samspil med de voksne – øget ifølge reviewernes registreringer. Tilsvarende kan det som nævnt i indledningen heller ikke længere hævdes, at flertallet af studierne er rent deskriptive. Interessen for at studere samspil, sammenhænge eller relationer er styrket, men anvendelsen af mere avancerede statistiske metoder er sjælden og longitudinelle undersøgelser mangler i udpræget grad. Longitudinelle studier er af særlig

interesse, fordi det er det eneste design, som kan give viden om ændringer om for eksempel modnings-, udviklings- og læringsprocesser både hos børn og personale. Implementeringsarbejdet (af for eksempel nye læreplaner) og konsekvenser af ændringer i kontekstuelle forhold (finansieringsordninger; love og forskrifter ændringer i uddannelse af pædagoger, etc.) kan tilsvarende kun vurderes på grundlag af longitudinelle designs.

I år angives langt færre studier end sidste år at interessere sig for “hvad der virker” (what works), og antallet af interventions- og implementeringsstudier (programevalueringer) er lille.

5.1 Perspektiver

Hvis man folder disse ligheder og forskelle ud, rejser der sig en række interessante perspektiver og diskussioner:

Den skandinaviske daginstitutionsforskning er tilsyneladende præget af en *solid empirisk tradition*. Langt den overvejende del af studierne er baseret på empirisk arbejde, mens et mindretal rummer analyser af mere historisk-filosofisk art. Anvendelsen af kvalitative metoder er fortsat dominerende, men interessen i mere *mixed forskningsdesign* er kommet tydeligt frem i 2007. Observationer og interviews suppleres med spørgeskemaer og træk på offentligt tilgængelig statistikker, om end kombinationen af kvalitative metoder med egentlige kvantitative analyser – deskriptive eller statistiske – er sjælden. Her er et klart udviklingsområde for den skandinaviske førskoleforskning.

Med hensyn til de temaer, der behandles i studierne, kan det overraske, at temaerne “omsorg” og “leg” nævnes så sjældent. Her kan man imidlertid diskutere, hvorvidt vi har at gøre med de forandringer i synet på børn og barndom, som vi allerede nævnte sidste år. Vi kan diskutere, om der er belæg for at hævde, at “*børnekonstruktionen*” – det “implicitte” barn, som forudsættes i forskningen – har forandret sig radikalt. Er “det hjælpeløse barn”, som kræver omsorg og beskyttelse af voksne i så familielignende omgivelser som muligt, forsvundet ud af

billedet? Kan man sige det samme om “det fantasifulde og kreative barn”, hvis dominerende virksomhed var legen, og som i forlængelse af en reformpædagogisk tradition skulle sikres så gode rammer for udfoldelse som muligt? Er “det kompetente barn” – det aktivt handlende og socialt forhandlende barn, der selv skaber (mening i) sin verden – alene tilbage på scenen?

I forlængelse heraf kan man diskutere mellem de forskningstemaer, der dukker op i forskningen – de forskningsgenstande, der konstrueres i forskningen – i lyset af de *metodologiske valg*, der foretages. Hvad betyder valget – og fravalget – af metoder, teorier og videnskabelige paradigmer for, hvad der kan ses – og ikke ses – i et forskningsprojekt? En problemstilling, der især bliver synlig i de kvalitative studier, hvor mere traditionelle forskningsmæssige kvalitetskriterier som repræsentativitet, pålidelighed og gentagelighed bliver af mindre relevans, men hvor refleksiviteten – den systematiske redegørelse for og overvejelse over konsekvenserne af den valgte videnskabelige optik – til gengæld i udpræget grad bliver afgørende for den status, forskningsresultaterne kan tillægges.

Hvis man ser på *majoriteten* af de studier, der vurderes som værende af høj og medium, det vil sige god videnskabelig kvalitet, så tegner der sig et tydeligt billede. Men hensyn til de forskningsmetoder, der er anvendt til produktion af empirisk materiale, er det, som beskrevet, det kvalitative forskningsinterview og den etnografisk inspirerede feltobservation, der er de dominerende metoder, og analyserne trækker på hermeneutisk baseret fortolkningslære og fænomenologi. Den gennemgående teoretiske og videnskabsteoretiske inspiration er hentet fra forskellige former for *symbolsk-interaktionisme* eller *socialkonstruktivisme*, (Mead, Goffmann, Vygotsky, Gergen etc.). Der lægges vægt – ikke kun på “being and becoming” – men især på “doing”, det vil sige, hvordan subjekterne “gør barndom” gennem handling og forhandling i sociale relationer. Blikket på barnet ligger i logisk forlængelse heraf. Det interessante er ikke, hvordan individet “er”, men hvordan mennesker som subjekter interagerer med hinanden og dermed skaber mening og virkelighed. Derfor bliver det i denne optik også interessant for forskerne

at undersøge børnenes indbyrdes relationer og samspil – og samspillet mellem børnene og deres “nære voksne”, det professionelle personale. Jævnfør den tredjedel af alle studierne, der beskæftiger sig *både* med børn og personale (og evt. forældre). Og det bliver interessant at beskæftige sig med børnenes etiske og æstetiske læreprocesser, det vil sige med hvordan de – via forskellige former for forhandlingspraksis – fastlægger rammerne for deres sociale interaktion, og med hvordan de via skabende aktiviteter (gen-)skaber deres verden på stadig nye måder. Jævnfør den halvdel af alle studierne, der på én eller anden måde interesserer sig for etik, derunder demokratisk dannelse og/eller æstetik.

Den åbenlyse *styrke* i dette *mikro-perspektiv* på barndommen i de skandinaviske institutioner er, at der, som det fremgår af reviewet både fra 2006 og 2007, er produceret en lang række fremragende analyser af, hvordan selv ganske små børn er selvstændige aktører i deres eget hverdagsliv, og hvordan de for eksempel indbyrdes forhandler sig frem til, hvordan regler og retfærdighed, venskab og fællesskab skal forvaltes. Det er analyser, der i allerhøjeste grad fortjener forskningsformidling, også på tværs af nationale grænser. De vil kunne yde et uvurderligt bidrag til *de pædagogiske uddannelser*, fordi de vil kunne skærpe det pædagogiske personales opmærksomhed over for de (dannende og uddannende) processer, der foregår mellem børnene indbyrdes, og appellere til refleksioner over, hvordan “de voksne” i dagligdagen håndteres deres ansvar over for børnene, når de vælger at intervenere – eller ikke at intervenere – i deres samspil.

Hvis man skulle pege på *svagheder* ved mikro-perspektivet, så kunne man til gengæld hæfte sig ved det forhold, at så lille en del af studierne i år interesserer sig for de mere makro-orienterede sammenhænge, som hverdagslivet i institutionerne er en del af. Man kunne sige, at det børneperspektiv, “nedefra” eller aktørperspektiv, som reviewet sidste år kunne efterlyse, i år er blevet så dominerende, at det tilsyneladende skygger for interessen for de mere kontekstuelle eller samfundsmæssige forhold, der medvirker til at skabe vilkårene for institutionernes daglige praksis. Kategorien “institutionen i samfundet” kan slet ikke appliceres på en meget stor del af studierne, og den politisk-økonomiske kontekst ekspliciteres

kun i to studier, mod 12 i 2006, hvad vi allerede dengang hæftede os ved som et lavt tal. Interessen for grundlæggende værdier og etik er stabil, mens interessen for vurdering, evaluering, kvalitetssikring og kontrol er stærkt mindsket, ligesom der sker en halvering eller mere af antallet af studier, der beskæftiger sig med effekt- og virkningsforskning. Tilsvarende kan det nævnes, at referencen til mere magt- eller konflikt-orienterede teoretiske perspektiver, som repræsenteret af “grand theorists” som for eksempel Foucault og Bourdieu, kun optræder sparsomt i materialet.

Hvis man skal forklare dette forstærkede fokus på mikro-perspektivet og den tilsyneladende svækkede interesse for det makro-politiske kan man anlægge forskellige forklaringsmodeller. En forklaringsmodel kunne se mikro-perspektivet og de dertil knyttede valg af forskningsfokus, metoder og teorier, som et lidt nærsynet – og harmonisøgende? – perspektiv, der udblænder andre væsentlige perspektiver på institutionernes arbejde. En anden forklaringsmodel kunne lægge sig i forlængelse af den diskussion, som blev ført i reviewet sidste år, om eksistensen af et særligt skandinavisk børnesyn. Et børnesyn, der tillægger barndommen en selvstændig værdi, og som derfor som udgangspunkt modsætter sig fastlæggelsen af standardiserede mål for og målinger af udviklingen hos (mindre) børn. Hvad jo ofte er forudsætninger for interventions- og implementeringsstudier. I forlængelse af et sådant børnesyn kan det være oplagt at koncentrere sig om de decentrale, komplekse – differentierede og differentierende – processer i børnenes “livsverden” for på den måde at lægge afstand til en “systemverdens” forsøg på at implementere centrale, politisk og/eller videnskabeligt definerede standarder for normalitet. Etiske og æstetiske kriterier formuleres som alternativer til teknisk eller økonomisk fornuft. (“Mødes – ikke måles”)

Men en majoritet eksisterer som bekendt ikke uden minoriteter. I reviewet 2007 kan beskrives to minoritetsgrupper:

De konfliktorienterede studier: Interessen er fortsat stor for de professionelles arbejdsliv og for de nye krav, som blandt andet ny lovgivning stiller til det pædagogiske personales læring og kompetenceudvikling. Ligesom sidste år understreges i en

række studier, hvor afgørende personalets eget engagement og “aktive ejerskab” er for forsøgs- og udviklingsprojekters succes. Men i modsætning til sidste år er der en del studier, der ikke kun behandler det pædagogiske personale som én homogen og harmonisk størrelse. Der sættes i disse studier fokus på modsætninger, magtforhold og potentielle konflikter internt i personalegruppen og eksternt i forhold til andre interessenter. Internt i personalegruppen kan det være kønnede konflikter – her er mændene i fokus. Men det kan også være spørgsmål om nye arbejdsdelinger og hierarkiseringer, for eksempel i forholdet mellem uddannede og uuddannede og i forholdet til (nye typer af) ledelse. Ekstern kan det være forholdet til forvaltningen og forældrene. Og så er der ét studie, der afviger ved eksplicit at sætte fokus på udviklingen af præcise instrumenter til måling af kvalitet i daginstitutionernes arbejde. Her er denne undersøgelse på linje med/en del af den minoritet af undersøgelser, der eksplicit evaluerer effekter og virkninger af bestemte interventioner og implementering af bestemte programmer.

Interventions- og implementeringsstudierne: Det er som sagt kun en meget mindre gruppe af studier, der beskæftiger sig med evaluering af interventioner eller behandlingsmetoder eller med evaluering af politiske programmer i daginstitutionerne. Men det er interessant at notere sig, at en del af disse studier ikke kun trækker på et andet videnskabeligt paradigme end majoriteten – herunder benytter sig kvalificeret af metoder, majoriteten ikke behersker (positivisme/neo-positivisme, avanceret statistisk analyse). I disse studier kommer omridset af en form for “behandlingsregime” eller “behandlingsparadigme” frem, der ellers ikke er repræsenteret i materialet, hverken i 2006 eller 2007. Enigheden om at forstå “udsathed” enten i et samfundsperspektiv (systemniveau) eller i lyset af hverdagens sociale dynamikker og magtrelationer (interaktionsniveau) udfordres eller suppleres af en anderledes forståelse, hvor det individuelle barn diagnosticeres ud fra indikatorer på udsathed (særlige behov, lærings- eller funktionsvanskeligheder, sprog/etnicitet etc.), og hvor der sigtes mod en intervention eller behandling, der målretter sig – ikke mod det pædagogiske miljø – men mod barnet.

I den forbindelse kan det måske være relevant at hæfte sig ved nogle af de relative, *nationale forskelle*, vi kan konstatere i reviewet. Blandt de tre studier, der er behandlet under “implementering”, beskæftiger det danske studium sig med, hvordan den danske lov om læreplaner implementeres i daginstitutionerne. De to svenske studier analyserer og reflekterer over, hvordan førskolens praksis forholder sig til de overordnede demokratiske og sociale formål i den svenske nationale læreplan. (I hvilket omfang lever praksis op til idealerne?) Vi kan *intet* konkludere på denne lille iagttagelse. Men vi kan rejse nogle spørgsmål, som vi måske kan få et bedre grundlag for at diskutere i forlængelse af kommende forskningskortlægninger: Relaterer disse to forskellige former for forskningsinteresse sig til forskellige former for forståelse af velfærdsstaten og dens institutioner? Adskiller de dominerende forståelser og forvaltninger af velfærdsstaten sig fra hinanden i de skandinaviske lande? Kan vi på sigt konstatere bestemte tendenser i transformationerne af velfærdsstaterne? Er tempoet i givet fald forskelligt i de skandinaviske lande? Og det interessante spørgsmål for en forskningsoversigt: Kan der beskrives en sammenhæng mellem disse eventuelle transformationsprocesser og forandrede forskningsinteresser?

Et umiddelbart bud kunne være, at der i dag i Skandinavien eksisterer et spændingsforhold mellem den mere *klassiske velfærdsstat*, hvor institutionernes rolle defineres i brede, overordnede formålsformuleringer af demokratisk og social art, og den moderne “*konkurrencestat*”, der kontraktstyres via præcist definerede målsætninger og specifikke målinger. I en klassisk velfærdsstatsmodel retter forskningsinteressen sig ofte mod forholdet mellem de politisk formulerede idealer og den praktiske realitet i de offentlige institutioner. En sammenligning, der sjældent falder ud til institutionernes fordel, men som har den kritiske intention at bidrage til idealernes realisering. I konkurrencestatsmodellen bliver implementerings- og evalueringsforskningens rolle blandt andet at bidrage med eksakt viden om, hvorvidt et givet program er gennemført, og hvorvidt det har den ønskede effekt (samt eventuelt intenderede eller ikke-intenderede virkninger eller bivirkninger), herunder gerne beregne forholdet mellem resourceforbrug og udbytte. Et bud i forlængelse heraf kunne være, at konkurrencestatsmodellen pt. er mere dominerende

i Danmark, end i det øvrige Skandinavien – og det åbne spørgsmål kunne være, om vi i fremtiden i hele Skandinavien kommer til at se flere studier, der eksplicit definerer sig som implementerings- og evalueringsforskning, og som i højere grad benytter sig af kvantificerende forskningsdesign?

Og nu vi er ved eventuelle nationale forskelle. På ét punkt behøver vi ikke være spekulative: Det bemærkelsesværdige fravær af forskningsetiske overvejelser i de danske studier, er det svært at snakke sig uden om, hvis man er dansk forsker.

5.2 Implikationer

At udforme generelle anbefalinger til forskning, forskningspolitik, forskningsformidling og forskningskortlægning på baggrund af de foreliggende to forskningsoversigter er en opgave, der skal håndteres med omhu. Oversigterne viser generelt høj kvalitet inden for forskningen i institutioner for de 0-6-årige, men de peger også på en diversitet i indhold og metoder, der i sig selv rummer en kvalitet. Dertil kommer, at der i Skandinavien – til trods for sproglige og velfærdsstatlige ligheder – også eksisterer en række centrale forskelle både med hensyn til forskningspolitik og med hensyn til organiseringen af forskningen og professionsuddannelserne inden for førskoleområdet. Hvis vi med denne diversitet i erindringerne alligevel skal formulere en række implikationer af de analyser, som forskningskortlægningen har ført frem til, kan de se således ud:

5.2.1 Forskningen

Det er naturligt her at argumentere for en fortsat udvikling af kvaliteten af forskningsprojekterne, selvom den alt overvejende har været god. For de kvalitative studiers vedkommende ligger udfordringerne i at være mere eksplicit med – begrundelserne for og konsekvenserne af – valg af *forskningsdesign* og *metodologiske vinkler*. For kvantitative studier kunne det være en udfordring at reflektere nærmere over, hvilke *perspektiver* og *interesser*, der er repræsenteret i studierne, og hvor *detaljeret* og *nuanceret* et billede af forskningsgenstanden, der konstrueres. Det vil sige, det kunne være en udfordring for de kvantitative studier at besinde sig (yderligere) på

nogle af de kvalitetskrav, der i EPPI-reviewet specifikt stilles til de kvantitative undersøgelser. Hertil kommer, at udviklingen af kompetencen til at arbejde med *mixed designs*, der omhyggeligt kombinerer kvalitative og kvantitative metoder, må være en oplagt udviklingsopgave. Ikke nødvendigvis for alle forskningsprojekter, men for de mange, der klart markerer en interesse i den retning.

Med hensyn til forskningens indhold, er det tilsvarende oplagt at efterlyse flere forskningsprojekter, der metodisk og teoretisk evner at *kombinere mikro-perspektivet* – børnenes, det pædagogiske personale og forældrenes perspektiv – *med et makro-perspektiv*, der for eksempel er i stand til at opfange sammenhængen mellem generelle forandringer i de skandinaviske velfærdsstater og den konkrete interaktion mellem mennesker i institutionernes dagligdag. Her kunne det være oplagt med flere *komparative undersøgelser* af førskolepraksis og førskolepolitik på tværs af de nationale og lokale grænser i Skandinavien – og meget gerne sammenholdt med nationale og lokale organiseringer af livet for de 0-6-årige internationalt og med transnationale uddannelsespolitiske bevægelser.

Hvad angår det helt konkrete valg af forskningsområder, så er der stadig behov for undersøgelser, der tager udgangspunkt i børnenes liv og samliv med hinanden og med de voksne i institutionerne. Der er behov et forstærket fokus på børnenes sundhed og trivsel, og der er behov for undersøgelser, der omfatter/inddrager forældrene. Temaet “udsathed, social selektion, in- og eksklusion” er desværre ikke blevet uaktuelt, og der er et tydeligt behov for flere undersøgelser, der også mere langsigtet kan vise konsekvenserne af bestemte typer af indsats.

5.2.2 Forskningspolitikken

Ihukommende at skandinavisk forskningspolitik ikke er nogen ensartet størrelse, så implicerer behov for flere *longitudinelle undersøgelser* også et behov for *flere større og længerevarende* forskningsprojekter inden for førskoleområdet. I 2007 som i 2006 repræsenterer førskoleforskningen i meget høj grad forskning udført af enkeltforskere. I den forbindelse kunne det også være interessant med studier, der følger børnene på

tværs af institutionsgrænserne mellem førskoleinstitutionerne, grundskolen (og ungdomsuddannelserne).

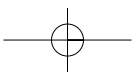
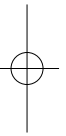
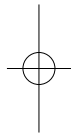
5.2.3 Forskningsformidlingen

Som al anden forskning skal forskningen i førskoleområder formidles til flere målgrupper. En central målgruppe er *forskingsamfundet*, fordi det er her forskningen kvalificeres meto- disk og teoretisk gennem gensidig kritik. Her er en tættere dialog mellem de skandinaviske forskningsmiljøer oplagt, men det kan også være interessant for en international (for- sker-)offentlighed at få større indblik i de skandinaviske vel- færdsstaters organisering af livet for de 0-6-årige i daginsti- tutionerne og i den praksis, der udspiller sig der. En anden vig- tig målgruppe for forskningsformidling er *professionsuddan- nelserne*, hvor undervisningen i stigende grad skal være forsk- ningsbaseret – om end dette begreb fortolkes og forvaltes noget forskelligt i de forskellige skandinaviske lande, blandt andet afhængigt af, hvordan forholdet mellem forskning og uddannelser, universiteter og professionsuddannelserne aktuelt er organiseret. Det ændrer dog ikke ved, at rigtig mange af de forskningsprojekter, vi har reviewet både i år og sidste år, i høj grad kunne fortjene at blive formidlet til brug i de pædagogiske grund- og efteruddannelser. De mange fremragende casestudier af det sociale samspil, som børnene medvirker i, er så rige på eksempler, detaljer og nuancer, at de er oplagte som grundlag for professionel refleksion, her- under for overvejelser over, hvordan det pædagogiske per- sonale mest hensigtsmæssigt skaber rum for og understøtter børnenes egen udvikling og læring. Men også forældre og den interesserede offentlighed ville kunne have glæde af at blive præsenteret for dette materiale.

5.2.4 Forskningskortlægningen

Afslutningsvis kan vi konstatere en udfordring, som knytter sig til den fortsatte udvikling af forskningsvurderingssyste- mer, der kan registrere – informere om og bidrage til at ini- tiere – forskning, der kan rumme en bred vifte af forsk- ningstemaer og forskningsdesign. Her er det centralt at udvikle systemer, der er *sensitive* over for såvel kvalitative som kvantitative studier og mixed designs, så ingen studier kvali- tetsvurderes på for spinkelt grundlag. Men det er også cen- tralt at udvikle systemer, der er så *dynamiske*, at de bliver i

stand til at gribe forandringer af forskningsmæssig, metodisk/teoretisk/ videnskabsteoretisk art. Forskningsmæssige nybrud, skabelse af radikal ny viden, paradigmatisk brud skulle jo gerne være fremtiden – også inden for den skandinaviske forskning i de 0-6-åriges liv, leg og læring.

6 Appendiks 1: Et eksempel på en genbeskrivelse

Item: Høgsbro, K. (2007) ETIBA En forskningsbaseret evaluering af rehabiliterings- og træningsindsatsen for børn med autisme, herunder evaluering af behandlingsmetoden ABA (Applied behavior Analysis)

6.1 EPPI-Centre data extraction and coding tool for education studies V2.0

Section A: Administrative details

A.1 Name of the reviewer	Details <i>Katrin Hjort</i>
A.2 Date of the review	Details <i>12.09.2008</i>
A.3 Please enter the details of each paper which reports on this item/study and which is used to complete this data extraction.	Paper (1) <i>Høgsbro, K. (2007) ETIBA En forskningsbaseret evaluering af rehabiliterings- og træningsindsatsen for børn med autisme, herunder evaluering af behandlingsmetoden ABA (Applied behavior Analysis)</i> Unique Identifier: <i>1258902</i> Authors: <i>Høgsbro, K.</i> Title: <i>ETIBA En forskningsbaseret evaluering af rehabiliterings- og træningsindsatsen for børn med autisme, herunder evaluering af behandlingsmetoden ABA (Applied behavior Analysis)</i>
A.4 Main paper. Please classify one of the above papers as the 'main' report of the study and enter its unique identifier here.	Unique Identifier: <i>1258902</i>
A.5 Please enter the details of each paper which reports on this study but is NOT being used to complete this data extraction.	
A.6 If the study has a broad focus and this data extraction focuses on just one component of the study, please specify this here.	Not applicable (whole study is focus of data extraction)
A.7 Identification of report (or reports)	Electronic database
A.8 Status	Published
A.9 Language (please specify)	Details of Language of report <i>Danish</i>

Section B: Study Aims and Rationale

B.1 What are the broad aims of the study?	Explicitly stated (please specify) <i>To evaluate different kind of treatment directed towards children with autism.</i>
B.2 What is the purpose of the study?	C: What works? <i>To evaluate the ABA-system (Applied Behavior Analysis) compared with other kinds of treatment of children diagnosed as autistic. (TEACCH-inspired treatment in different settings).</i>
B.3 If the study addresses a 'what works' question, does it focus on outcomes or process?	Outcomes <i>The study focus on the effects of the treatment: IQ, language skills, every-day-competencies (hygiene, dressing etc.) and social competencies.</i>
B.4 Why was the study done at that point in time, in those contexts and with those people or institutions?	Explicitly stated (please specify) <i>The Municipal of Copenhagen has tested ABA as a service to a group of parents with children diagnosed as ASF (within an autistic spectrum). The research project is an evaluation of this experiment (special training with a coach at home and in normal day-care) compared to other public settings for autistic children (ordinary day-care with some special treatment, special institutions for autistic children and special institutions for different kinds of mentally handicapped children).</i>
B.5 Was the study informed by, or linked to, an existing body of empirical and/or theoretical research?	Explicitly stated (please specify) <i>The study is informed by a comprehensive, international research (neuro-psychology, psychology).</i>
B.6 Which of the following groups were consulted in working out the aims of the study, or issues to be addressed in the study?	Researchers (please specify) Funder (please specify) <i>SATS puljen 2005 (State Foundation)</i> Teaching staff (please specify) <i>Trainers and co-trainers within the ABA-system. Special pedagogs in the other settings.</i> Parents (please specify) <i>A group representing the children with ASF has been actively involved in the planning of the project.</i> Coding is based on: Authors' description
B.7 Do authors report how the study was funded?	Explicitly stated (please specify) <i>SATS 2005 (State Foundation)</i>
B.8 When was the study carried out?	Explicitly stated (please specify) <i>2005-2006</i>

B.9 What are the study research questions and/or hypotheses?	<p>Explicitly stated (please specify)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Do the different therapy models (ABA and TEACCH-inspired) differ in practice? 2. Do the different therapy practice cause different effects (IQ and autism-related reduction of competencies and parents satisfaction) 3. Do certain elements of the models cause special effects? (Co-operation with parents, training at home etc.) 4. Do different groups of children benefit from different models? 5. Do regional differences influence the choice of therapy model? (e.g. distance from home to institution) 6. Do the effects of the treatment link to the expectations of the parents and/or to the co-operation between professionals and parents? 7. Economic cost-benefit: Invested resources/liberated resources - public/private.
--	--

Section C: Study Policy or Practice Focus

C.1 What is/are the topic focus/foci of the study?	<p>Other (please specify) <i>Special therapy for children diagnosed autistic.</i></p> <p>Coding is based on: Authors' description</p>
C.2 What is the curriculum area, if any?	<p>N/A (not on a specific curriculum area)</p> <p>Coding is based on: Authors' description</p>
C.3 What is/are the educational setting(s) of the study?	<p>Kindergarten Home Other early years setting <i>Special institutions for children diagnosed autistic or in other way diagnosed mentally handicapped/retarded.</i></p> <p>Coding is based on: Authors' description</p>
C.4 In which country or countries was the study carried out?	<p>Explicitly stated (please specify) <i>Denmark</i></p>
C.5 Please describe in more detail the specific phenomena, factors, services or interventions with which the study is concerned.	<p>Details <i>ABA-system intervention compared with other kinds of (TEACCH-inspired) treatment directed towards children diagnosed autistic.</i></p>

Section D: Actual sample

D.1 Who or what is/ are the sample in the study?	Learners
D.2 What was the total number of participants in the study (the actual sample)?	Explicitly stated (please specify) <i>54 children</i>
D.3 What is the proportion of those selected for the study who actually participated in the study?	Explicitly stated (please specify) <i>Planned 93. Actual sample 54.</i>
D.4 Which country/countries are the individuals in the actual sample from?	Implicit (please specify) <i>Denmark - the study includes children with another ethnical background than Danish but the exact number is not stated.</i>
D.5 If the individuals in the actual sample are involved with an educational institution, what type of institution is it?	Other early years setting (please specify) <i>Kindergarten and special institutions.</i> Coding is based on: Authors' description
D.6 What ages are covered by the actual sample?	0-4 5-10 Coding is based on: Reviewers' inference
D.7 What is the sex of participants?	Mixed sex (please specify) <i>More boys than girls are diagnosed autistic, but the exact number are not stated in the report.</i> Coding is based on: Reviewers' inference
D.8 What is the socio-economic status of the individuals within the actual sample?	Explicitly stated (please specify) <i>The social status (educational level, economy etc). Among the parents preferring the ABA-system turns out to be higher than average.</i>
D.9 What is the ethnicity of the individuals within the actual sample?	Implicit (please specify)
D.10 What is known about the special educational needs of individuals within the actual sample?	Explicitly stated (please specify) <i>All the children are diagnosed autistic and need special care and/or training.</i>
D.11 Please specify any other useful information about the study participants.	Details <i>The parents of the ABA group are the most educated and well employed of parents.</i>

Section E: Programme or Intervention description

E.1 If a programme or intervention is being studied, does it have a formal name?	Yes (please specify) <i>ABA and TEACCH</i>
E.2 Theory of change	Details <i>ABA: Challenges, demands, adoption to normal behavior, 1:1 training, verbal stimulation, reversed integration with normal children, training at home, normalisation as far as possible.</i> <i>TEACCH: Protection, accept, shielding from chaotic and frustrating situations, visual communication, special care (in special institutions), creating "a happy childhood" even if is special compared with the life of normal children.</i>
E.3 Aim(s) of the intervention	Stated (Write in, as stated by the authors) <i>Improved IQ, language and skills. Better functioning and satisfaction among children and families.</i>
E.4 Year intervention started	Details <i>The research project is evaluating the different kinds of treatment 2005-2006.</i>
E.5 Duration of the intervention	6 months (and 1 day) to 1 year (please specify)
E.6 Person providing the intervention (tick as many as appropriate)	Health professional (please specify) <i>ABA supervisors, trainers, co-trainers and parents.</i> Parent
E.7 Number of people recruited to provide the intervention (and comparison condition) (e.g. teachers or health professionals)	Not stated
E.8 How were the people providing the intervention recruited? (Write in) Also, give information on the providers involved in the comparison group(s), as appropriate.	Stated (write in) <i>The ABA-supervisors and trainers were recruited to the ABA-project and participated in the evaluation. The professionals working with TEACCH-inspired models were employed at the institutions choose to the comparison.</i>
E.9 Was special training given to people providing the intervention?	Yes (please specify) <i>ABA: weekly supervision</i> <i>TEACCH-inspired: regularly courses and other kinds of supplementary training.</i>

Section F: Results and conclusions

F.1 How are the results of the study presented?	<p>Details <i>The results are summed up in the preface of the report.</i></p>
F.2 What are the results of the study as reported by the authors?	<p>Details</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>The economic part of the evaluation shows that the public investment spend on the the ABA treatment is about 1. mio. kroner a year, and the investment related to the other services between 300.000 and 600.000 kr.</i> 2. <i>The evaluation of the visitation practice of the municipal shows that children who are weak as regards to IQ, every-day-competencies and social skills are visited to the special institutions an children who are less weak to normal institutions with special support.</i> 3. <i>The evaluation of the situations of the family shows that the parents are particularly stressed by the behavioral problems of the children - some times reducing the parents possibilities for social contact. The evaluation points to an uncovered need for information and counselling among the parents.</i> 4. <i>The evaluation shows distinct differences between the pedagogical practise of the ABA-system and the pedagogical practice of the other settings. The ABA system is a consistent system with coherence between ideology, theory and practice. The others TEACCH-inspired practices are more eclectic and pragmatic.</i> 5. <i>The evaluation shows that the social workers working in the ABA-system are more burdened by psychological pressure and a lonely work situation than the other social worker working in the other setting. This causes a frequent replacement of the ABA-trainers.</i> 6. <i>The evaluation of the development of the children - as it can be measured by the selected psychological tests - shows unequivocally that the children in the ordinary settings are developing better as regards to IQ, language and every-day competencies than the children in the ABA-system. Children in ABA are improving better as regards to social competencies and the parents' expectations and experience of progress are higher.</i>
F.3 What do the author(s) conclude about the findings of the study?	<p>Details <i>The authors state that based on the existing material the conclusion must be that the single-integrated ABA-service as practiced in the Copenhagen intervention does not support the development of the children more than the ordinary Danish services for children with autistic diagnoses. However it has realised a support for the families which are absent in the ordinary services. The evaluation leaves an open question concerning the different pedagogical models ability to support the development of the social competencies of the children.</i></p>

Section G: Study Method

G.1 Study Timing	Prospective
G.2 when were the measurements of the variable(s) used as outcome measures made, in relation to the intervention	Before and after
G.3 What is the method used in the study?	Experiment with non-random allocation to groups Case-control study <i>Quasi-experimental. One group (intervention ABA) compared to a similar group (non-intervention ABA)</i>

Section H: Methods-groups

H.1 If Comparisons are being made between two or more groups*, please specify the basis of any divisions made for making these comparisons	Prospective allocation into more than one group <i>A comparison is made between the children in the ABA-system and the children in the 3 other settings. The analyses show as a starting point in the evaluation that the children in the ABA-system represent an average compared to the group of children in the other settings as to the results of the tests (WPPSI-R – IQ-test, Bayley - mental and motor development, VINELAND - every-day competencies, REYNELL - language, ADOS - behavior related to typical autistic characteristic). On this back ground the study argues that it makes sense to compare the development within the two groups (ABA and the others) as a quasi-experimental situation.</i> No prospective allocation but use of pre-existing differences to create comparison groups <i>Quasi-experimental. One group (intervention ABA) compared to a similar group (non-intervention ABA)</i> <i>The two groups show up to be identical regarding the spreading of the diagnoses on the psychological tests. Of this reason the two groups are treated as in an experimental test.</i>
H.2 How do the groups differ?	Explicitly stated (please specify) <i>Identical regarding to the results of the 4 psychological tests. One group is in the special ABA program. The other group are composed by children attending the other institutional setting where the treatment i various ways are inspired by TEACCH-methods.</i>
H.3 Number of groups	Two <i>2 groups. Group 2 in 3 different institutional settings.</i> Four or more (please specify)

H.4 If prospective allocation into more than one group, what was the unit of allocation?	Groupings or clusters of individuals (e.g classes or schools) please specify <i>One group ABA. One group different institutional settings. See above.</i>
H.5 If prospective allocation into more than one group, which method was used to generate the allocation sequence?	Quasi-random <i>At the starting point the 2 groups are identical regarding to the results of the psychological tests. (WPPSI-R/Bayley. REYNELL, VINLAND, ADOS)</i>
H.6 If prospective allocation into more than one group, was the allocation sequence concealed?	No (please specify) <i>not possible</i>
H.7 Study design summary	Details <i>The research design combines quantitative and qualitative analyses very carefully. Four psychological tests are used to measure the children's development in the evaluation year. (4x2) This tests are combined with ethnographical observations in the 4 different pedagogical settings, questionnaires and interviews with the parents and the professionals. The economic evaluation is based on information from the municipality and information from the parents.</i>

Section I: Methods – Sampling strategy

I.1 Are the authors trying to produce findings that are representative of a given population?	Explicitly stated (please specify) <i>yes</i>
I.2 What is the sampling frame (if any) from which the participants are chosen?	Explicitly stated (please specify) <i>The planned sample was 15-20 children from each of the four services. The selection criteria were: ASF-diagnosed, not being in a shift of institution and having parents who spoke Danish enough to fill a questionnaire.</i>
I.3 Which method does the study use to select people, or groups of people (from the sampling frame)?	Explicitly stated (please specify) <i>54 participants meeting the criteria</i>
I.4 Planned sample size	Explicitly stated (please specify) <i>60-80</i>
I.5 How representative was the achieved sample (as recruited at the start of the study) in relation to the aims of the sampling frame?	High (please specify)
I.6 If the study involves studying samples prospectively over time, what proportion of the sample dropped out over the course of the study?	Explicitly stated (please specify) <i>52 were tested the first time. 52 the second. 50 questionnaires were filled by the professionals and 54/45 by parents. The number of interviews about visitation and with the parents was thirteen and sixteen.</i>
I.7 For studies that involve following samples prospectively over time, do the authors provide any information on whether, and/or how, those who dropped out of the study differ from those who remained in the study?	Yes (please specify) <i>One child shifted to a non-including institution during the research period. One couple of parents refused to have their child tested the second time. Some economic information couldn't be provided by the municipal.</i>

I.8 If the study involves following samples prospectively over time, do authors provide baseline values of key variables, such as those being used as outcomes, and relevant socio-demographic variables?	Yes (please specify) <i>Tests resultants</i>
---	---

Section J: Methods – recruitment and consent

J.1 Which methods are used to recruit people into the study?	Please specify any other details relevant to recruitment and consent <i>Parents consent. The ABA-group was recruited among the children who had participated in the programme in the municipal of Copenhagen.</i>
J.2 Were any incentives provided to recruit people into the study?	Not stated/unclear (please specify) <i>not stated</i>
J.3 Was consent sought?	Parental consent sought

Section K: Methods – Data Collection

K.1 Which variables or concepts, if any, does the study aim to measure or examine?	Explicitly stated (please specify) <i>IQ. Verbal development. Development of every day competencies, Reduction of ASF characteristic behaviour, Functioning of the family, Parents satisfaction, Work life quality of professionals.</i>
K.2 Please describe the main types of data collected and specify if they were used to (a) to define the sample; (b) to measure aspects of the sample as findings of the study?	Details <i>tests results, observation data. Interview data. Questionnaires, economic information from the municipal.</i>
K.3 Which methods were used to collect the data?	One-to-one interview (face to face or by phone) Observation Self-completion questionnaire Clinical test Psychological test (e.g I.Q test) Secondary data such as publicly available statistics Other documentation Coding is based on: Author's description
K.4 Details of data collection instruments or tool(s).	Explicitly stated (please specify) <i>IQ language and visual (WPPSI/BAYLY, language understanding REYNELL, every day competences VINELAND (answered by the professionals) ADOS (ASF-related problems in social interaction)</i>

K.5 Who collected the data?	Researcher Teaching or other staff Parents Coding is based on: Author's description
K.6 Do the authors' describe any ways they addressed the repeatability or reliability of their data collection tools/methods?	Details <i>yes, by careful description of of sample and methods.</i>
K.7 Do the authors describe any ways they have addressed the validity or trustworthiness of their data collection tools/methods?	Details <i>yes, by careful description of sample and methods.</i>
K.8 Was there a concealment of which group that subjects were assigned to (i.e. the intervention or control) or other key factors from those carrying out measurement of outcome - if relevant?	Not applicable (please say why) <i>Pedagogical setting. The pedagogical setting and practice can't be concealed.</i>
K.9 Where were the data collected?	Educational Institution (please specify) Home (please specify) Explicitly stated (write in as worded by the author)

Section L: Methods – data analysis

L.1 What rationale do the authors give for the methods of analysis for the study?	Details <i>The ambition to compare the effects of ABA-treatment in relation to the effects of other treatments for children diagnosed ASF.</i>
L.2 Which methods were used to analyse the data?	Explicitly stated (please specify) <i>The qualitative analyses of the interview and observation data are based on the theoretically developed SIMRED-model. The quantitative analyses of the test data are conducted by use of statistic tools.</i>
L.3 Which statistical methods, if any, were used in the analysis?	Details - Descriptive statistics (mean, median, - Statistical inference (estimation, significance tests, regression, t-test, F-test)
L.4 Did the study address multiplicity by reporting ancillary analyses, including subgroup analyses and adjusted analyses, and do the authors report on whether these were pre-specified or exploratory?	Yes (please specify) <i>a subgroup test showed unexpectedly that the children in the multi-handicap institutions developed more - measured on social interaction parameters - than the tree other groups(ABA, normal institution, special institution for children diagnosed ASF).</i>
L.5 Do the authors describe strategies used in the analysis to control for bias from confounding variables?	No
L.6 For evaluation studies that use prospective allocation, please specify the basis on which data analysis was carried out.	Not stated/unclear (please specify)
L.7 Do the authors describe any ways they have addressed the repeatability or reliability of data analysis?	Details <i>yes</i>

L.8 Do the authors describe any ways that they have addressed the validity or trustworthiness of data analysis?	Details yes
L.9 If the study uses qualitative methods, how well has diversity of perspective and content been explored?	Details <i>Well. The study follows the perspective of the parents and of the professionals.</i>
L.10 If the study uses qualitative methods, how well has the detail, depth and complexity (i.e. the richness) of the data been conveyed?	Details <i>Especially the perspectives and dilemmas of the parents are described very carefully.</i>
L.11 If the study uses qualitative methods, has analysis been conducted such that context is preserved?	Details <i>Yes, very well.</i>

Section M: Quality of study - reporting

M.1 Is the context of the study adequately described?	Yes (please specify)
M.2 Are the aims of the study clearly reported?	Yes (please specify)
M.3 Is there an adequate description of the sample used in the study and how the sample was identified and recruited?	Yes (please specify)
M.4 Is there an adequate description of the methods used in the study to collect data?	Yes (please specify)
M.5 Is there an adequate description of the methods of data analysis?	Yes (please specify)
M.6 Is the study replicable from this report?	Yes (please specify)
M.7 Do the authors state where the full, original data are stored?	No (please specify)
M.8 Do the authors avoid selective reporting bias? (e.g. do they report on all variables they aimed to study, as specified in their aims/research questions?)	Yes (please specify)

Section N: Quality of the study - Weight of evidence

N.1 Are there ethical concerns about the way the study was done?	No (please specify)
N.2 Were users / relatives of users appropriately involved in the design or conduct of the study?	Yes, a lot (please specify)
N.3 Is there sufficient justification for why the study was done the way it was?	Yes (please specify)
N.4 Was the choice of research design appropriate for addressing the research question(s) posed?	yes, completely (please specify)
N.5 Have sufficient attempts been made to establish the repeatability or reliability of data collection methods or tools?	Yes, good (please specify)
N.6 Have sufficient attempts been made to establish the validity or trustworthiness of data collection tools and methods?	Yes, good (please specify)
N.7 Have sufficient attempts been made to establish the repeatability or reliability of data analysis?	Yes (please specify)

N.8 Have sufficient attempts been made to establish the validity or trustworthiness of data analysis?	Yes, good (please specify)
N.9 To what extent are the research design and methods employed able to rule out any other sources of error/bias which would lead to alternative explanations for the findings of the study?	A lot (please specify)
N.10 How generalisable are the study results?	Details <i>High level</i>
N.11 In light of the above, do the reviewers differ from the authors over the findings or conclusions of the study?	Not applicable (no difference in conclusions)
N.12 Have sufficient attempts been made to justify the conclusions drawn from the findings, so that the conclusions are trustworthy?	High trustworthiness
N.13 Weight of evidence A: Taking account of all quality assessment issues, can the study findings be trusted in answering the study question(s)?	High trustworthiness
N.14 Weight of evidence B: Appropriateness of research design and analysis for addressing the question, or sub-questions, of this specific systematic review.	High
N.15 Weight of evidence C: Relevance of particular focus of the study (including conceptual focus, context, sample and measures) for addressing the question, or sub-questions, of this specific systematic review	High
N.16 Weight of evidence D: Overall weight of evidence	High

Section O: This section provides a record of the review of the study

O.1 Sections completed	
O.2 Please use this space here to give any general feedback about these data extraction guidelines	
O.3 Please use this space to give any feedback on how these guidelines apply to your Review Group's field of interest	

6.2 DEC 3 Review specific keyword guideline

Section A: Actors

A.1 Which actor(s)?	Children Personnel I Parents
---------------------	------------------------------------

Section B: Educational activities

B.1 Main educational feature(s)?	Methods or techniques
----------------------------------	-----------------------

Section C: Institution

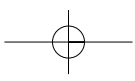
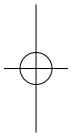
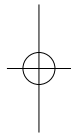
C.1 Main institutional aspect(s)?	Inclusion/exclusion
-----------------------------------	---------------------

Section D: The institution in Society

D.1 Main aspect(s)?	The position of the institution in society
---------------------	--

Section E: Age

E.1 The age of the children studied?	Other (please specify) 5-12
--------------------------------------	--------------------------------

7 Appendiks 2: Abstract af 46 undersøgelser omtalt i kapitel 4

Bartholdsson, Å. (2007) Med facit i hand: normalitet, elevskap och vänlig maktutövning i två svenska skolor

Studiet har til formål at undersøge børns socialisationsproces, og hvordan normalitet læres. Studiet er en etnografisk undersøgelse af relationer. Undersøgelsen konkluderer, at det er svært at give en opskrift på hvilken adfærd, der leder til normalitet, da normalitet er en kompleks størrelse.

Björklund, C. (2007) Hållpunkter för lärande

Dette studie handler om børns møde med matematik i daginstitutionen. Studiet giver en beskrivelse og en kvalitativ analyse af, hvordan småbørns matematiske læringsoplevelser dannes, og af hvordan de bruger deres matematiske forståelse. Studiet har et etnografisk design. Undersøgelsen viser, at småbørn oplever og diskuterer forskellige matematiske forståelsesaspekter som dimensioner og proportioner, placering, udstrækning, antal og rækkefølge. Sammenligning er et hovedaspekt. Analysen viser, hvordan børn bruger deres matematiske forståelse til at følge de sociale spilleregler, til at beskrive deres omgivende verden og til at løse problemer.

Drugli, M.B.; Larsson, B.; Clifford, G.; Fossum, S. (2007) Pervasive and Non-pervasive Conduct Problems in a Clinic Sample Aged 4-8 years: Child, family and day-care/school factors

Undersøgelsens formål er at identificere børn med størst risiko for omfattende adfærdsproblemer og at skabe optimale interventioner såvel overfor børn med omfattende adfærdsproblemer (det vil sige både i daginstitution/skole og i hjemmet) som overfor børn med begrænsede adfærdsproblemer (det vil sige kun i hjemmet). Studiet er designet som en deskriptiv tværsnitsundersøgelse.

Blandt undersøgelsens resultater kan fremhæves, at lav social kompetence og egoisme i samværet med kammeraterne er de stærkeste indikatorer for omfattende adfærdsproblemer. Interventioner rettet mod lærer-elev-relationen ser ud til at forstærke positiv respons fra både lærer og kammerater og tillige at mindske barnets aggressive adfærd udenfor hjemmet. Begge disse vigtige aspekter vil reducere risikoen for, at et barn med adfærdsproblemer udvikler sig i negativ retning.

Ekström, K. (2007) Förskolans pedagogiska praktik: ett verksamhetsperspektiv

Dette studie undersøger og ønsker at forstå, hvordan teams i førskolen udformer og realiserer den pædagogiske praksis, og hvordan arbejdsbetingelserne påvirker denne proces. Studiet er etnografisk dokumentbaseret. Undersøgelsen viser, at de daglige rutiner udformer og begrænser praksis i førskolen. Undersøgelsen har fokus på omsorg. Omfanget af børnenes indflydelse varierer; dels med aktiviteterens indhold og dels med børnenes socioøkonomiske baggrund.

Engdahl, I. (2007) Med barnens röst: ettåringar "berättar" om sin förskola

Med udgangspunkt i børns position som aktive deltagere med lige ret til at udtrykke deres ideer og påvirke deres hverdagsliv er det undersøgelsens mål at fremme barneperspektivet gennem et etnografisk studie af ét-årige i en kommunal daginstitution i en multikulturel stockholmsk forstad. Blandt resultaterne (der af forskeren præsenteres som fortællinger fortalt af børnene) kan fremhæves, at børnene værdsætter det at være sammen, at de aktivt vælger hinanden, og at der ser ud til at være voksende venskab imellem dem. Der kan ikke observeres tegn på aggression og eksklusion. Børnene henvender sig sjældent til de voksne for at få hjælp eller bekræftelse eller for at invitere disse til at lege med. De fysiske omgivelser spiller en vigtig rolle i børnenes måde at være sammen på.

Fast, C. (2007) Sju barn lär sig läsa och skriva. Familjeliv och populärkultur i möte med förskola och skola

Disputatsens mål er i et etnografisk design at undersøge, gennem hvilken social og kulturel praksis syv børn udvikler læs-

ning og skrivning i deres hjem. Desuden efterspores de uformelle og dagligdags situationer, hvor børnene på egen hånd øver sig i læsning og skrivning. Et tredje mål er at undersøge overgangene mellem hjem, daginstitution, børnehaveklasse og indskoling for at bestemme, i hvilken grad og på hvilke måder børnene bruger deres tidligere erfaringer med og viden om læsning og skrivning. I undersøgelsen konkluderes det bl.a., at børnene tidligt praktiserer læsning og skrivning gennem deres sociale relationer i hverdagen. Også gennem populærkultur og medier møder børnene læsning og skrivning, og de øver disse kompetencer i samværet med andre børn. I mødet med skolen bliver deres erfaringer hermed imidlertid ikke værdsat. Denne manglende overensstemmelse mellem oplevelsen af læsning og skrivning i og udenfor skolen, kan føre til fremmedgørelse overfor læsning og skrivning.

Greve, A. (2007) Vennskap mellom små barn i barnehagen

Studiets formål er at undersøge, hvad der karakteriserer venskaber mellem 2-3-årige børn i børnehaven. Studiet er designet som et case study. Undersøgelsen viser, at børnene aktivt former deres venskaber, og at de gennem disse oplever en følelse af at være sammen i børnehavens livsverden. Blandt venskabernes karakteristika kan nævnes humor, konflikter, konfliktløsning, styrkelse og udfordring af regler og en etisk dimension. Det understreges, at børnene bør gives plads – også fysisk både inde og ude – til at udvikle deres venskaber. Stabile relationer og tid til fælles interaktion er essentiel for børnene.

Grønfeldt, V.; Nyboe, M.; Egberg Mikkelsen, B. (2007) Hvor sunde er de danske børnehaver.

Resultater fra en spørgeskemaundersøgelse

Dette studie er en kortlægning af livsstilmæssig praksis, af diverse politikker (for mad- og måltider, bevægelse og fysisk aktivitet, håndhygiejne og børnenes sociale relationer) og af hverdagspraksis i børnehaver i Danmark. Studiet er designet som tværsnitsundersøgelse og udført via spørgeskema med et vist element af 'What works'. Resultaterne viser, at personalet i stor udstrækning mener, at man har et medansvar for børnenes kostvaner, fysiske udfoldelse og hygiejne. Generelt

er der sammenhæng mellem personalets holdning til medansvar og det, at den pågældende institution har en politik for området. Hvilke præcise kausale sammenhænge og hvilken indre dynamik der er mellem holdning til medansvar, eksistens af en politik og faktisk dagligdags praksis må afklares i yderligere undersøgelser.

Haldén, G. (2007) Barns plats och platser för barn

Denne undersøgelse har karakter af forskningssyntese. Undersøgelsen beskriver førskolen som et 'sted', hvor omsorg er af stor betydning for udviklingen af menneskelige relationer. Det konkluderes, at børn skaber 'steder', og disse steder har betydning for, hvordan det enkelte barn kan (inter)agere. Steder er sociale og dermed en del af kammeratskabskulturen, som igen er en del af hele børnekulturen. Steder i førskolen kan ses som noget, der skaber orden, men det væsentlige er, at alle aktører bidrager til udviklingen af den orden og de symboler, som er knyttet til det specifikke sted.

Haldén, G. (2007) En institutionaliserad barndom eller rum för relationer

Undersøgelsen har karakter af forskningssyntese. Formålet er at vise, hvordan barneperspektivet kan åbne for muligheden af at stille spørgsmålstejn ved begrebet institutionalisering. Undersøgelsen viser, at for at bestemme, om et barn er institutionaliseret eller ej, må man undersøge, hvad barnet egentlig gør i institutionen (førskolen) – først og fremmest ved etnografiske studier. Når man antager barnets perspektiv, tvinges man til at spørge, hvordan børn 'gør førskole'.

Haldén, G. (2007) Omsorgsbegreppet och bilden av barnet

Der er tale om en forskningssyntese havende det formål at beskrive og diskutere, hvordan omsorg er relateret til førskolelærerens profession. I undersøgelsen fremhæves en forståelse af omsorg og læring, som adskiller de to begreber, og hvor det er omsorgsaspektets særlige karakter, der gør det nødvendigt at skelne mellem omsorg og læring. At drage omsorg betyder ikke at have kontrol over. Der er tale om en gensidig relation. Den professionelle, som giver omsorg i en institutionel kontekst, må derfor gøre dette på en måde, der støtter modtageren i selv at være omsorgsgivende. Førskolen

bør ikke kun ses som et sted for børn 'på vej' (gennem en læringsproces), men som et sted hvor børn lever deres liv og skaber relationer til andre.

Halldén, G. (2007) Synen på barn och på relationen mellan barn och föräldrar

Der er tale om en forskningssyntese omhandlende idéen om barndommen og om den ideelle relation mellem børn og forældre. Undersøgelsen peger på, at nutidens børn lever under indflydelse af stærke ideologier for, hvordan familieliv og barndom bør være. Børn lever adskilt fra de voksnes liv, sådan at voksne ikke møder børn i løbet af dagligdagen. Billedet af, hvad et barn er, kan derfor eksistere uden kontakt med faktisk levende og handlende børn. Der bliver et skel mellem børn som ikoner og virkelige børn.

Hansen, J. (2007) Mænd i barnehagen: muligheder og begrænsninger

Formålet med dette studie er at bidrage til den teoretiske diskussion af køn og maskulinitet, specifikt i forhold til mænd i et kvindeerhverv. Derudover bidrager undersøgelsen til udviklingen af initiativer rettet mod rekruttering af mænd og mod styrkelse af mænds tilfredshed i jobbet. Studiet er en etnografisk holdningsundersøgelse. Forfatteren peger på, at den verbale kultur omkring daginstitutioner er bundet til vores traditionelle konstruktion af køn. Maskulinitet er forbundet med mænd og det feminine med kvinder. Denne konstruktion gør det svært for mænd at vælge at arbejde i daginstitution og at blive i jobbet. En løsning kunne være at understrege det professionelle i daginstitutionsjobbet frem for omsorgen.

Häikiö, T. (2007) Barns estetiska läroprocesser: atelierista i förskola och skola

Studiets mål er at undersøge børns æstetiske læreprocesser i børnehaver og skole. Der er tale om et etnografisk studie, hvis mål er at beskrive og analysere betydningen af Reggio Emilias pædagogiske filosofi i svensk skole og førskole. Studiet ønsker at belyse forholdet mellem børns kunstneriske frembringelsesprocesser og deres generelle læringsprocesser. Undersøgelsen påpeger, at de kreative aktiviteter i Reggio Emilias pædagogiske praksis kan understøtte kognitiv, emo-

tionel og social læring hos børn. Forfatteren fremfører, at Regio Emiliias fokus på æstetiske lærerprocesser passer godt til den skandinaviske skole, og at denne pædagogik tillige kan støtte den demokratiske læringsproces.

Høgsbro, K. (2007) ETIBA En forskningsbaseret evaluering af rehabiliterings- og træningsindsatsen for børn med autisme, herunder evaluering af behandlingsmetoden ABA (Applied Behavior Analysis)

Undersøgelsens formål er at evaluere forskellige behandlingsmåder rettet mod børn med autisme. Der er tale om et effektstudie designet som kvasiexperimentelt case-control-studie med to ikke-randomiserede grupper. Undersøgelsen konkluderer, at intervention med behandlingsmetoden ABA ikke støtter børnenes udvikling bedre end den sædvanlige behandling af autistiske børn i Danmark. Ikke desto mindre oplever forældrene til de ABA-behandlede børn en støtte, som ikke er til stede i det sædvanlige behandlingstilbud.

Højholt, Charlotte (2007) Læring på Tværs: 4 børnehaver i København udvikler læringsnetværk, rapport fra projektet

Denne rapport handler om et netværk med fire børnehaver, hvor der er fokus på, hvordan børnene lærer i deres respektive børnehaver. Der er tale om et case-study. Rapporten viser, at den gensidige udveksling af praksis og holdninger mellem institutionerne, for eksempel som debat i det professionelle netværk, er inspirerende.

Jensen, B. (2007) Kan daginstitutioner gøre en forskel?

Studiet har til formål at undersøge, om daginstitutionen kan gøre en forskel for de socialt udsatte børn. Undersøgelsen er et etnografisk effektstudie og designet som en tværsnitsundersøgelse. Undersøgelsen viser, at fremtidige interventioner skal 1. fokusere på handlekompetenceløft hos pædagogerne, 2. være baseret på et innovationsparadigme i stedet for at fokusere på det enkelte barns mangler og 3. have opbakning i det politiske og administrative system. Skal kommende interventioner være en succes, må to kriterier være opfyldt: 1. kva-

litetsudvikling i institutionerne skal være baseret på eksisterende mål og 2. børnenes udbytte af at være i daginstitution skal fremmes ved at støtte deres kompetencer og evne til at mestre deres liv både her og nu og på længere sigt.

Johansson, E. (2007) Etiske överenskommelser i förskolebarns världar

Studiets formål er at frembringe viden om etiske aftaler mellem små børn i førskolen. Gennem et case-studie undersøges det, hvordan etiske værdier og normer opleves og udtrykkes i børns interaktion i førskolen. Undersøgelsen viser, at omsorg er det overordnede etiske princip i børnehaven, men det etiske hierarki er tillige markeret gennem princippet om retfærdighed. Forfatteren påpeger, at dette er en interessant modsætning. Forfatteren understreger vigtigheden af demokrati i børnehaven, ikke som illusioner om børns reelle indflydelse, men som fortsat refleksion over demokratiets dilemmaer, for eksempel det individuelle overfor det kollektive, majoritet overfor minoritet og retten til at tale overfor retten til at bestemme.

Johansson, E.; Pramling Samuelsson, I. (2007) "Att lära är nästan som att leka": lek och lärande i förskola och skola

Studiet undersøger, om leg og læring kan integreres i en målstyret praksis i børnehaven. Der er tale om et etnografisk effektstudie i case-study-design. Forskellige pædagogiske strategier og opfattelser for eksempel vedrørende forståelsen af forskellene mellem leg og læring påvirker måden leg/læring gribes an på. Studiet giver dog mange eksempler på aktiviteter i førskolen og indskoling, hvor fantasi/fiktion og kreativitet/fornyelse integreres i læringsaktiviteterne på en succesfuld måde – både som midler til læring, som kvaliteter i sig selv og vigtigst: som måder at skabe (meta)refleksion og ny viden blandt børn og lærere på. Det konkluderes, at det er vigtigt at finde en 'tredje vej', hvor hverken leg eller mere traditionelle skole-agtige aktiviteter dominerer.

Jonsdottir, F. (2007) Barns kamratrelationer i förskolan: samhörighet, tillhörighet, vänskap, utanförskap

Målet med dette studie er at få belæg for at diskutere, om før-

skolen er et miljø, der giver alle børn muligheder for at skabe gode relationer til andre børn. Studiets design er sociometrisk og organiseret som tværnsnitsundersøgelse. Der konkluderes negativt på undersøgelsens spørgsmål om førskolens miljø. Der er således forskelle på børns muligheder for at skabe gode relationer i førskolen, som ikke har kunnet forklares ved baggrundsfaktorer, hvilket giver anledning til videre at undersøge, hvad der så forårsager de forskelle, som er identificeret i de forskellige undersøgte førskolegrupper.

Jørgensen, O. (2007) Ledelse af dagtilbud under forandring. En undersøgelse af ledelsesstruktur og lederfaglighed på dagtilbudsområdet

Der er tale om et oversigtsstudie, som beskriver ledelsesstruktur og lederfaglighed på dagtilbudsområdet. Undersøgelsen viser, at tendensen til at koncentrere ledelsesfunktionen på daginstitutionsområdet repræsenterer nye politiske krav om kvalitet og effektivitet på området. Tendensen til at hierarkisere ledelse har skabt to modsatrettede, komplementerende eller konkurrerende profiler: enten fokuseres der på strategi og administration eller også fokuseres der på professionalitet og det daglige arbejde. De nye strukturers legitimitet og (delingen af arbejde mellem) de nye ledelsesprofiler udfordres ifølge undersøgelsens respondenter stadig.

Kibsgaard, S. (2007) Fortellerglede og dokumentasjon; Trygge barn i trygt miljø. Tredje og avsluttende rapport fra et samarbeidsprosjekt mellom skoler og barnehager på Hitra og Frøya 2007

Studiet har til formål at undersøge og udvikle fortællingen som en del af praksis i børnehave og skole. Der er tale om et udviklingsarbejde, hvor der samarbejdes mellem børnehave og skole. Blandt de væsentligste resultater kan peges på, at projektdeltagerne – pædagogerne og lærerne – har fået nye kompetencer knyttet til fortælling.

Klerfelt, A. (2007) Barns multimediala berättande. En länk mellan mediakultur och pedagogisk praktik

Denne afhandling er et etnografisk studie, som undersøger børns digitale fortællen og kulturelle meningskabelse som

forbindelsesled mellem pædagogisk praksis og mediekulturen. Afhandlingen viser, hvordan børn kan integrere deres erfaringer fra mediekulturen med den institutionelle praksis og forstærke deres virke som kulturproducenter. Det vises tillige, hvordan børn og pædagoger bygger bro mellem den pædagogiske institution og mediekulturen gennem deres interaktive processer og deres billedfortællinger. Undersøgelsen viser også, hvordan pædagoger kan skifte position, når den pædagogiske situation forandrer sig som følge af udviklingen af nye teknologier.

Löfdahl, A. & Hägglund, S. (2007) Spaces of Participation in Pre-School: Arenas for Establishing Power Orders

Dette studies formål er i et etnografisk design at undersøge rum for deltagelse i førskolen. Undersøgelsen viser, hvordan børns fælles viden om social status og social differentiering i den gruppe, de er deltagere i, blev styrket og bekræftet gennem en traditionel lærerstyret rundkredsleg, hvor børnene på skift skulle vælge en kammerat.

Lysklett, O.B. & Emilsen, K. (2007) Menns yrkesidentitet i natur- og friluftbarnehager

Formålet er at undersøge mænds professionsidentitet i førskolen. Undersøgelsen er gennemført med et design uden kontrolgruppe (kun gruppen af mænd i aktiviteten indgår), og deltagerne er kun kontaktet efter, at de er startet i aktiviteten.

Andelen af mandlige ansatte i skov- og naturbørnehaver er større end i almindelige daginstitutioner, og undersøgelsen viser, at mænd i naturbørnehaver i højere grad bevidst har valgt pædagogfaget. Mænd anser førskolen for et traditionelt kvindeligt miljø med lav status og en lavtlønnet arbejdsstyrke.

Lysklett, O.B. & Emilsen, K. (2007) Hva kjennetegner menn i natur- og friluftsbørnehager, og hvorfor er det så mange menn i disse barnehagene?

Dette studies formål er at undersøge, hvad der kendetegner mænd, som arbejder i naturbørnehaver, og hvorfor så mange mænd arbejder i denne type børnehaver. Undersøgelsen er gennemført med et design uden kontrolgruppe (kun grup-

pen af mænd i aktiviteten indgår), og deltagerne er kun kontaktet efter, at de er startet i aktiviteten. Blandt undersøgelsens resultater kan nævnes, at der ikke er forskel på mænd i naturbørnehave og almindelig børnehave, hvad angår alder, social position og uddannelse. Mænd i naturbørnehaver lægger vægt på, at de kan bruge interessen for naturen i deres arbejde. Denne gruppe mænd understreger også, at arbejdet er mere selvstændigt end tilsvarende arbejde i en almindelig daginstitution. Det konkluderes, at naturbørnehaver er et godt sted at fremme rekrutteringen af flere mænd til førskolen.

Lysklett, O.B.; Emilsen, K. (2007) De er mange, de er motiverede, de er menn i natur- og friluftsbørnehage! Sluttrapport fra prosjektet "Menn i natur- og friluftsbørnehager"

Formålet med rapporten er at kortlægge, hvad der kendetegner mænd ansat i naturbørnehaver og at finde positive aspekter, som kan føre til større rekruttering af mænd til førskolen. Undersøgelsen er gennemført med et design uden kontrolgruppe, og deltagerne er kun kontaktet efter, at de er startet i aktiviteten. Undersøgelsen viser, at mænd i naturbørnehaver i højere grad end andre mandlige pædagoger bevidst har valgt at blive pædagog. De anser førskolen for et traditionelt kvindeligt miljø. Der peges på, at naturbørnehaven tilfredsstiller mænds behov for at være i naturen, og at mænd i naturbørnehaver er velmotiverede og tilfredse med deres job.

Madsen, M.H. (2007) Metoder til forbedring af håndhygiejne i dagtilbud

Studiets formål er i et "what works"-perspektiv, at indhente data om metoder til forbedring af håndhygiejne blandt børn og ansatte i børnehaver. Der er tale om et systematisk review. Forfatteren konkluderer, at jo bedre instruktionen i håndhygiejne er, desto større er reduktionen af infektioner. Det påpeges, at det er vanskeligt at konkludere, at visse af de studerede interventioner er mere effektive end andre, hvorfor det ikke kan konstateres, at forbedring af håndhygiejne er mere virksom overfor antallet af infektioner end forbedring af andre former for hygiejne.

Markström, A.-M. (2007) Att förstå förskolan: vardagslivets institutionella ansikten

Dette er et etnografisk studie, som undersøger, hvordan børn, ansatte og forældre via social praksis former institutionen og realiserer det, vi opfatter som "barndom". Studiet viser, at den forskellige praksis i førskolen bidrager til at opretholde opfattelser af, hvad og hvordan førskolen, børnene og til en vis grad også forældrene bør være, og hvordan de bør handle. Da de forskellige aktører bruger forskellige resurser, for eksempel når de kategoriserer og kommunikerer med børnene, produceres der forskellige samtidige sandheder, som transformeres til normaliteter.

Olesen, J. (2007) Når loven møder børns institutioner

Studiet undersøger implementeringsstrategier og -processer i forbindelse med "Lov om pædagogiske læreplaner (The national curriculum of ECE)". I et etnografisk design beskrives det, hvordan politisk initierede forandringsprocesser på vejen gennem forskellige netværk opnår accept, ændres eller forkastes af professionel diskurs og praksis. Det konkluderes, at det er svært på forhånd at opstille kriterier for succes for netværksbaserede policy-processer. Sådanne kriterier skal relateres til et uklart sæt af normer og værdier, og legitimeringen afhænger af, hvordan implementeringsprocessen bliver opfattet. Kriterier for succes må derfor ses som en integreret del af den politiske proces.

Olsen, B. (2007) Pædagogik, pædagogmedhjælper og pædagoger: arbejdsdelinger og opdragelsespraksis i daginstitutionen

Undersøgelsens mål er at belyse følgende spørgsmål: Hvad karakteriserer pædagogmedhjælperes arbejde i daginstitutioner og deres pædagogiske praksis? Hvilke relationer med det uddannede personale indgår pædagogmedhjælperne i? Studiet er designet som en etnografisk dokumentbaseret tværnsnitsundersøgelse af opfattelser. Det konkluderes, at der ikke mellem pædagog og pædagogmedhjælper er nogen over-/underordningsrelation i forbindelse med arbejdsdelingen. En skelnen mellem tre positioner i daginstitutionen, nemlig en centralt positioneret 'leder', en 'assistent' og en

'tilskuer' viser, at det ligeså ofte er pædagogmedhjælperen som pædagogen, der indtager positionen som 'leder' eller 'assistent'.

Petersen, A. (2007) Den tilsidesatte bog. Om den moderne billedbog i dagtilbud

Studiet undersøger sprogudvikling og børnelitteratur i børnehaven. Designet er et dokumentbaseret etnografisk studie af opfattelser og relationer. Formålet er at afdække den uofficielle litteraturkanon for børn mellem 1 og 6 år i dagtilbud. Resultatet er, at den tilgang til pædagogiske praksis og æstetiske læreprocesser, som førskolelærerne giver udtryk for, ikke passer med den faktiske 'billedbogspraksis' i de undersøgte børnehaver.

Rydland, V. (2007) How one Turkish-speaking girl came to express her own voice in a Norwegian-speaking playgroup

Studiet undersøger, hvordan en tyrkisktalende pige begyndte at give udtryk for sin egen stemme i en norsktalende legegruppe. Studiet er designet som en beskrivelse via case-study. Forfatteren beskriver, at pigen i løbet af en lang observationsperiode oftere og oftere kommunikerer i, hvad der kaldes 'lade-som-om-tale', og at hun kun øger sin egen stemme i forhold til kammeraternes stemme i kommunikationen en anelse. Det konkluderes, at vi behøver mere viden om betydningen af samtale med kammeraterne i forhold til sprogudviklingen hos børn med et andetsprog.

Samuelsson, S.; Olson, R.; Wadsworth, S.; Corley, R.; DeFries, John C.; Willcutt, E.; Hulslander, J.; Byrne, B. (Feb 2007) Genetic and Environmental Influences on Prereading Skills and Early Reading and Spelling Development in the United States, Australia, and Scandinavia

Det overordnede formål med dette tværnationale og tvær-sproglige tvillingestudie er at identificere genetiske og miljømæssige faktorer, som har betydning for små børns sprog- og læseudvikling. Sammenligning af gennemsnit afslørede et signifikant lavere skriftsprogligt vidensniveau på førskoleniveau i Skandinavien, hvilket stemmer overens med den relativt mindre mængde fælles læsning og bogstavrelaterede akti-

viteter og med den manglende fokus på skriftsproglig viden i skandinavisk førskole.

Sheridan, S. (2007) Dimension of Pedagogical Quality in Preschool

Formålet med dette case-control-studie er at beskrive kvalitetsbegrebet i førskolen. I studiet undersøges det, hvordan fire dimensioner af pædagogisk kvalitet (det samfundsmæssige, barnet, læreren og læringskonteksten) kan bruges i forbindelse med evaluering. Forfatteren evaluerer i denne artikel børns muligheder for deltagelse og indflydelse i førskolen i perspektivet af disse fire dimensioner. Resultatet tydeliggør pædagogisk kvalitets kompleksitet, og hvordan denne konstitueres i interaktionen mellem forskellige aspekter af menneskelige og materielle resurser. For at få greb om pædagogisk kvalitet, er det nødvendigt at studere det samme aspekt og fænomen og samme situation fra mere end ét perspektiv ad gangen.

Sheridan, S.; Williams, P. (2007) Dimensioner av konstruktiv konkurrens: konstruktiva konkurrensformer i förskola, skola och gymnasium

Dette etnografiske tværnsnitsstudies formål er at undersøge og analysere konceptet Konstruktiv Konkurrence i forskellige pædagogiske sammenhænge og at finde strukturer og betingelser, som fremmer denne art konkurrence i den del af uddannelsessystemet, som er rettet mod børn og unge. Forfatteren fandt, at børn og navnlig unge ser konkurrence som en del af deres daglige liv og af deres læring i skolen. I forhold hertil er lærere væsentlig mere negative overfor konkurrence og ser dette som et destruktivt aspekt i en læringssituation. Forfatteren konkluderer, at førskole- og skolemiljøer er i stand til at opfylde alle nødvendige betingelser for udvikling af konstruktiv konkurrence blandt børn og unge.

Simonsson, M. (2007) Barndom och kulturella artefakter: platsen som skapas runt bilderboken

Formålet med dette etnografiske studie er at undersøge billedbogens position og betydning som skaber af steder for børn og børns steder i svensk førskole. Undersøgelsen viser, at billedbogen kan støtte børn i at skabe 'steder for børn' om til 'børns steder', fordi billeder i billedbøger er kulturelle

artefakter, som stimulerer børns fantasi, kreativitet og deres egen kulturskabelse. Forfatteren fandt, at børn bruger billedbogen på en aktiv og kompleks måde i en løbende fortolknings- og forhandlingsproces. Børnene ønsker ikke bare at få læst højt; de vil gerne selv 'læse' billederne og skabe deres egne idéer om historien.

Sparrlöf, G. (2007) "Vi manliga lärare":

Folkskolans lärare och lärarinnor i kamp om löner och arbetsområden 1920-1963

Undersøgelsen er en historisk analyse af opbygningen af en fagforening for skolelærere i Sverige – specielt med fokus på forholdet mellem mandlige og kvindelige lærere, som i begyndelsen var i hver sin fagforening. Designet er beskrivelse på baggrund af sekundær dataanalyse. Undersøgelsen viser, at det var en række udviklingsmæssige forhold, som førte til sammenlægningen af mandlige og kvindelige læreres fagforeninger i 1963. Forfatteren konkluderer, at på trods af sammenlægningen var der stadig problemer i forhold til lige muligheder og lige løn på lærerområdet i 1963 – og det er der også i dag.

Strand, T. (2007) Barnehagepedagogikkens epistemologi: en studie av den norske barnehagepedagogikkens grunnlag og gyldighetsnormer

Afhandlingen handler om, hvordan børnehavepædagogikkens epistemologi opstår, opretholdes og legitimeres. Der er tale om et teoretisk og empirisk dokumentbaseret studie af grundlaget og gyldighetsnormerne for den norske børnehavepædagogik.

Afhandlingen viser, hvordan børnehavepædagogikkens epistemologi opstår i dialektikken mellem symbolsk (førskolepædagogisk) kapital og det socialt skabte vidensfelt. Epistemologien opretholdes gennem de sociale handlinger i feltet og legitimeres gennem kollektive fortællinger og myter, der konstituerer basis for den sociale genkendelse af vidensfeltet.

Thörner, A. (2007) Att vara sex år och gå i förskoleklass

I et case-study-design udforskes og beskrives det, hvordan fysiske og sociale betingelser materialiseres i integrerede aktivi-

teter i klasseværelset. Forfatteren finder, at de fysiske betingelser afgør, hvilken grad af fleksibilitet mellem læringsaktiviteter og legeaktiviteter, der er mulighed for på den enkelte skole i løbet af skoledagen.

Tyrén, L. (2007) Pedagogen, datoren och elevers informationssökning: perspektiv på IKT-användning i yngre skolbarns klassrum

Formålet med undersøgelsen er gennem et case-study at beskrive elevers mulighed for at anvende it i skolen. Studiet viser, at der er forskel på, hvordan it bruges i de to undersøgte skoler. I den ene skole var it velintegreret; i den anden brugtes it kun til computerspil. Konklusionen er, at det ikke er let for det pædagogiske personale at bruge computeren som pædagogisk værktøj for børn i alderen 6-8 år. Forskerne overvejer, om den manglende integration af computeren i pædagogikken skyldes det faktum, at de ansatte var kvinder og dermed mindre teknisk orienterede. Forskerne anbefaler, at en sammenligning mellem mandlige og kvindelige pædagoger i det her omtalte perspektiv gøres til genstand for videre forskning.

Wilhelmsen, B.U. (2007) Mat i barnehagen. Barnehagen som arena for folkehelsearbeid

Der er tale om et action research studie med metodegenerering i "what works"-perspektiv. Emnet er ernæring i barnehagen. Projektet viser, at bedre ernæring kan implementeres i alle børnehaver i den pågældende kommune. Et andet resultat af projektet er, at det var muligt at drage den konklusion, at projektbaserede og selvstyrede læringsprocesser er velegnede som led i efter- og videreuddannelse af pædagoger.

Änggård, E. (2007) Förskolebarnens bildkulturer – om dialoger i barns bildskapande

Formålet med undersøgelsen er at beskrive, hvordan børn i førskolen tillægger deres egne billeder (tegninger) mening. Studiets design er etnografisk. Undersøgelsen viser, at børns meningsskabende aktiviteter er anderledes end voksenverdenens. Børns egen kollektive meningsskabende kultur i forhold til deres egne frembringelser bør derfor gives større opmærksomhed.

Änggård, E. (2007) Platser för bildskapande: arenor för samspel och utforskande av gränser

Dette studie undersøger, hvilke specifikke betingelser for social interaktion der findes, hvor førskolebørn laver billeder/tegninger. Studiets design er etnografisk. Undersøgelsen viser, at den kunstneriske frembringelse af billeder og tegninger blandt børn i førskolen er stærkt socialt påvirket. Børnene er den aktive part i skabelsen af de meningsbærende strukturer. Disse er ikke til stede i forvejen, men skabes via forhandling.

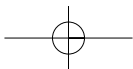
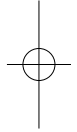
Ødegaard, E.E. (2007) Meningsskaping i barnehagen: innhold og bruk av barns og voksnes samtalefortellinger

Denne afhandling handler om de yngste børns førskole som kulturelt og kulturskabende forum. Afhandlingens mål er at beskrive, analysere og reflektere over den fælles menings-skabelse hos børn og voksne i hverdagsituationer i førskolen. Der er tale om et etnografisk studie af opfattelser og relationer. Hvis man opfatter daginstitutionen som en kulturel arena for dannelse og læring, kan den ses som en arena bestående af modsigelser, fraktioner og forhandlinger af indhold. Fælles narrativer har et klart didaktisk potentiale for frembringelse af viden om, hvad der er relevant for det enkelte barn og for udvidelse af barnets verden. Ved at de voksne bruger sprog (samtale) udvidende og indledende i fælles narrativer med børnene, bliver disse draget ind i sproget og kulturen.

Öman, M. (2007) Barns perspektiv på sin lek och tillvaro i förskolan

I et etnografisk design inspireret af livshistorisk forskning, beskrives børns eget perspektiv på leg og på deres liv i førskolen. Blandt undersøgelsens resultater kan nævnes, at børn opfatter sig selv som legende, når de oplever, at de selv bestemmer over deres handlinger. Aktiviteter som sættes i gang eller styres af voksne opleves ikke så ofte som leg. I data-materialet fremstod tre eksistentielle temaer, som børn løbende må relatere sig til i deres leg og i deres sociale relationer: 1. 'at høre til' og kammeratskab, 2. magt og eksklusion og 3. biologisk og socialt køn. Børn handler ud fra, hvad der er relevant for dem i deres egen livsverden. Børn har således

et konstruerende (modsat et passivt, rent modtagende) forhold til de kulturelle aspekter, som de voksne bevidst eller ubevidst forsøger at bibringe dem.

8 Samlet oversigt over kortlagte undersøgelser

- Bartholdsson, Å. (2007). *Med facit i hand: normalitet, elevskap och vänlig maktutövning i två svenska skolor*. Stockholm: Socialantropologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Björklund, C. (2007). *Hållpunkter för lärande*. Åbo Akademi, Åbo.
- Drugli, M. B., Larsson, B., Clifford, G., & Fossum, S. (2007). Pervasive and Non-pervasive Conduct Problems in a Clinic Sample Aged 4-8 years: Child, family and day-care/school factors. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 51(5), 547-559.
- Ekström, K. (2007). *Förskolans pedagogiska praktik: ett verksamhetsperspektiv*. Umeå: Fakulteten för lärarutbildning, Umeå universitet.
- Emilsen, K., Lysklett, O. B., Guldal, T. M., & et al. (2007). Menns yrkesidentitet i natur- og friluftbørnehaver. In *Fou i praksis 2006* (pp. 61-70). Trondheim: Tapir.
- Engdahl, I. (2007). *Med barnens röst: ettåringar "berättar" om sin förskola*. Stockholm: Institutionen för individ, omvärld och lärande, Lärarhögskolan i Stockholm.
- Fast, C. (2007). *Sju barn lär sig läsa och skriva. Familjeliv och populärkultur i möte med förskola och skola*. Upsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Greve, A. (2007). *Vennskap mellom små barn i børnehaven*. Oslo: Det utdanningsvitenskapelige fakultetet Unipub.
- Grønfeldt, V., Nyboe, M., & Egberg Mikkelsen, B. (2007). *Hvor sunde er de danske børnehaver: Resultater fra en spørreskemaundersøgelse*. København: Fødevarerinstitutionen.
- Hagedorn-Rasmussen, P., & Jagd, S. (2007a). *Da værdier kom på arbejde: Anledninger til kompetenceudvikling*. København: Landsorganisationen i Danmark.

- Hagedorn-Rasmussen, P., & Jagd, S. (2007b). *Værdier som løftestang – at anvende regler til udvikling: Værdiprojektet i en børnehave*. København: Landsorganisationen i Danmark.
- Halldén, G. (2007a). Børns plats och platser för barn. In *Den moderna barndomen och børns vardagsliv* (pp. 81-96). Stockholm: Carlsson.
- Halldén, G. (2007b). En institutionaliserad barndom eller rum för relationer. In *Den moderna barndomen och børns vardagsliv* (pp. 164-173). Stockholm: Carlsson.
- Halldén, G. (2007c). Omsorgsbegreppet och bilden av barnet. In *Den moderna barndomen och børns vardagsliv* (pp. 60-80). Stockholm: Carlsson.
- Halldén, G. (2007). Synen på barn och på relationen mellan barn och föräldrar. In *Den moderna barndomen och børns vardagsliv* (pp. 41-59). Stockholm: Carlsson.
- Hansen, J. (2007). *Menn i børnehaven: muligheter og begrænsninger*. Finnmark: Høgskolen i Finnmark. Avdeling for pædagogiske og humanistiske fag.
- Häikiö, T. (2007). *Børns estetiska läroprocesser: atelierista i förskola och skola*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Härnsten, G. (2007). Inre resor: slutrapport från projektet Jämställd förskola i Kronobergs län. Växjö: Växjö universitet.
- Høgsbro, K. (2007). *ETIBA En forskningsbaseret evaluering af rehabiliterings- og træningsindsatsen for børn med autisme, herunder evaluering af behandlingsmetoden ABA (Applied behavior Analysis)*. Århus: MarselisborgCentret.
- Højholt, C. (2007). *Læring på Tværs: 4 børnehaver i København udvikler læringsnetværk, rapport fra projektet*. København: BUPL.
- Jensen, B., & Ploug, N. (2007). Kan daginstitutioner gøre en forskel. In *Social arv og social ulighed* (1. udgave, pp. 68-99). København: Hans Reitzel.
- Johansson, E. (2007a). Rätt till delad värld – etiska upptäckter och dilemman i barns lek. In *Barns lek – makt och möjligheter* (pp. 45-58). Stockholm: Stockholm universitetet.
- Johansson, E. (2007b). *Etiska överenskommelser i förskolebørns världar*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

- Johansson, E., & Pramling Samuelsson, I. (2007). "Att lära är nästan som att leka": lek och lärande i förskola och skola. Stockholm: Liber.
- Jonsdottir, F. (2007). *Børns kamratrelationer i förskolan: samhörighet, tillhörighet, vänskap, utanförskap*. Malmö: Malmö högskola.
- Jørgensen, O. (2007). Ledelse af dagtilbud under forandring. En undersøgelse af ledelsesstruktur og lederfaglighed på dagtilbudsområdet. København: Væksthus for Ledelse.
- Kibsgaard, S. (2007). Fortellerglede og dokumentasjon; Trygge barn i trygt miljø. Tredje og avsluttende rapport fra et samarbeidsprosjekt mellom skoler og børnehaver på Hitra og Frøya 2007. Trondheim: Dronning Mauds Minne.
- Klerfelt, A. (2007). *Børns multimediala berättande. En länk mellan mediakultur och pedagogisk praktik*. Göteborgs universitet, Göteborg.
- Lysklett, O. B., & Emilsen, K. (2007a). De er mange, de er motiverte, de er menn i natur- og friluftsbørnehaver! sluttrapport fra prosjektet "Menn i natur- og friluftsbørnehaver". Trondheim: Dronning Mauds minne høgskole for førskolelærerutdanning.
- Lysklett, O. B., & Emilsen, K. (2007b). Hva kjennetegner menn i natur- og friluftsbørnehaver, og hvorfor er det så mange menn i disse børnehavene? In *Fou i praksis* (pp. s.171-181). Oslo: Tapir Akademisk Forlag.
- Löfdahl, A., & Häggglund, S. (2007). Spaces of Participation in Pre-School: Arenas for Establishing Power Orders. *Early online*, 21(5).
- Madsen, M. H. (2007). *Metoder til forbedring af håndhygiejne i dagtilbud*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Markström, A. M. (2007). *Att förstå förskolan: vardagslivets institutionella ansikten*. Stockholm: Studentlitteratur.
- O'Brien, L. M. (2007). A School for Everyone? The Swedish School System's Struggles to Reconcile Societal Goals with School and Classroom Practices. *Childhood Education*, 83(6).
- Olesen, J. (2007). *Når loven møder børns institutioner*. København: Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Olsen, B. (2007). *Pædagogik, pædagogmedhjælper og pædagoger arbejdsdelinger*. Viborg: PUC.

- Petersen, A. (2007). *Den tilsidesatte bog om den moderne billedbog i dagtilbud*. Gylling: Klim.
- Rydland, V. (2007). How one Turkish-speaking girl came to express her own voice in a Norwegian-speaking play-group. *Nordisk Pedagogik*, 27, 77-97.
- Samuelsson, S., Olson, R., Wadsworth, S., Corley, R., DeFries, J. C., Willcutt, E., et al. (2007). Genetic and Environmental Influences on Prereading Skills and Early Reading and Spelling Development in the United States, Australia, and Scandinavia. *Reading and Writing: An Interdisciplinary Journal*, 20(1-2), 51-75.
- Sandberg, A., & Vuorinen, T. (2007). *Hem och förskola: samverkan i förändring*. Stockholm: Liber.
- Sandseter, E. B. H. (2006). Børns risikofylte lek i børnehaven – en pilotstudie. In *Fou i praksis 2006* (pp. s. 237-251). Oslo: Tapir Akademisk Forlag.
- Sheridan, S. (2007). Dimension of Pedagogical Quality in Preschool. *International Journal of Early Years Education*, 15(2), 197-217.
- Sheridan, S., & Williams, P. (2007). *Dimensioner av konstruktiv konkurrens: konstruktiva konkurrensformer i förskola, skola och gymnasium*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Siljehag, E. (2007). *Igenkännande och motkraft: förskole- och fritidspedagogikens betydelse för specialpedagogiken: en deltagarorienterad studie*. Stockholm: Institutionen för individ, omvärld och lärande, Lärarhögskolan i Stockholm.
- Simonsson, M. (2007). Barndom och kulturella artefakter: platsen som skapas runt bilderboken. In *Den moderna barndomen och børns vardagsliv* (pp. 119-139). Stockholm: Carlsson.
- Sparrlöf, G. (2007). *“Vi manliga lärare”: Folk skolans lärare och lärarinnor i kamp om löner och arbetsområden 1920-1963*. Linköpings universitet, Linköping.
- Strand, T. (2007). *Børnehavepedagogikkens epistemologi: en studie av den norske børnehavepedagogikkens grunnlag og gyldighetsnormer*. Oslo: Universitetet i Oslo, Det utdanningsvitenskapelige fakultet Unipub.
- Thörner, A. (2007). *Att vara sex år och gå i förskoleklass*. Borås: Institutionen för pedagogik, Högskolan i Borås.

- Tyrén, L. (2007). *Pædagogen, datorm och elevers informations-sökning: perspektiv på IKT-användning i yngre skolbørns klassrum*. Borås: Institutionen för pedagogik, Högskolan i Borås.
- UdviklingsForum, I. S. & Teori og Metodecentret. (2007). *Konflikter mellem forældre og personale i daginstitutioner og dagpleje*. København: Pædagogisk Sektor, FOA, Fag og arbejde.
- Væksthus for ledelse (2007). *Styrket ledelse gennem nye ledelses-strukturer. Ledelse af dagtilbud under forandring*. København: Væksthus for ledelse.
- Wilhelmsen, B. U. (2007). *Mat i børnehaven. Børnehaven som arena for folkehelsearbeid*. Bergen: Høgskolen i Bergen.
- Änggård, E. (2007). Platser för bildskapande: arenor för samspel och utforskande av gränser. In *Den moderna barndomen och børns vardagsliv* (pp. 140-163). Stockholm: Carlsson.
- Änggård, E., & Baner, A. (2007). Förskolebarnens bildkulturer – om dialoger i børns bildskapande. In *Børns lek makt och möjlighet* (pp. 59-88). Stockholm: Centrum för Barnkulturforskning vid Stockholms Universitet.
- Ødegaard, E.E. (2007). *Meningsskaping i barnehagen: innhold og bruk av barns og voksnes samtalefortellinger*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Öman, M. (2007). Børns perspektiv på sin lek och tillvaro i förskolan. In *Børns lek – makt och möjligheter* (pp. 33-44). Stockholm: Stockholm Universitetet.
- Østrem, S. (2007) Børns subjektskaping og det betydningsfulle tredje ledd erfaringer fra børnehaven som utgangspunkt for refleksjon omkring kirkens trosopplæring. *Prismet*, 58(3), 143-160.

Andre titler fra Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning

Forskningskortlægning og forskervurdering af skandinavisk forskning i året 2006 i institutioner for de 0-6-årige (førskolen)

Af Sven Erik Nordenbo (red.), Bente Jensen,
Inge Johansson, Jan Kampmann, Michael
Søgaard Larsen, Thomas Moser, Niels Ploug.
(2008)

Lærerkompetanser og elevers læring i barnehage og skole

Af Sven Erik Nordenbo (red.), Michael Søgaard
Larsen, Neriman Tiftikçi, Rikke Eline Wendt,
Susan Østergaard. (2008)

Bøgerne er udgivet på
Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag
og kan købes ved henvendelse til:

Danmarks Pædagogiske Bibliotek
Tuborgvej 164, 2400 København NV
www.dpu.dk/bogsalg
bogsalg@dpu.dk
Tlf.: 8888 9360
Fax: 8888 9394